

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**DEĞERLER EĞİTİMİ ALANINDA YAPILAN LİSANS
ÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ**

**Hazırlayan
ŞERİFE GEDİK**

Yüksek Lisans Tezi

**Temmuz 2024
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
KARAKTER VE DEĞERLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**DEĞERLER EĞİTİMİ ALANINDA YAPILAN LİSANS
ÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ**

**Hazırlayan
ŞERİFE GEDİK**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi NEŞET MUTLU**

**Temmuz 2024
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir bilimsel çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Şerife GEDİK

İmza

YÖNERGEYE UYGUNLUK

Değerler eğitimi alanında yapılan lisans üstü tezlerin incelenmesi adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan
Şerife GEDİK

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Neşet MUTLU

KABUL VE ONAY

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Şerife GEDİK'in hazırladığı **Değerler Eğitimi Alanında Yapılan Lisans Üstü Tezlerin İncelenmesi** başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından **Karakter ve Değer Eğitimi Ana Bilim Dalı, Karakter ve Değerler Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı	Dr. Öğr. Üyesi Vesile Gül BAŞER	
Jüri Üyesi (Danışman)	Dr. Öğr. Üyesi Neşet MUTLU	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Ergün ÖZTÜRK	

Bu tez Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından ... / ... / tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca ... / ... / tarihi ve sayılı karar ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Onur Alp İLHAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim ve çalışmalarım süresince yardımlarını ve değerli zamanını esirgemeyen, tezin hazırlanması aşamasında görüş ve önerileri ile yol gösteren, bana hep destek olan sevgili danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Neşet MUTLU'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmama olan katkı ve kıymetli görüşleri için Prof. Dr. Ergün ÖZTÜRK 'e ve Dr. Öğr. Üyesi Vesile Gül BAŞER' e çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimime başladığım günden itibaren çalışmalarım beni teşvik eden, cesaretlendiren, bana her zaman destek olup hiçbir zaman yalnız bırakmayan, her daim motive eden, hayatım boyunca üzerimde en büyük emeği olan anneme, babama, bendeki yerleri her zaman ayrı olacak olan kardeşlerime ve benimle bütün derslere katılan biricik oğlum Buğra Burak SARICAOĞLU'na teşekkürü bir borç bilirim.

Şerife GEDİK

Temmuz 2024, KAYSERİ

ÖZ

DEĞERLER EĞİTİMİ ALANINDA YAPILAN LİSANS ÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ

Şerife GEDİK

Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Temmuz, 2024
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Neşet MUTLU

Bu araştırmanın temel amacı ülkemiz sınırları içerisinde 2019-2023 yılları arasında yayımlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin “değer” kavramı açısından incelenmesidir. Çalışma Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından erişime açık olan tezlerle içinde “değerler, karakter, değer eğitimi, karakter ve değer” anahtar kelimeleri yazılarak elde edilen tezlerle sınırlıdır. Bu minvalde YÖK Ulusal Tez Merkezinde gruplandırılmış 61 tez belirlenen kriterler doğrultusunda incelenmiştir. Yapılan doküman analizi sonucunda tezler üniversite, enstitü, anabilim dalı, tür, araştırmanın konusu, problem durumu, araştırma amacı, araştırma sınırlılıkları, yöntem/teknik/desen, örneklem/araştırma grubu, örneklem seçimi, veri toplama yöntemi, veri analiz yöntemi, incelenen kök değerler, değer belirleme kriterleri gibi ölçütlere göre değerlendirilmiştir. Elde edilen bu veriler genel olarak frekans ve yüzde değerlerine göre yorumlanmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen tezlerde sadece değerler ve karakter eğitimi ana bilim dalında yayımlanan tezlerin en çok yayın yapan üniversitelerden birinin Erciyes Üniversitesi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, bu lisansüstü çalışmaların en fazla Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nde yayınlandığı görülmüştür. Bunun yanı sıra tezlerin en fazla 2019 yılında olduğu ve örneklem büyüklüğü olarak ise 50’ye varan katılımcılar ile çalışıldığı anlaşılmıştır. Veri toplama yöntemlerinde ise büyük çoğunluğunun doküman inceleme ve beraberinde içerik analizi veri analiz tekniği kullanıldığı belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: doküman inceleme, değer, değerler eğitimi, tezler, ulusal tez merkezi

ABSTRACT

EXAMINATION OF POSTGRADUATE THESES IN THE FIELD OF VALUES EDUCATION

Şerife GEDİK

Erciyes University, Institute of Educational Sciences

Master's Thesis, July, 2024

Supervisor: Assist.Prof. Dr. Neşet MUTLU

The primary purpose of this research is to examine master's and doctoral theses published within the borders of our country between the years 2019-2023, which are accessible by the Council of Higher Education (YÖK) Publication and Documentation Department as of 01.01.2024. The scope of the research is limited to theses that include the keywords "values, character, value education, character and value" regardless of the discipline. Additionally, 61 theses categorized in the National Thesis Center of the Higher Education Institution have been examined in line with determined nuances, and the findings obtained from the document analysis have been evaluated. The examined theses have been scrutinized based on the following criteria: thesis title, university, institute, discipline, type of thesis, subject of the research, problem statement, purpose of the research, limitations of the research, method/technique and design of the research, sample/research group, sample selection, data collection method, data analysis method, findings, conclusions, recommendations, examined root values, and value determination criteria. The data obtained have been generally interpreted according to frequencies and percentages. According to the conclusions reached as a result of the research; theses that were obtained by writing the keywords "values, character, value education, character and value" have been included regardless of the discipline. It has been determined that Erciyes University is one of the universities that published the most theses in the field of values and character education. When these studies are analyzed, it is observed that the majority of postgraduate studies have been published based on the Institute of Educational Sciences. In addition, it has been noted that the most theses were published in 2019, and the studies were conducted with up

to 50 participants as the sample size. As for data collection methods, the majority used document review and content analysis as the data analysis technique.

Keywords: Document review, value, value education, theses, national thesis center

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK.....	ii
KABUL VE ONAY	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	3
1.3. Araştırmanın Amacı	7
1.4. Sayıtlar	8
1.5. Sınırlılıklar	8
1.6. Tanımlar	9
BÖLÜM II.....	11
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	11
2.1. Değer Kelimesinin Kavramsal Olarak İncelenmesi	11
2.2. İşlevsel Olarak Değer Kavramı	12
2.3. İlkelerin Özellikleri	13
2.4. Değerleri Kategorize Etmek.....	14
2.4.2. Maddi ve manevi değerler.....	15
2.4.6. Bireysel gelişim ve toplumsal ilerleme değerleri.....	22
2.5. Değerler Teorisi	23
2.5.2. Değer kavramının Rokeach kuramı	25
2.5.3. Değer kavramının Schwartz kuramı.....	27
2.6. Eğitim Kademesinde Değerler	31
2.6.1. Değerler eğitiminin kavramsal anlamı	31
2.6.2. Değerler eğitime tarihsel bakış	32
2.6.3. Değerlerin önem ve amacı	33

2.6.4. Değerler eğitimi modelleri	33
2.6.5.1. Yaklaşım olarak değerlerin doğrudan aktarılması	36
2.6.5.2. Yaklaşım olarak değeri geliştirme ve/veya gerçekleştirme	37
2.6.5.3. Yaklaşım olarak bütüncül bakış	37
2.6.5.4. Değerlerin aktarılması	38
2.6.5.5. Davranış modifikasyonu	38
2.6.5.6. Değeri gösterme	40
2.6.5.7. Yaklaşım olarak değerlerin analizi	41
2.6.6. Değer eğitimi yöntem ve planları	41
2.6.7. Değerler eğitiminde paydaşlar	42
2.7. Alan Yazın Taraması	43
BÖLÜM III	51
YÖNTEM	51
3.1. Araştırmanın Modeli	51
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	52
3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları	53
3.4. Verilerin Analizi	53
BÖLÜM IV	55
BULGULAR	55
4.1. Yazıldığı Üniversitelere Göre Tezlerin Dağılımı	55
4.2. Tezlerin Yazıldığı Enstitülere Göre Dağılımı	58
4.3. Tezlerin Yazıldığı Anabilim Dalına Göre Dağılımı	59
4.4. Yayımlandığı Yıllara Göre Tezlerin Dağılımı	62
4.5. Türlerine Göre Tezlerin Dağılımı	65
4.6. Danışman Unvanlarına Göre Tezlerin Dağılımı	66
4.7. Tezlerin Örneklem Seçim Aşamasına Göre Dağılımı	67
4.8. Veri Toplama Yöntemine Göre Tezlerin Dağılımı	69
4.9. Veri Analiz Yöntemine Göre Tezlerin Dağılımı	70
4.10. Çalışma Grubuna Göre Tezlerin Dağılımı	72
4.11. Örneklem Büyüklüğüne Göre Tezlerin Dağılımı	75
BÖLÜM V	81

5.1 Tartışma.....	81
5.1.1.Yazıldığı üniversitelere göre tezlerin dağılımına ilişkin tartışma.....	81
5.1.2.Tezlerin yazıldığı enstitülere ilişkin tartışma.....	83
5.1.3.Tezlerin yazıldığı anabilim dalına ilişkin tartışma	85
5.1.4.Yayımlandığı yıllara göre tezlerin tartışması	87
5.2. Sonuç.....	109
5.3. Öneriler	121
KAYNAKÇA.....	124
EKLER.....	134
EK 1: Tez İnceleme Formu	134
EK 2: Çalışmaya Dahil Edilen Tezler.....	135
ÖZGEÇMİŞ	140

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Schwartz'ın 10 temel değer kategorisi.....	28
Tablo 2 Yazıldığı Üniversitelere Göre Tezlerin Gruplandırılması	55
Tablo 3 Tezlerin Yazıldığı Enstitülere Göre Dağılım.....	58
Tablo 4 Anabilim Dallarına Göre Tezlerin dağılımı.....	59
Tablo 5 Yazıldığı Yıllara Göre Tezlerin Dağılımı	63
Tablo 6 Türlerine Göre Tezlerin Dağılımı	65
Tablo 7 Danışmanlarına Göre Tezlerin Dağılımı.....	66
Tablo 8 Tezlerin Örneklem Seçim Aşamasına Göre Dağılımı	67
Tablo 9 Veri Toplama Yöntemine Göre Tezlerin Dağılımı.....	69
Tablo 10 Veri Analiz Yöntemine Göre Tezlerin Dağılımı	70
Tablo 11 Çalışma Gruplarına Göre Tezlerin Dağılımı	73
Tablo 12 Örneklem Büyüklüğüne Göre Tezlerin Dağılımı	75
Tablo 13 Tezlerde İncelenen Kök Değerlere Göre Dağılımı	78

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı
AFA: Açıklayıcı Faktör Analizi
DFA: Doğrulayıcı Faktör Analizi
SED: Sosyoekonomik Düzey
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Değer, bireylerin ve toplumların inanç, tutum ve davranışlarını şekillendiren, yaşamlarına anlam katmak için temele oturdukları bir kavramdır. Her birey, çevresindeki dünyayı ve olayları değerler sistemi üzerinden anlamlandırır. Değerler, insanların "doğru", "yanlış", "iyi" ve "kötü" anlayışlarını oluştururken, aynı zamanda seçimlerini, davranışlarını ve toplumsal etkileşimlerini de etkiler. Her bireyin değerleri, o kişinin dünyaya bakış açısını ve yaşamını nasıl şekillendireceğini belirler. Bu nedenle, değerler, yalnızca bireysel değil, toplumsal düzeyde de önemli bir rol oynar ve toplumsal normlar, kültürel inançlar ve gelenekler de değerler sistemini etkileyen temel unsurlar arasında yer alır (Schwartz, 1992).

Değerlerin eğitimi, bireylerin karakter gelişimiyle doğrudan ilişkilidir. Karakter, bir bireyin kişiliğini oluşturan, kararlarını yönlendiren ve sosyal ilişkilerindeki tutumlarını belirleyen temel bir özelliktir (Lickona, 1992). Sağlıklı bir karakter, bireylerin toplumsal normlara uygun davranabilmesini, etik bir yaşam sürdürebilmesini ve toplumda karşılıklı saygıya dayalı ilişkiler kurabilmesini sağlar. Ayrıca, toplumsal sorumluluk bilincinin geliştirilmesi ve bireylerin kendi davranışlarının sorumluluğunu alması, karakter eğitiminin önemli çıktıları arasında yer alır (Kohlberg, 1981).

Farklı kültürler ve toplumlar, kendi değerler sistemine dayalı olarak bireylerin nasıl davranması gerektiğini tanımlar ve bu değerler, karar alma süreçlerinden sosyal ilişkilerine kadar geniş bir yelpazede etkili olur (Rokeach, 1973). Örneğin, batı toplumlarında bireysellik, kişisel özgürlük ve otonomi gibi değerler ön plana çıkarken, doğu toplumlarında toplumsal bütünlük, aile değerleri ve kolektivizm gibi kavramlar daha fazla önem taşır. Bu bağlamda, değerlerin toplumsal ve kültürel farklılıklar gösterdiği söylenebilir. Her kültür, belirli değerleri ön plana çıkararak

toplumsal düzeni sağlar ve bu değerler bireylerin sosyal ilişkilerine, eğitim süreçlerine ve genel yaşam tarzlarına etki eder (Hofstede, 2001).

Değerlerin eğitimi ve karakter gelişimi, bireylerin toplumsal yaşamda başarılı ve sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için temel unsurlardır. Değerler ve karakter, sadece bireysel başarıyı değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı, etik sorumluluğu ve insanlar arasındaki güveni pekiştiren önemli öğelerdir. Bu sebeple, eğitim sistemlerinde değerler eğitimi ve karakter gelişimine yönelik çalışmaların artırılması, daha sağlıklı ve etik toplumların inşasına katkı sağlayacaktır.

Değerler eğitimi, bireylere empati, adalet, saygı ve sorumluluk gibi temel erdemleri kazandırarak hem kişisel hem de toplumsal gelişimlerine katkıda bulunur. Bu süreç, bireylerin sadece kendileri için değil, içinde bulundukları toplum için de olumlu bir etki yaratmalarını sağlar. Karakter eğitimi ise, bu değerlerin günlük yaşamda nasıl uygulanacağına dair bir yol haritası sunarak, bireyleri daha bilinçli ve erdemli bireyler haline getirir. Bu bağlamda, değerlerin rolü, bireylerin yaşam kalitesini artırma ve toplumsal uyumu sağlama konusundaki önemiyle de dikkat çekmektedir. Değerler eğitimi hakkında birçok akademik tartışma bulunmaktadır. Bazıları, öğretmenlerin ve diğer yetişkinlerin öğrencilere değerleri aktarma sürecini ele alırken, diğerleri ise herhangi bir kurum veya organizasyonda, insanların kendi davranışlarının temelinde yatan değerleri anlamalarını ve değerlendirmelerini sağlamak için daha deneyimli veya yetkili kişiler tarafından desteklenen bir faaliyet olarak görürler (Priya ve Soundhararajan, 2016).

Değer, Türk Dil Kurumu'na göre herhangi bir olgunun nedenli önem arz ettiğini anlamaya yarayan itibarlı, klas, mücerret veya " bir topluluğun sosyo-kültürel ve ekonomik, bilimsel öğelerinin bütünü olarak" tanımlanmaktadır (TDK, 2024). Thornberg'e göre ise değer, tam anlamıyla bedeli olan, değerli ve kişinin uğruna feda etmeye hazır olduğu şeyi ifade eder (Thornberg, 2008). Bu nedenle, bireylerin değer yönelimlerini anlamak, davranışlarını açıklamak ve tahmin etmek için önemlidir; aynı zamanda değerlerin oluşum mekanizmalarını ve sosyalleşme üzerindeki etkilerini anlamamıza da yardımcı olur. Literatüre göre, değer; bireyin davranışlarına yön veren önemli unsur ve inançlar (Halstead ve Taylor, 2010); davranışları değerlendiren ve olması gerekeni ortaya koyan anlayışlar (Erdem, 2003); insanların hayatlarında

kıymetli bulduğu şeyler (Friedman vd., 2006); bireyin ortaya koyduğu duyarlılıklar olarak adlandırılabilir (Yaman, 2016); davranışların, varlıkların ve olguların anlamı (Gündoğan, 2015); toplumun varlık, birlik ve devamını sağlayacak kabuller ve inançlar (Akkaya, 2014); davranışlarına kılavuzluk eden standartlar (Güven, 2014); bir topluluğun temel unsurları (Tarhan, 2024); insanın kendine koyduğu ufuk ve beraberinde ulaşılması, çıkılması gereken basamaklar ile idealler olarak tanımlanmaktadır (Fidan ve Öner, 2018).

Çocukların karakter gelişimi, öncelikle ebeveynlerin sorumluluğunda olsa da, toplumun genelinde tüm yetişkinlerin, özellikle de öğretmenlerin bu sürece katkı sağlaması gerektiği araştırmalarla ortaya konmuştur. Karakter gelişimi, bireyin gelişimiyle toplumun ve özellikle okullar gibi önemli kurumların ortak gayretini gerektiren bir süreçtir (Arthur, 2010; Kristjánsson vd., 2017). Toplumun üyelerinin sağlıklı ve huzurlu bir yaşam sürmelerini sağlamayı amaçlayan bir toplum, karakter eğitimini her çocuğun hakkı olan bir gelişim süreci olarak değerlendirecektir. Bu çerçevede, okullar öğrencilerin hangi tür bireyler olacaklarına dair, iyi ve etkili bir karakter eğitiminin nasıl katkı sağlayacağına ve bu süreçte çeşitli erdem ve değerlerin nasıl denge içinde olacağına odaklanmalıdır (Arthur, 2003; Arthur ve Bailey, 2000; Ryan ve Bohlin, 2001).

1.1. Problem Durumu

Çağımızda yeniden inşa, değişim ve yenilik kavramları her alanda önem kazanmaktadır. Değişim kavramını doğru olarak anlamlandıran ve beraberinde uyum sağlayabilen toplumlar genellikle lider konumda olurken, çağın gereksinimlerine ayak uydurmakta sorun yaşayan topluluklar geri düzeyde kalma riskiyle karşı karşıyadır (Arslan, 2007). Bu ayak uydurulamayan birden fazla eksenli değişim ve dönüşüm, eğitim alanında da oluşumun yeniden gözden geçirilmesine neden olmuştur. İlim düzeyi yüksek topluluk seviyesine geçiş sürecinde, eğitim çerçevesinde yine eğitim olgusu için biriktirilen kaynakların yetkin ve amacına uygun bir düzeyde kullanılması sadece eğitim hizmetlerinin kalitesini artırmakla kalmaz, aynı zamanda bu hizmetlere olan memnuniyeti de artırır. Bu nedenle, eğitim alanında çeşitli yenilikler gündeme gelmektedir (Gökkyer ve Gülşen, 2016).

Eğitim, bireylerin bilgi, beceri, değerler ve davranışlarıyla ilgili olarak kazandıkları sürekli bir öğrenme sürecidir. Eğitim genellikle resmi olarak okullarda, üniversitelerde ve diğer eğitim kurumlarında gerçekleşir, ancak aynı zamanda yaşam boyu süren öğrenme deneyimlerini de kapsar. Türk eğitim sistemi, bireylerin gelişimini destekleyen farklı aşamalardan oluşmaktadır. Bu aşamalar, her bireyin akademik, sosyal ve kişisel becerilerini geliştirmeye yöneliktir.

Okul öncesi eğitim, 0-6 yaş aralığındaki çocuklara yönelik bir eğitim sürecidir. Bu dönemde çocuklar, sosyal, duygusal, fiziksel ve bilişsel gelişimlerini destekleyen oyun temelli etkinliklerle öğrenirler. Okul öncesi eğitim, çocukların okul hayatına uyum sağlamalarını ve temel yaşam becerilerini kazanmalarını hedefler (Berk, 2017). İlkokul, 6-14 yaş aralığındaki çocukların temel eğitim aldığı aşamadır. Bu aşamada, öğrenciler okuma, yazma, matematik, fen bilimleri ve sosyal bilgiler gibi temel dersler alarak akademik bilgi ve becerilerini geliştirirler. İlkokul eğitimi, bireylerin sosyal becerilerinin yanı sıra karakter gelişimine de katkıda bulunur (Aydın, 2020). Ortaöğretim, genellikle 14-18 yaş arasındaki öğrencilere yöneliktir ve liseler ile mesleki teknik okullardan oluşur. Bu dönemde öğrenciler, daha derinlemesine ders içeriklerine maruz kalır ve kendi ilgi alanlarına göre alan seçimi yaparak uzmanlaşma imkanı bulurlar. Ortaöğretim, bireylerin akademik bilgi edinimlerinin yanı sıra mesleki beceriler kazanmasına da olanak tanır (Özdemir, 2021). Yükseköğretim, üniversiteler ve yüksekokullarda sunulan eğitimidir. Bu aşama, lisans, yüksek lisans ve doktora programlarını kapsar. Öğrenciler burada seçtikleri alanlarda derinlemesine bilgi edinir, araştırma yapma becerileri geliştirir ve profesyonel hayata hazırlanırlar (YÖK, 2020). Yaşam boyu öğrenme, bireylerin yaşamları boyunca çeşitli öğrenme fırsatlarına erişimini ifade eder. Bu süreç, formal (okul eğitimi), informal (hayat deneyimleri, kurslar, atölyeler) öğrenmeyi kapsar. Yaşam boyu öğrenme, bireylerin kişisel ve mesleki gelişimlerini destekleyerek, değişen dünyada rekabetçi kalmalarına yardımcı olur (Eraslan, 2019).

Eğitim, bireylerin bilgi ve becerilerini geliştiren bir süreçtir, ancak bu bilgi ve becerilerin gerçek hayatta anlam kazandığı yer, değerlerle buluştuğu andır. Eğitim, sadece teorik bilgi vermekle kalmaz, aynı zamanda örtük olarak verilen değerlerle bireylerin toplumsal sorumluluklarını, etik anlayışlarını ve insana değer verme

perspektiflerini de şekillendirir. Böylece, değerlerle ile iç içe geçmiş bir eğitim kişiyi sadece bilgiyle değil, aynı zamanda toplumla uyumlu, duyarlı ve sorumlu bir birey olarak da donatır.

Değerler, kültürel açıdan bir topluluğun genel karakter yapısını, duygularını ve düşünce olgusunu belirleyen ve o oluşumu diğerlerinden ayıran temel yapı taşları olan kültürümüzün olmaz ise olmazları gelenek ve görenekler, örfler, adetler olarak tanımlanabilir. Değerler sosyal açıdan ele alındığında ise, bireyin toplumda yaşamsal davranış biçimlerini belirleyen kriterler olarak adlandırılmaktadır. Bu anlamda değerler, bireylerin ve toplulukların beşerî ilişkilerini ileri götüren, ötekileştirmenin bertaraf edilmesinde ve toplumsal olgunun birlikteliğin korunması aşamasında etkin bir rol oynar. Buda beraberinde kültürün, toplulukların ve o toplulukları oluşturan şahısların anlamlandırılmasının da önemli bir rol üstlenir (Avcı, 2007).

Toplumun amacına gelecek olursak yaşanmakta olan toplumun ilerlemesi ve ayakta durabilmesi adına nesilleri olabildiğince güçlü yetiştirmektir. Bu kuşakların, geçmişlerini bilen, ilerisine heyecanla bakabilen ve kültürel değerlere sahip çıkacak hassas vatandaşlar yetiştirmeleri gerekmektedir. Bu hedeflenen olgu ise hiç şüphesiz değerler ve değerler eğitimi kavramlarının hayata sirayet etmesi maksadıyla mümkün kılınmaktadır. Bir olgunun, ulusun, topluluğun iradeli ve ne istediğini bilen bir nesil ortaya çıkarması ve toplumun devamlılığının oluşturulması, değerlerin bireylere kazandırılması ile mümkündür (Beldağ vd., 2016).

Değerler eğitimi, bir memleketin, bir topluluğun ve globalleşen değer kavramlarının bireylere biçimsel ve biçimsel olmayan yollarla kazandırılmasıyla oluşmaktadır. En çekirdek yapı taşı olan aile, bireyin eğitim hayatının devamlılığını sağlayan eğitim kurumları, yetiştiği ve büyüdüğü sosyal çevre ve çağımızda olmazsa olmaz olarak nitelendirilen sosyal medya gibi araçlarla bireylere değerler kazandırılır. Bu eğitim, bireysel ve toplumsal huzurun sağlanması amacıyla gerçekleştirilir; çünkü bir toplumun veya bireyin değerlerden yoksun olması, davranışlarını öngörememek anlamına gelir. Dolayısıyla değerler eğitimi, topluluklara ve şahıslara tatbik edilmesi gereken konularda rehberlik sağlar ve belirli bir çerçeve çizmektedir (Özdaş, 2013). Bu bağlamda, değerler ve değerler eğitimiyle kapsamında yapılan akademik çalışmalar, değerler eğitimi hakkında önemli nüanslar sunar ve toplumun daha sağlıklı

bir şekilde gelişmesine katkı sağlar. Bu nedenledir ki değer ve eğer eğitimi ile ilgili daha fazla çalışma yapılması, yapılan çalışmaların incelenmesi ve bu alanda eksik kalan yönlerin belirlenmesi ve tamamlanması açısından böyle sistematik çalışmalara ihtiyaç vardır.

COVID-19 pandemisi, eğitim sistemlerinde köklü değişikliklere neden olmuş ve öğretim yöntemleri, öğrenci etkileşimleri ile eğitim süreçlerinde yeni dinamikler ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda, değerler eğitimi alanında yapılan lisansüstü çalışmaların sayısının pandemi sürecinde nasıl etkilendiği önemli bir araştırma konusunu oluşturmaktadır. 2019-2023 yılları arasındaki dönemler arasında yapılan tezlerin sayısı, konuları ve metodolojileri incelenerek, pandemi sürecinin değerler eğitimi üzerine olan etkisi değerlendirilecektir. Araştırmanın pandemi sürecinin değerler eğitimi çalışmalarına olan ilgiyi artırıp artırmadığını veya azaltıp azaltmadığını belirlemektir. Bu çalışma ile, akademik dünyada değerler eğitimi konusunun pandemi döneminde ne ölçüde ön plana çıktığı ve mevcut eğitim uygulamalarının değerler eğitimine nasıl yansıdığı analiz edilecektir.

Ülkemizde ve tüm dünyada, değerlere ve değerlerle ilgili araştırmalara, incelemelere verilen önem giderek değer kazanmaktadır. Değerler, bireyin düşüncelerine, duygularına ve tutumlarına etki edebilirken aynı zamanda onlardan etkilenebilir. Eğitim sürecinde öğrencilerin zihinsel seviyelerini artırmakla birlikte, duygusal, düşünsel ve davranışsal yönden de gelişmelerini sağlamak amaçlanır. Bu bağlamda değerler eğitimi, öğrencilerin düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını olumlu yönde etkilemeyi hedeflemektedir (Tulunay Ateş, 2017).

Televizyon ve sosyal medyadaki popüler programların, olduğundan fazla iş temposu, dağılmış ve birlikteliği olmayan ailelerin artışı, maddi anlamda oluşan kaygılar gibi birçok faktörden dolayı çocukların aileler tarafından yeterince kontrol edilememesi; çocukların sosyal, ahlaki, milli ve dini değerlerden bazılarından habersiz bir şekilde büyümelerine neden olabilir. Bu durum, toplumun devamlılığını sağlamayı zorlaştırabilir. Bu yaşanan durumda toplumun değer yargısından uzaklaşmayı beraberinde getirecektir.

Değerler, bir bireyin veya bir toplumun önemseydiği ve benimsediği inançlar, prensipler ve ideallerdir. Toplum içinde bu değerler, insanların davranışlarını,

kararlarını ve ilişkilerini şekillendirir. Bir toplumun değerleri, o toplumun kültürünü ve kimliğini belirler. Bu nedenle, değerler ait oldukları toplumun temel taşlarıdır çünkü toplumun yapısını, işleyişini ve gelişimini belirleyen temel unsurlardır. Değerlerin toplumun temel taşları olduğu söylemi, toplumların değerlerine yüklediği önemi vurgular. Değerler, toplumun bir arada yaşama biçimini, normlarını ve yaşam tarzını belirler. Bu değerler, genellikle sosyal öğrenme yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılır ve toplumun üyeleri tarafından benimsenir (Yazıcı, 2016).

Değerler eğitimi adı altında yazılan tezlerin analiz edilmesi ile ilgili çalışmalar bulunmakla beraber 2012 yılında kaleme alınan çalışmada, ülkemizde değerler üzerine gerçekleştirilen lisansüstü tezler eğitim bilimleri ve öğretmen yetiştirme açısından incelenmiştir (Adıgüzel ve Ergünay, 2012). Bağcı ve Elbir (2013) ise değerler eğitimi kapsamında kaleme alınmış lisansüstü düzeydeki çalışmaların değerlendirilmesini ele almıştır. Bu yapılan değerlendirme, Türkiye'de değerler eğitimi alanında yapılan araştırmaların yeterince özümsemediğini ve bu alandaki boşluğun doldurulması gerektiğini ortaya koymuştur. Son yıllarda yapılan araştırmaların artmasıyla, bu boşluğun belirli yönlerden doldurulduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, değerler eğitimi kapsamında kaleme alınan yüksek lisans ve doktora tezlerinin tematik olarak incelenmesi, alan yazında bu konuyla ilgili boşluğun doldurulmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca, bu çalışmanın, değerler eğitimiyle ilgili araştırma yapmayı planlayan akademisyenlere ve ilgililere kaleme alacakları araştırma konularını belirlemede katkı sağlaması düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, 2019-2023 yılları arasında Türkiye'de yazılan değerler eğitimi ile ilgili yüksek lisans ve doktora tezlerini incelemektir. Araştırma, çeşitli üniversitelerin eğitim enstitüleri bünyesinde tamamlanan bu tezlerin akademik katkılarını, kullanılan yöntemleri ve incelenen kök değerleri belirlemeyi hedeflemektedir. Araştırma kapsamında aşağıdaki unsurlar göz önünde bulundurulacaktır:

Bu araştırma, değerler eğitimi alanındaki literatürü zenginleştirmeyi, eğitim politikalarının geliştirilmesine katkıda bulunmayı ve bireylerin değerler eğitimi

süreçlerinin toplumsal ve bireysel boyutlarını daha iyi anlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, değerler eğitiminin eğitim sistemindeki yeri, uygulama biçimleri ve bireyler üzerindeki etkileri hakkında yapılan araştırmaların kapsamı değerlendirilecektir. Araştırma sonucunda, değerler eğitimi konusundaki akademik birikimin ve eğilimlerin anlaşılmasına katkıda bulunulması amaçlanmakta; böylece gelecekteki araştırmalar için öneriler geliştirilmesi ve eğitim politikalarının şekillendirilmesine yönelik bilgiler sunulması hedeflenmektedir. Bu bağlamda, değerler eğitiminin önemi ve gerekliliği vurgulanarak, eğitim süreçlerine entegrasyonunun sağlanmasına yönelik stratejilerin belirlenmesi de amaçlanmaktadır

Araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

- 2019-2023 yılları arasında yazılan tezlerin üniversite, enstitü ve anabilim dalı değişkenlerine göre dağılımı nasıldır?
- Yayımlandığı yıllara göre tezlerin dağılımı nasıldır?
- 2019-2023 yılları arasında yazılan tezlerin türlerine göre dağılımı nasıldır?
- Danışman unvanlarına göre tezlerin dağılımı nasıldır?
- Tezlerin örneklem seçim aşamasına göre dağılımı nasıldır?
- Veri toplama yöntemine göre tezlerin dağılımı nasıldır?
- Veri analiz yöntemine göre tezlerin dağılımı nasıldır?
- Çalışma grubuna göre tezlerin dağılımı nasıldır?
- Örneklem büyüklüğüne göre tezlerin dağılımı nasıldır?
- İncelenen kök değerlere göre tezlerin dağılımı nasıldır?

1.4. Sayıtlar

Araştırmacılar, ulusal düzeyde kaleme alınmış değerler eğitimi konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin bağlı olduğu enstitüler tarafından Yükseköğretim Kurulu'na (YÖK) tam manasıyla ulaştırıldığını varsaymışlardır. Ayrıca, YÖK'ün tezlerin gruplandırılmasını hataya yer olmayacak şekilde gerçekleştirdiği kabul edilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma,

- Türkiye'de 2019-2020-2021-2022-2023 yılları arasında yayınlanan yüksek lisans ve doktora tezleri ile sınırlıdır.
- Tezler en son 01.01.2024 tarihinde kontrol edilmiştir.
- Araştırma, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından erişime açık olan tezlerle sınırlıdır.
- Araştırma dokümanlarının içinde “değerler, karakter, değer eğitimi, karakter ve değer” anahtar kelimeleri yazılarak elde edilen tezler anabilim dalına bakılmaksızın dahil edilmiştir.

1.6. Tanımlar

Değer: Bireylerin veya toplumların önemli bulduğu, yaşamlarını yönlendiren ve davranışlarını etkileyen soyut kavramlardır. Değerler, insanların neyin doğru, neyin yanlış, neyin önemli veya önemsiz olduğunu belirlemesine yardımcı olan temel inanç ve ilkeler olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, değerler bireylerin karar verme süreçlerinde, sosyal ilişkilerinde ve etik anlayışlarında önemli bir rol oynar.

Karakter: Tutumları ve eylemleri etkileyen kalıcı ve tutarlı özellikler bütünü olarak kabul edilir (Lickona, 1992; Seligman, 2002; Houghton ve You, 2019). Bu bağlamda, karakter eğitimi, bireylerin olumlu davranışlar geliştirmelerine ve sosyal sorumluluklarını yerine getirmelerine yardımcı olur.

Değerler eğitimi: Bireylere temel insani değerleri, etik prensipleri ve sosyal sorumlulukları kazandırmayı amaçlayan bir eğitim sürecidir. Bu eğitim, öğrencilerin ahlaki ve sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik çeşitli yöntemler ve aktiviteler içerir. Değerler eğitimi, bireylerin kendilerini ve başkalarını anlama, saygı gösterme, empati kurma ve toplumsal normlara uygun davranış sergileme yeteneklerini artırarak, sağlıklı bir sosyal yaşam sürdürmelerine katkıda bulunur. Eğitim sürecinin her aşamasında yer alması gereken değerler, bireylerin karakter gelişimine önemli bir katkı sağlar. (Berkowitz ve Bier, 2005; Nucci, 2001; Oğuz, 2020).

Değerler eğitimi, bireylerin karakter gelişimini, empati yeteneklerini, sorun çözme becerilerini ve toplumsal ilişkilerini güçlendirmeyi amaçlar. Bu eğitim, öğrencilere doğru ile yanlış ayırt etmeyi, saygı, hoşgörü, adalet, dürüstlük gibi temel

değerleri benimsemeyi öğretir. Aynı zamanda, toplumun ortak değerlerini paylaşma ve bunlara uygun davranma becerisi kazandırır.

Değerler eğitimi, genellikle okul müfredatının bir parçası olarak veya okul dışı etkinlikler, aile eğitimi, toplum merkezleri gibi farklı platformlarda gerçekleştirilir. Bu eğitim, bireylerin sadece akademik başarılarını değil, aynı zamanda karakter ve kişilik gelişimlerini de destekleyerek bireylerin bütünsel bir şekilde yetişmelerini sağlar (Akbaş, 2008).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırmanın odaklandığı değer kavramıyla ilgili temel bilgiler sunulmuştur. Değerlerin işlevleri, özellikleri ve sınıflandırılması gibi konular ele alınmıştır. Ayrıca, değerler eğitimiyle ilgili kuramsal bilgiler de bu bölümde detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bunun yanı sıra, bu bölümde ilgili araştırmalara da yer verilmiştir, önceki çalışmaların bulguları ve araştırma konusuyla ilişkilendirilmesi sağlanmıştır. Bu şekilde, araştırmanın temelini oluşturan teorik ve pratik bilgilerin sağlanması amaçlanmıştır.

2.1. Değer Kelimesinin Kavramsal Olarak İncelenmesi

Değerler, üzerinde çokça tartışılan ancak henüz kavramsal olarak tam bir uzlaşıya varılamamış bir konudur. Değerlerle ilgili tartışmalar, değerlerin tanımı, kaynağı ve oluşumu, görecelik mi yoksa mutlaklık mı olduğu, önem sıralaması, muhafazasının kim veya kimler tarafından yapılacağı, şahsın veya içinde bulunduğu topluluk açısından önem derecesi ve son olarak şahıslara değerlerin aktarılması, öğretilmesi ve içselleştirilmesi ile özdeşleştirilmiş ve özdeşleştirilmeye devam etmiştir. Sosyal bilimlerin değere ilişkin önemi, insan davranışlarını açıklamada belirleyici bir öneme sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Şahin, 2021).

Bakıldığında İngilizce dilinde karşılığı "value" ifadesinin karşılığı olarak ifade edilen "değer" ifadesi, sosyal bilimlerde karşımıza ilk olarak Thomas ve Znaniecki ile çıkmıştır. Buna göre değer, birbirinden bağımsız gruplar tarafından onay görmüş bireysel eylemlerin referans noktası ve amacına yönelik anlamını ifade eder. Şahısların referans varsaydığı değerler, her sosyal grubun içinde bulunduğu kültürel ve çevresel

özelliğine göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu durum, değerler kavramının konusunu biraz karmaşık duruma getirir (Thomas ve Znaniecki, 1996).

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), davranışların değer kavramı kapsamında, fikri yaklaşım amacını beraberinde yaşanan hadiselerle nezdinde tepkini ortaya çıkaran, eğitim kurumunun bünyesinde bulunan özellikler olarak tanımlar (MEB, 2005). Büyük Düvenci (2002), değeri kısaca bir nesneye karşı duyulan öznenin ilgisi ve/veya ilişkisi olarak açıklarken, Güngör (2010) değeri tesadüfen bir şeyin istek duyulması beraberinde istek duyulmaması kapsamında inanç duyulan olarak tanımlar. Çağlar (2005) ise değerleri haricen yaşanan süreçleri yaşanan evrenin doğal bir parçası olarak ele alan ve kendimizce anlam yüklediğimiz kalıplar diye tanımlar (Özgüven, 2004).

Elde edilen çıkarımlardan yola çıkarak, kavram olarak değer şahsın bireyin yaklaşımlarını en basit düzeyde ayrıca bireyin etrafına ve yaşantısına bakış perspektifini yansıtan bir yaklaşım olduğu ifade edilebilir (Şişman, 2022). Değerler kavramı, sadece şahsın hayatına etki etmemekle kalmayıp, aynı zamanda içinde yaşamakta olduğu toplum hayatının şekillenmesine referans olmakta önemli faktörlerden birisidir (Altın ve Yaşar, 2007). Belirli bir davranışın yaşanan toplum nezdinde onaylanması ya da onaylanmaması, yapılan davranışın içinde bulunulan topluma göre doğru olduğunu ve/veya yanlış olabildiğini göstermektedir (Fichter, 2009).

2.2. İşlevsel Olarak Değer Kavramı

Değerler, bireylerin ve toplumların davranışlarını, tutumlarını ve kararlarını yönlendiren temel inanç ve prensiplerdir. Sosyal bilimlerde, özellikle sosyoloji ve psikoloji alanlarında, değerlerin toplumsal yapının ve bireysel davranışların anlaşılmasında kritik bir rol oynadığı kabul edilir. Bu çalışma, değerlerin işlevlerini çeşitli perspektiflerden ele alarak, bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl etki ettiklerini ve hangi mekanizmalarla bu etkileri sağladıklarını incelemeyi amaçlamakla beraber değer kavramının işlevsel aşamalarını şöyle ifade etmiştir (Fichter, 2009).

- Değerler kişinin ve grupların sosyal değerlerinin değerlendirilmesi için hazır araçlardır.

- Değerler, insanların önemli ve faydalı olarak görülen kültürdeki maddi öğelerini çeker.
- Değerler, onun toplumun ideal düşünme yollarını yönlendirir.
- Birey aynı değerleri paylaşan insanlarla ilişki kurar. Sosyal dayanışmayı sürdürmek ve yayılmak için en önemli belirsiz ortak değerlerdir.

Değer kavramını anlamlandırma ve bunları yaşantıya dönüştürme üzerine çeşitli çalışmaları bulunan bilim insanı Rokeach (1973) değer kavramının işlevini dört madde halinde şöyle kategorize etmiştir (akt. Akbaş, 2008).

- İnsanların yaşantılarında nasıl davranmaları gerektiğini belirler.
- Kaos anında ve verilmesi icap eden kararlarda önem arz eder.
- Önem derecesine göre sıralanır
- Değer kavramı öğrenme yöntemiyle aktarılıp, kalıtsal olarak gerçekleşmemektedir.

Toplumsal yaşamın temeli, hiç şüphesiz değerlerdir. Değerler, bireylere sadece davranışlarını yönlendirme konusunda yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda gelişmeleriyle ortaya çıkabilecek olay ve olgulara karşı dayanma gücü de sağlar. Aynı zamanda, değerlerin toplumsal sosyalleşmenin temel unsurlarından en önemli olanlarından biri olduğu unutulmamalıdır. Benzer değer yargılarına sahip bireyler bir araya gelirken, bu değerlere sahip olmayan ya da olamayanlar toplumdan ötekileştirilmektedir. Böylelikle, toplumun benimsediği değerler, bireylere sınıfsal bir statü kazandırırken, bu değerlere sahip olmayanlar için de bir yaptırım işlevi görmektedir (Tulunay Ateş, 2017).

2.3. İlkelerin Özellikleri

Değerler, toplumsal ve bireysel yaşamda kritik bir öneme sahip olan soyut ilkelerdir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde daha iyi anlaşılması adına göz önünde bulundurulması gereken bazı önemli özellikler şöyledir (Yaman, 2012);

- Bireylerin değer yargıları tarafından etkilenir ve şekillendirilir.
- Bireylerin davranışlarının temel motivasyon kaynağını oluşturur.

- Değerler, bireyden bireye ve toplumdan topluma değişebilir. Aynı değer, farklı kişiler veya toplumlar tarafından farklı şekillerde algılanabilir.
- Değerler, bireylerin öncelik verdiği ve önemseydiği konularda hiyerarşik bir yapı oluşturabilir.

Ayrıca daha öznel yaklaşımı benimseyen ve buna paralel olarak Özlem (2001) tarafından yapılan araştırmada şu özellikler ön plana çıkmıştır;

- Değerler, bireylerin yaşadığı çevre, kültür ve deneyimlere göre değişebilir.
- Değerler, bireylerin olumlu veya olumsuz olarak değerlendirdiği konuları içerir.
- Değerler, bireylerin anlık durumlarını çok göz önünde bulundurmaz aksine olması gereken durumları daha çok ifade eder.
- Değerler, bireylerin içsel yapısından kaynaklanır ve bireylerin kimliklerini şekillendirir.
- Değerler, bireylerin yaşam biçimlerine ve davranışlarına yön verir.
- Değerler, bireylerin ilgi ve beklentilerine bağlı olarak dizayn edilerek netice itibariyle son şeklini almaktadır.

Bu özellikler, değerlerin kişisel ve toplumsal yaşamda nasıl işlev gördüğünü ve nasıl algılandığını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Değerler, bireylerin yaşam biçimlerini, davranışlarını ve tercihlerini şekillendirirken, aynı zamanda toplumsal normların ve kültürel değerlerin oluşumunda mihenk taşı görevi görmektedir.

2.4. Değerleri Kategorize Etmek

Değerler, çeşitli ölçütler ve perspektifler kullanılarak farklı şekillerde sınıflandırılabilir. İşte yaygın olarak kullanılan bazı sınıflandırmalar vardır. Bu yöntemleri şöyle kategorize etmek mümkün olmaktadır:

2.4.1. Kişisel ve toplumsal değerler

Kişisel değerler, bireyin yaşamı boyunca şekillenen, kendi deneyimlerine ve inançlarına dayanan ilkeleridir. Bu değerler, bireyin neyi doğru veya yanlış olarak

gördüğünü belirler ve davranışlarını yönlendirir. Örneğin, bir bireyin dürüstlüğü veya adaleti kişisel bir değer olarak benimsemesi, o kişinin ilişkilerinde ve kararlarında bu değerleri önceliklendirmesine neden olur (Rokeach, 1973). Kendi deneyimlerimden yola çıkarak, kişisel değerlerin zamanla değişebileceğini ve farklı yaşam evrelerinde farklı önceliklerin ortaya çıkabileceğini gözlemliyorum.

Toplumsal değerler ise, belirli bir toplumda bireyler arasında paylaşılan ve toplumun normlarını belirleyen inanç ve ilkeler bütünüdür. Adalet, eşitlik ve saygı gibi değerler, toplumların sosyal yapısını ve bireyler arasındaki etkileşimleri şekillendirir (Durkheim, 1912). Bu bağlamda, toplumsal değerlerin bireylerin kişisel değerleri üzerinde de etkili olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin, bir toplumda empati ve dayanışma gibi değerler öne çıkıyorsa, bireyler bu değerleri benimseyebilir ve kendi kişisel değer sistemlerini bu doğrultuda geliştirebilirler.

Kişisel ve toplumsal değerler arasındaki ilişki, bireylerin toplumsal hayatta nasıl yer aldıklarını anlamak için kritik öneme sahiptir. Birey, toplumsal normlardan etkilenecek kendi değerlerini oluşturur; bu da toplumsal bütünlük ve uyum açısından önemlidir (Lickona, 1992). Kendi yaşamımda, toplumsal değerlerin bireysel davranışlarımı nasıl etkilediğini sıkça düşünüyorum; özellikle de toplumsal sorunlara karşı duyarlılık geliştirdiğimde, bu değerlerin nasıl şekillendiğini gözlemliyorum.

Sonuç olarak, kişisel ve toplumsal değerler, birey ve toplum arasındaki dinamik ilişkiyi ortaya koyar. Her birey, kendi kişisel değerleriyle toplumsal değerler arasında bir denge kurarak yaşamını sürdürür (Schwartz, 1992). Bu denge, bireyin hem kendine hem de topluma karşı sorumluluklarını anlamasında önemli bir rol oynar. Kişisel değerler, bireyin kendi yaşamı ve ilişkileriyle ilgili önceliklerini yansıtırken, toplumsal değerler ise genellikle bir toplumun veya kültürün normlarına dayanır.

2.4.2. Maddi ve manevi değerler

Maddi değerler, genellikle somut ve fiziksel niteliklere sahip olan ve maddi varlıklarla ilişkilendirilen değerlerdir (Anlı, 2020). Para, mal mülk, arazi, ev eşyaları gibi somut varlıklar, maddi değerlerin birer örneğidir. Maddi değerler, genellikle ekonomik güç, refah düzeyi ve yaşam standartlarıyla ilişkilendirilir. Ancak, maddi değerlerin tek başına mutluluk veya tatmin sağlayamayabileceği ve insanın manevi

ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamayabileceği unutulmamalıdır. Maddi değerler genellikle şu unsurları kapsar:

Ekonomik Kaynaklar: Maddi değerlerin en önemli bileşeni, bireylerin sahip olduğu finansal varlıklar ve ekonomik kaynaklardır. Bu kaynaklar arasında gelir, tasarruflar, mülkler ve yatırımlar bulunur. Ekonomik istikrar, bireylerin yaşam kalitesini artırmada kritik bir rol oynar (Weber, 1930).

Mal ve Mülk: Maddi değerler, aynı zamanda bireylerin sahip olduğu fiziksel nesneleri de içerir. Araçlar, evler, eşyalar ve diğer maddi varlıklar, bireylerin sosyal statülerini ve yaşam standartlarını etkileyen unsurlar arasındadır. Bu mülkler, bireylerin sosyal ilişkilerini ve toplumsal konumlarını şekillendirebilir (Veblen, 1899).

Tüketim Değerleri: Maddi değerler, bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için tüketim yaptığı ürünler ve hizmetlerle de ilişkilidir. Tüketim, bir toplumun ekonomik yapısını ve bireylerin yaşam tarzlarını belirleyen önemli bir faktördür. Tüketim alışkanlıkları, bireylerin maddi değerlerine ve bu değerlerin sosyal algısına etki eder (Bourdieu, 1984).

Ekonomik Güvenlik: Maddi değerler, bireylerin ekonomik güvenliğini sağlamada önemli bir rol oynar. Yeterli maddi kaynaklara sahip olmak, bireylerin risklerle başa çıkmalarını ve yaşam kalitelerini artırmalarını sağlar. Maddi değerlerin yetersizliği, bireylerde kaygı ve güvensizlik hissi yaratabilir (Maslow, 1943).

Manevi değerler, maddi olmayan, soyut ve ruhsal niteliklere sahip olan değerlerdir (Güneş, 2015). Manevi değerler, bireylerin duygusal, ruhsal ve sosyal yaşamlarını şekillendiren soyut kavramlardır. İnsanın içsel dünyasıyla, duygularıyla ve ruhsal tatminiyle ilişkilidirler. Dürüstlük, sevgi, adalet, özgürlük, mutluluk, huzur gibi kavramlar manevi değerlere örnektir. Manevi değerler, insanın yaşam amacını, anlamını ve ruhsal tatminini belirleyen önemli unsurlardır. İnsan ilişkilerinde, toplumsal bağlarda ve kişisel gelişimde büyük bir rol oynamaktadır Manevi değerler, genel olarak şu başlıklar altında incelenebilir:

Ahlaki ve Etik Değerler: Manevi değerlerin en temel bileşeni, bireylerin doğru ve yanlış arasındaki ayrımı yapmalarını sağlayan ahlaki ilkeler ve etik normlardır. Dürüstlük, adalet, sorumluluk ve saygı gibi değerler, bireylerin toplumsal ilişkilerinde ve kişisel karar verme süreçlerinde kritik bir rol oynar (Rokeach, 1973).

Duygusal Değerler: Manevi değerler, bireylerin duygusal deneyimlerini ve sosyal ilişkilerini etkileyen duygusal kavramları da içerir. Sevgi, empati, hoşgörü ve merhamet gibi duygusal değerler, insanların birbirleriyle olan ilişkilerini derinleştirir ve toplumsal bağları güçlendirir (Schwartz, 1992).

Ruhsal Değerler: Bu değerler, bireylerin varoluşsal anlam arayışları ve manevi inançları ile ilgilidir. Manevi değerler, dini inançlar, yaşamın anlamı ve bireyin kendi içsel huzurunu bulma çabası gibi unsurları kapsar. Bu bağlamda, manevi değerler bireylerin ruhsal sağlığını ve kişisel gelişimlerini destekler (Frankl, 1963).

Toplumsal Değerler: Manevi değerler, bireylerin toplumsal normlara ve kültürel geleneklere bağlılıklarını da içerir. Adalet, eşitlik, özgürlük ve dayanışma gibi değerler, bireylerin sosyal sorumluluklarını ve toplum içindeki rollerini belirler. Bu değerler, toplumsal düzenin ve dayanışmanın sağlanmasında kritik öneme sahiptir (Durkheim, 1912).

2.4.3. Evrensel ve kültürel değerler

Bazı değerler, neredeyse tüm kültürlerde benimsenmiş evrensel ilkelere (örneğin, insan hakları, özgürlük), diğerleri ise belirli bir kültüre veya topluluğa özgüdür (örneğin, geleneksel töreler, ritüeller). Toplamların ve bireylerin davranışlarını, inançlarını ve yaşam tarzlarını şekillendiren önemli unsurlardır. Evrensel değerler, genellikle tüm insanlık için geçerli olduğu kabul edilen ve farklı kültürler arasında geniş bir kabul gören değerlerdir. Örneğin, insan hakları, adalet, dürüstlük ve barış gibi değerler evrensel değerler olarak kabul edilebilir (Elçi, 2020).

Evrensel değerler, tüm insanlık için geçerli olduğu kabul edilen, kültürel ve coğrafi farklılıklardan bağımsız olarak herkes tarafından benimsenebilecek ilkelere. Bu değerler, insan hakları, adalet, özgürlük ve eşitlik gibi kavramları içerir (Morsink, 1999). Evrensel değerler, bireylerin ve toplumların refahı için temel bir çerçeve sağlar; dolayısıyla, insanlık durumunu anlamada kritik bir rol oynar. Kendi görüşüme göre, evrensel değerlerin varlığı, farklı kültürlerin birleştiği noktaları bulmak için önemli bir zemin oluşturur.

Kültürel değerler ise, belirli bir toplumun veya kültürün tarihsel, sosyal ve coğrafi bağlamında gelişen, o topluma özgü inanç ve normlardır. Bu değerler, bir

kültürün kimliğini oluşturarak bireylerin yaşam biçimlerini ve etkileşimlerini belirler (Hofstede, 2001). Örneğin, bazı kültürlerde aile bağlılığı ön plandayken, diğerlerinde bireysel başarı daha fazla önem taşıyabilir. Kendi deneyimlerimde, kültürel değerlerin bireylerin düşünce yapılarını ne denli etkilediğini gözlemledim; özellikle farklı kültürlerde yaşarken, bu değerlerin nasıl şekillendiğini görmek benim için öğretici oldu.

Evrensel ve kültürel değerler arasındaki ilişki, toplumsal uyum ve çatışma açısından oldukça önemlidir. Evrensel değerler, kültürel farklılıkların ötesinde bir birlik sağlarken, kültürel değerler de bireylerin kimliğini ve aidiyet duygusunu güçlendirir. Ancak bazen, evrensel değerlerin uygulanması kültürel bağlamda sorunlar yaratabilir. Örneğin, bireysel hakların ön plana çıkması, bazı topluluklarda geleneksel değerlerle çatışabilir (Senghaas, 1998). Bu noktada, farklı değerlerin nasıl uzlaştırılabileceği, küreselleşen dünyamızda önemli bir tartışma konusudur.

Evrensel değerler, insanlığın ortak paydası olarak kabul edilir. Kültürel değerler ise, belirli bir toplum veya kültür grubuna özgü olan ve o grup tarafından benimsenen değerlerdir (Morsümbül, 2014). Bu iki değer türü arasındaki dengeyi sağlamak, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde sağlıklı bir yaşam için kritik öneme sahiptir.

Her iki tür değer de eğitim yoluyla yeni nesillere aktarılır ve bireylerin sosyal uyumunu, toplumsal sorumluluklarını ve ahlaki gelişimlerini desteklemektedir. Evrensel ve kültürel değerlerin öğretimi, bireylerin topluma değer katmalarını ve karşılıklı saygı içinde yaşamalarını teşvik eder (Elçi, 2020).

2.4.4. Bireysel ve toplumsal değerler

Değerler, bireylerin ve toplumların davranışlarını, inançlarını ve etkileşimlerini yönlendiren temel unsurlardır. Bu değerler, bireylerin kimliklerini oluştururken, toplumsal normların ve kültürel yapıların da şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Bireysel değerler, kişisel inançlar ve tercihlerle ilgiliyken, toplumsal değerler daha geniş bir sosyal bağlamda toplumun paylaştığı ortak inanç ve normları ifade eder.

Bireysel değerler, bir kişinin yaşamında önemli bulduğu, tercihlerini ve davranışlarını şekillendiren inançlardır. Bu değerler, bireyin karakterini, motivasyonunu ve yaşam amacını belirler. Bireysel değerler, bireyin kişisel tercih ve önceliklerini yansıtırken, toplumsal değerler bir toplumun veya grupların kabul ettiği genel normları ifade etmektedir. Bireysel değerler, kişinin kendi iç dünyasında önemli bulduğu, hayatını yönlendiren ve kişisel tercihlerini belirleyen değerlerdir. Bu değerler, bireyin karakterini, hedeflerini ve yaşam tarzını şekillendirir (Vatansever, 2023). Bireysel değerler, kişisel deneyimlerle, aile yapısıyla, eğitimle ve kültürel arka planla şekillenir. Dolayısıyla bireylerin değer algıları zamanla değişebilir ve gelişebilir. Bireysel değerler aşağıdaki gibi çeşitli unsurları içerebilir:

Ahlaki Değerler: Doğru ve yanlış kavramlarıyla ilgili inançlar. Dürüstlük, adalet ve sorumluluk gibi değerler bireyin etik duruşunu belirler (Rokeach, 1973).

Kişisel Hedefler: Bireyin kariyer, eğitim ve kişisel gelişim gibi alanlardaki hedefleri. Başarı, kendini gerçekleştirme ve mutluluk gibi hedefler bireysel değerleri oluşturur (Schwartz, 2012).

İlişki Değerleri: Aile, arkadaşlık ve sosyal bağlantılar gibi sosyal ilişkilerde önemli olan değerlerdir. Sevgi, sadakat ve empati gibi unsurlar bireyin sosyal hayatını şekillendirir.

Toplumsal değerler, belirli bir toplum veya kültürde paylaşılan ortak inanç ve normlardır. Bu değerler, bireylerin sosyal etkileşimlerini ve toplumun işleyişini yönlendirir. Toplumsal değerlerin bazı özellikleri şunlardır:

Kültürel Normlar: Belirli bir toplumun kabul ettiği davranış biçimleri ve sosyal kurallardır. Bu normlar, toplumun genelini etkileyen toplumsal düzeni oluşturur (Hofstede, 2001).

Etkileşim ve Dayanışma: Toplumsal değerler, bireyler arasındaki dayanışmayı ve işbirliğini teşvik eder. Adalet, eşitlik ve sosyal sorumluluk gibi değerler, toplumda sosyal uyumu artırır (Schwartz, 2012).

Kimlik ve Aidiyet: Toplumsal değerler, bireylerin kimliklerini ve aidiyet duygularını güçlendirir. Bir toplumun tarihsel ve kültürel bağları, bireylerin kendilerini o topluma ait hissetmelerine yardımcı olur.

Toplumsal değerler ise, içinde barınılan bireyler tarafından genel olarak onay goren, o toplumun yapısını, hissiyatlarını, ortak paydaşlarını ve amaçlarını yansıtan ahlaki ilkeler veya inançlardır. Toplumsal değerler, doğruyu, yanlış, iyi ve kötü kavramını bunun yanı sıra genel geçerliliği olan değer yargılarını ifade eder (Akkoç, 2019). Toplumsal değerler, kültürel miras, sosyal değişimler ve ekonomik koşullar gibi faktörler tarafından şekillenir. Ayrıca, farklı toplumlar arasında değişiklik gösterebilir; örneğin, bireysellik ve toplulukçuluk gibi kavramlar, farklı kültürel bağlamlarda farklı değer önceliklerine yol açabilir (Hofstede, 2001).

Bireysel ve toplumsal değerler arasında karmaşık bir etkileşim vardır. Bireysel değerler, toplumsal değerlerden etkilenir ve aynı zamanda toplumsal değerleri de şekillendirir. Bireyler, toplumun normlarını benimseyebilir veya bu normlara karşı çıkabilirler. Örneğin, bir birey adalet ve eşitlik gibi toplumsal değerlere duyarlıyken, bu değerleri kendi yaşamında uygulamak isteyebilir. Bu durum, toplumsal değişimlerin ve ilerlemenin nn açar. Birey ve içinde bulunan toplum arasında bulunan ilişki nezdinde sosyalleşme açısından önemli bir rol oynar. Bireyin kendini öz dünyasında güçlenmesi ve toplumun refahı için bu değerlerin korunması, önlenmesi ve müdahale edilmesi önemlidir (zmete ve Algan, 2021).

2.4.5. Ahlaki ve işlevsel değerler

Değerler, bireylerin ve toplumların davranışlarını, tutumlarını ve etkileşimlerini yönlendiren önemli unsurlardır. Ahlaki ve işlevsel değerler, bu değerler kategorisinde özel bir yere sahiptir. Ahlaki değerler, bireylerin etik yargılarını ve davranışlarını şekillendirirken, işlevsel değerler, bireylerin hedeflerine ulaşmalarını ve sosyal hayatta etkin olmalarını sağlamak için benimsedikleri değerlerdir.

Ahlaki değerler, bireylerin doğru ve yanlış, iyi ve kötü gibi kavramlara dair yargılarını belirleyen değerlerdir. Bu değerler, bireylerin davranışlarının etik boyutunu oluşturur ve toplumsal normlarla sıkı bir ilişki içerisindedir. Ahlaki değerler, bireylerin yaşamlarını anlamlı kılarken, toplumsal normların ve etik kuralların gelişmesine de katkıda bulunur. Ahlaki değerlerin bazı temel unsurları şunlardır:

Dürüstlük: Bireylerin kendileri ve başkalarıyla olan ilişkilerinde doğru ve güvenilir olma ilkesidir. Dürüstlük, sosyal etkileşimlerde güvenin temelini oluşturur (Rokeach, 1973).

Adalet: Bireylerin, eşitlik ve hakkaniyet ilkesine dayalı bir şekilde davranmalarını ifade eder. Adalet anlayışı, toplumsal ilişkilerin sağlıklı bir şekilde işlemesi için kritik öneme sahiptir (Schwartz, 2012).

Empati: Başkalarının duygularını anlama ve paylaşma yeteneğidir. Empati, bireylerin sosyal ilişkilerinde duyarlılık ve anlayış geliştirmelerine yardımcı olur (Hoffman, 2000).

Sorumluluk: Bireylerin kendi eylemlerinin sonuçlarını kabul etme ve başkalarına karşı yükümlülüklerini yerine getirme anlayışıdır. Sorumluluk, bireylerin sosyal ve etik açıdan sorumlu davranmalarını sağlar. İşlevsel değerler, bireylerin yaşamlarında anlam ve amaç bulmalarına yardımcı olurken, toplumsal ilişkilerde de etkililik sağlar.

İşlevsel değerler, bireylerin yaşamlarındaki hedeflere ulaşmalarını sağlayan ve günlük yaşamlarında etkili olabilmelerine yardımcı olan değerlerdir. Bu değerler, bireylerin davranışlarını yönlendirirken, toplumsal hayatta nasıl bir rol oynayacaklarını belirler. İşlevsel değerlerin bazı unsurları şunlardır:

Başarı: Bireylerin kişisel ve profesyonel hedeflerine ulaşma arzusunu ifade eder. Başarı değeri, motivasyonu artırarak bireylerin çaba göstermesine teşvik eder (Schwartz, 2012).

Yardımseverlik: Başkalarına yardım etme ve topluma katkıda bulunma isteğidir. Yardımseverlik, sosyal bağları güçlendirir ve toplumsal dayanışmayı teşvik eder (Rokeach, 1973).

Süreklilik: Bireylerin yaşamlarında istikrar ve süreklilik arayışını ifade eder. Süreklilik değeri, bireylerin hedeflerine ulaşmada kararlılıkla ilerlemelerini sağlar.

Bağımsızlık: Bireylerin kendi kararlarını alma ve kendi yollarını seçme yeteneğidir. Bağımsızlık, bireylerin özgüvenlerini artırarak, sosyal hayatta etkin olmalarını destekler.

Ahlaki ve işlevsel değerler, bireylerin yaşamlarında etkileşim içerisindedir. Ahlaki değerler, bireylerin etik ve sosyal sorumluluk anlayışlarını şekillendirirken,

işlevsel değerler, bireylerin bu değerleri nasıl uygulayacaklarını ve sosyal hayatta nasıl etkili olacaklarını belirler. Örneğin, bir birey yardımseverlik değerini benimsemişse, bu aynı zamanda ahlaki bir sorumluluk olarak da algılanabilir. Böylece birey, başkalarına yardım etme eylemini hem ahlaki bir zorunluluk olarak hem de toplumsal bir değer olarak görerek gerçekleştirebilir. Ahlaki değerler, doğru ve yanlış arasındaki ahlaki seçimlere odaklanırken, işlevsel değerler bireyin ve toplumun işlevselliğini ve refahını artırmayı amaçlar. Ahlaki değerler, bireylerin ve toplumların doğru ve yanlış ayırt etmelerine, adil ve etik davranışlar sergilemelerine yardımcı olan inançlar ve normlardır (Aybey, 2024).

İşlevsel değerler ise, toplumun düzenini ve istikrarını sağlamak için gerekli olan, toplumsal rollerin yerine getirilmesinde rehberlik eden ve dayanışmayı teşvik eden değerlerdir. İdeal düşünme ve davranma yollarını gösterirler, toplumsal kontrol ve baskı araçları olarak işlev görmektedirler (Onbaşlı, 2002). Her iki tür değer yargısı, bireylerin ve toplumların karar verme süreçlerinde büyük bir rol oynamaktadır. Ahlaki değerler, bireysel kararları etkilerken; işlevsel değerler, toplumsal düzenin ve uyumun korunmasına yardımcı olur (Şimşek ve Kara, 2021).

Ahlaki ve işlevsel değerler, bireylerin yaşamlarını ve toplumsal ilişkilerini yönlendiren temel unsurlardır. Ahlaki değerler, bireylerin etik yargılarını ve sosyal sorumluluklarını belirlerken, işlevsel değerler, bireylerin hedeflerine ulaşmalarında ve sosyal hayatta etkin olmalarında önemli bir rol oynar. Bu iki değer kategorisi arasındaki etkileşim, bireylerin kimliklerini ve toplumsal ilişkilerini şekillendirerek, toplumun gelişimine katkıda bulunur.

2.4.6. Bireysel gelişim ve toplumsal ilerleme değerleri

Bireysel gelişim ve toplumsal ilerleme, bireylerin ve toplumların değer sistemleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu iki kavram, bireylerin potansiyelini gerçekleştirmesi ve toplumun genel refahını artırması açısından kritik öneme sahiptir. Bireysel gelişim, kişinin kendini tanıması, yeteneklerini keşfetmesi ve potansiyelini en üst düzeye çıkarması sürecidir. Bu süreç, eğitim, deneyim ve kişisel çaba ile desteklenir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde (Maslow, 1943) bireyin kendini

gerçekleştirme ihtiyacı, bireysel gelişimin temel bir parçasıdır. Bireyler, öğrenme, empati ve kendine güven gibi değerleri benimseyerek gelişimlerini sürdürebilirler.

Toplumsal ilerleme, bireylerin ve grupların yaşam standartlarının iyileştirilmesi, sosyal adaletin sağlanması ve kolektif değerlerin güçlendirilmesi anlamına gelir. Bu kavram, sosyal değişim ve dönüşüm süreçleriyle ilişkilidir ve bireysel gelişimin bir sonucudur. Dahrendorf'a (1988) göre, toplumsal ilerleme, bireylerin özgürlükleri ve fırsat eşitliği ile doğrudan bağlantılıdır. Bireylerin kendilerini geliştirmesi, toplumun genel refahına katkı sağlar.

Bireysel ve toplumsal değerler, bu iki süreç arasında önemli bir köprü görevi görür. Schwartz'ın değerler teorisi (Schwartz, 1992) bireylerin değerlerinin nasıl şekillendiğini ve bu değerlerin bireylerin davranışlarını nasıl etkilediğini açıklar. Bireyler, bireysel gelişimlerine katkıda bulunacak değerleri benimsediklerinde, bu değerler toplumsal ilerlemenin temelini oluşturur. Sonuç olarak, bireysel gelişim ve toplumsal ilerleme, karşılıklı olarak etkileşim içinde olan süreçlerdir. Bireylerin kendilerini geliştirmesi, toplumsal yapıyı güçlendirirken; güçlü bir toplumsal yapı da bireylerin gelişimini destekler.

2.5. Değerler Teorisi

Değerler teorisi, bireylerin ve toplumların davranışlarını yönlendiren temel inançlar ve normlar üzerine yoğunlaşır. Bu teoriyi geliştirenler Shalom Schwartz, Eduard Spranger ve Milton Rokeach olmak üzere üç önemli isimdir. Bu isimler değerlerin bireylerin karar alma süreçlerinde ve sosyal etkileşimlerinde nasıl rol oynadığını farklı açılardan ele almışlardır.

2.5.1. Değer kavramının Spranger kuramı

Eduard Spranger, 20. yüzyılın başlarında değerler psikolojisi üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan önemli bir psikologdur. Spranger'ın değerler kuramı, bireylerin davranışlarını ve tutumlarını şekillendiren temel değerleri anlamak amacıyla geliştirilmiştir. Spranger, insanların farklı yaşam deneyimleri ve kültürel bağlamlar içinde hangi değerlere daha fazla önem verdiklerini belirlemeye çalışmıştır. Değerlerin, bireylerin kimliklerini ve sosyal ilişkilerini nasıl etkilediğine dair önemli

bir çerçeve sunmaktadır. Spranger'ın değerler kuramı, günümüzde farklı sosyal ve kültürel bağlamlarda daha derinlemesine incelenmiştir. Son yıllarda yapılan araştırmalar, bu değerlerin bireylerin yaşamlarında nasıl bir rol oynadığını ve toplumsal dinamiklerle nasıl etkileşime girdiğini göstermektedir.

Spranger (1928) kişilik türlerini, insanların bireysel değer sistemlerine dayalı olarak farklı karakter özellikleri geliştirdiklerini savunmuştur. Bu yaklaşım, bireylerin dünyayı ve diğer insanları algılayış biçimlerini, sahip oldukları değerlerle doğrudan ilişkilendirir. Spranger, insanların karakterlerini farklı kategorilere ayırarak, her birinin toplumsal ve bireysel yaşamda nasıl etkileşimde bulunduğunu analiz etmiştir. Bu çerçevede, değerlerin, bireylerin yaşam tarzlarını ve toplum içindeki rollerini şekillendiren temel unsurlar olduğuna dikkat çekmiştir.

Kültürel Çeşitlilik: Spranger'ın değerler kuramı, farklı kültürlerdeki değerlerin nasıl çeşitlendiğini ve bu değerlerin bireyler arası etkileşimlerde nasıl rol oynadığını anlamaya yönelik araştırmalarla zenginleştirilmiştir. Kültürel bağlamların, bireylerin değer sistemleri üzerindeki etkileri incelenmiş, değerlerin evrensel mi yoksa kültürel mi olduğu üzerine tartışmalar yapılmıştır.

Dijital Dönüşüm: Teknolojinin ve dijitalleşmenin bireylerin değer algıları üzerindeki etkisi, güncel araştırmaların önemli bir konusudur. Sosyal medya ve dijital iletişim araçları, bireylerin değerlerini nasıl şekillendirdiği ve toplumsal normları nasıl etkilediği üzerine yeni anlayışlar sunmaktadır.

Sosyal ve Ekonomik Değişimler: Globalleşme, ekonomik krizler ve sosyal hareketler gibi faktörler, bireylerin değer sistemlerinde değişimlere neden olmaktadır. Bu değişimlerin bireylerin yaşamları, kimlikleri ve toplumsal ilişkileri üzerindeki etkileri, güncel değerler araştırmalarında önemli bir yer tutmaktadır.

Ekolojik Değerler: Çevresel kaygılar, günümüzde bireylerin değer sistemlerinde önemli bir yer edinmiştir. Sürdürülebilirlik, çevre bilinci ve doğal kaynakların korunması gibi konular, Spranger'ın değerler kuramında yeni bir boyut eklemektedir.

Spranger'ın değerler kuramı, bireylerin tutumlarını, davranışlarını ve sosyal ilişkilerini anlamak için güçlü bir çerçeve sunmaktadır. Değerlerin bireylerin kimlikleri, sosyal etkileşimleri ve kültürel bağlamları üzerindeki etkisi, bu kuramın

temelini oluşturmaktadır. Güncellenmiş haliyle, Spranger'ın değerler kuramı, kültürel çeşitlilik, dijital dönüşüm, sosyal ve ekonomik değişimler ve ekolojik değerler gibi konuları kapsayarak bireylerin değer sistemlerini daha kapsamlı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kuram, bireylerin yaşamlarında ve toplumsal ilişkilerinde değerlerin nasıl bir rol oynadığını anlamak için önemli bir araç olmaya devam etmektedir.

2.5.2. Değer kavramının Rokeach kuramı

Milton Rokeach, 20. yüzyılın ortalarında değerler psikolojisi üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan önemli bir psikologdur. Rokeach (1979), değerlerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde insanların davranışlarını yönlendiren temel unsurlar olduğunu savunur. Onun değerler teorisine göre, bireylerin sahip oldukları değerler, yaşamları boyunca aldıkları kararları, etkileşimleri ve toplum içindeki yerlerini belirler. Rokeach, değerleri iki ana kategoride inceler: terminal değerler ve araçsal değerler. Terminal değerler, bir bireyin ulaşmayı hedeflediği nihai amaçlar ve yaşamın sonundaki ideal durumu ifade ederken; araçsal değerler, bu hedeflere ulaşmak için tercih edilen davranış biçimleri ve araçları temsil eder. Rokeach, bu değerlerin toplumsal yapı ve kültür tarafından şekillendirildiğini, ancak aynı zamanda bireysel seçimler ve kişisel deneyimlerle de güçlendiğini vurgulamaktadır. Rokeach'ın Değer Kategorileri aşağıdaki gibidir.

Sonuç Değerleri (Terminal Values): Sonuç değerleri, bireylerin yaşamlarında ulaşmak istedikleri nihai hedeflerdir. Bu değerler, bireylerin yaşamlarının amacını ve nihai hedeflerini belirler. Rokeach, son sonuç değerlerini şu şekilde tanımlamıştır:

- Mutluluk: Kişisel tatmin ve yaşamdan keyif alma.
- Dünya Barışı: Barış ve uyum içinde bir dünya yaratma.
- Huzur: Zihinsel ve ruhsal dinginlik.
- Ahlaki ve etik değerlere bağlılık: Doğruluk, dürüstlük ve adalet gibi değerler.

Araç Değerleri (Instrumental Values): Araç değerleri, bireylerin sonuç değerlerine ulaşmak için benimsedikleri yollar, tutumlar ve davranışlardır. Bu

değerler, bireylerin günlük yaşamlarında nasıl bir tutum sergilediklerini belirler. Rokeach, araç değerlerini şu şekilde tanımlamıştır:

- Dürüstlük: Doğru ve güvenilir olma.
- Açıklık: Yeniliklere ve farklılıklara açıklık.
- Sorumluluk: Kendi eylemlerinin sonuçlarını kabul etme.
- Yardımseverlik: Başkalarına yardım etme ve destek olma.

Rokeach'ın değerler kuramı, zamanla sosyal ve kültürel bağlamlardaki değişimlerle birlikte güncellenmiştir. Modern araştırmalar, bu değerlerin nasıl evrildiğini ve bireylerin sosyal, politik ve ekonomik bağlamlarda nasıl farklılaştığını göstermektedir. Güncellenmiş yaklaşım aşağıdaki unsurları içermektedir:

Kültürel Çeşitlilik ve Evrensellik: Rokeach'ın kuramı, farklı kültürel bağlamlarda değerlerin nasıl algılandığını incelemiştir. Farklı toplumlarda yapılan çalışmalar, bazı sonuç ve araç değerlerinin evrensel geçerliliği olduğunu gösterirken, bazı değerlerin kültürel olarak özelleştiğini ortaya koymuştur. Bu durum, bireylerin değer algılarının kültürel arka plana bağlı olarak nasıl şekillendiğini anlamak için önemli bir temel sunmaktadır.

Değerlerin Dinamikliği: Günümüzde bireylerin değerleri, toplumsal değişim, ekonomik koşullar ve teknolojik gelişmeler gibi faktörler tarafından etkilenmektedir. Özellikle genç nesillerin değerlerinde meydana gelen değişimler, geleneksel değerlerle modern değerler arasında bir denge kurma çabasını ortaya koymaktadır. Araştırmalar, sosyal medyanın ve dijitalleşmenin bireylerin değer algılarında yarattığı dönüşümü incelemekte ve bu durumun bireylerin davranışlarına olan etkisini ortaya koymaktadır.

Çevresel ve Sürdürülebilir Değerler: Günümüzde çevresel sorunlar, bireylerin değer sistemlerinde önemli bir yer edinmiştir. Sürdürülebilirlik, çevre bilinci ve toplumsal sorumluluk gibi kavramlar, Rokeach'ın değerler kuramında yeni bir boyut eklemektedir. Bireylerin çevresel değerlere duyarlılığı, hem kişisel hem de toplumsal düzeyde değerlerin yeniden değerlendirilmesine yol açmaktadır.

Değerlerin Politik ve Sosyal Etkileri: Rokeach'ın değerler kuramı, bireylerin politik tutumları, toplumsal hareketleri ve sosyal değişimlere karşı verdikleri tepkilerin altında yatan değerleri anlamak için de kullanılmaktadır. Özellikle demokratik

değerlerin, insan hakları ve sosyal adalet gibi konuların günümüzdeki yeri, bireylerin değer sistemleri üzerindeki etkileri açısından önemlidir.

Rokeach'ın değerler kuramı, bireylerin kimliklerini, sosyal ilişkilerini ve yaşamlarını anlamak için önemli bir çerçeve sunar. Değerler, bireylerin yaşamlarına anlam katarken, sosyal etkileşimlerin temelini oluşturur. Rokeach'ın iki ana değer kategorisi, bireylerin nasıl düşündüğünü ve davrandığını anlamak için güçlü bir temel sağlar.

Rokeach'ın değerler kuramı, bireylerin değer sistemlerini ve bu değerlerin toplumsal ve kültürel bağlamlarda nasıl değiştiğini anlamak için önemli bir araçtır. Modern araştırmalar, bu değerlerin dinamik yapısını, kültürel çeşitliliği ve çevresel kaygıları kapsayarak bireylerin yaşamlarında ve toplumsal ilişkilerinde nasıl bir rol oynadığını göstermektedir. Değerlerin bireylerin kimliklerini ve sosyal ilişkilerini nasıl şekillendirdiği, bu kuramın temel önemini vurgulamaktadır.

Rokeach'a göre, her bireyin değer sistemi, bu iki tür değerlerin kombinasyonundan oluşur. Değerlerin bu kombinasyonu, bireyin davranışlarını ve tercihlerini belirler. Rokeach, bu değerlerin hiyerarşik bir yapıya sahip olduğunu ve bireyin belirli bir durumda hangi değerlerin daha önemli olduğunu belirleyebileceğini savunmaktadır. Rokeach'ın Değer Kuramı, bireylerin değerlerini anlamak ve sosyal davranışlarını açıklamak için yaygın olarak kullanılan bir çerçeve olmuştur. Bu kuram, insanların değer önceliklerini, inançlarını ve davranışlarını anlamak için önemli bir araç sağlamaktadır (Asan vd., 2008).

2.5.3. Değer kavramının Schwartz kuramı

Schwartz'ın değerler kuramı, insan davranışlarını ve sosyal etkileşimleri anlamak için geliştirilmiş kapsamlı bir teoridir. İlk olarak 1992 yılında tanımlanan bu kuram, zaman içinde çeşitli kültürel ve sosyal bağlamlarda yapılan araştırmalarla güncellenmiş ve genişletilmiştir. Schwartz, değerleri bireylerin tutumlarını, davranışlarını ve kararlarını etkileyen temel inançlar olarak tanımlar. Kuramın temel unsurları, insanların sahip olduğu değerlerin nasıl organize edildiği ve bu değerlerin bireylerin yaşamları üzerindeki etkilerini içermektedir. Schwartz'ın Değer Teorisi, insanların hayatlarında neyin önemli olduğunu anlamamıza yardımcı olan temel bir

teoridir. Schwartz'a göre, değerler bireylerin yaşamlarını yönlendiren temel unsurlar olup, her bireyin değerleri farklı olabilir ve bu değerlerin bir kişiden diğerine değişmesi normaldir. Schwartz, bu değerlerin kültürel ve bireysel düzeylerde farklılıklar gösterebileceğini belirtiyor. Kişisel düzeyde değerler, bireylerin hayatlarını nasıl yönlendirdiğini gösterirken, kültürel düzeyde ise toplumun paylaştığı soyut norm ve ideallerin incelenmesi söz konusu olmaktadır. Schwartz, bu iki düzeyin birbiriyle tam örtüşmediğini, bu nedenle değerlerin kültürel ve bireysel açıdan ayrı ayrı incelenmesi gerektiğini savunuyor (Karaca, 2008; Özkul, 2007).

Schwartz, geliştirdiği "Değer Yönelimleri Ölçeği"ni, farklı kültürlerden yaklaşık 60.000 kişiyle yaptığı çalışmalarla test etmiş ve bu ölçek dünya çapında birçok ülkeye uyarlanmıştır. Bu çalışmalarda elde edilen bulgulara göre, farklı toplumlar arasında ortak 10 temel değer grubu ve bu gruplara ait 56 alt değer ortaya konulmuştur ve Tablo 1'de belirtilmiştir. Bu değerler, toplumların yaşamlarını yönlendiren temel ilkelere işaret etmektedir (Küçükaycan ve Bilge 2013).

Tablo 1

Ana Grup Değerler, Temel Değer Tipleri, Açıklamalar ve Alt Değerler

	DEĞER TİPLERİ	AÇIKLAMA	ALT DEĞERLER
Değişime/Yeniliğe Açıklık	GÜÇ	Sosyal konum ve prestij, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim veya kontrol gücü	Sosyal güç sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki sosyal görüntüsünü koruyabilmek, insanlar tarafından benimsenmek, Otorite sahibi olmak
	BAŞARI	Sosyal standartları temel alan kişilerin başarı yöntemi	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak
	HAZCILIK	Zevk ve duyguların kişisel ödüllendirilmesi	Zevk, hayattan tat almak, Cinsellik, İsteklerine düşkün olmak

Tablo 1 (devamı)

Kendini Geliştirme (Özgeişletim)	UYARILIM	Heyecan, hayata meydan okuma ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak
	ÖZYÖNELİM	Bağımsız düşünce ve eylem tercihi, keşif ve inceleme	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendine saygısı olmak
	EVRENSELÇİ LİK	Anlayışlı, takdir edici ve hoşgörülü olma, insanların ve tabiatın iyiliğini gözetme	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, barı ş içinde bir dünya istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak, iç uyum
Kendini Aşma (Özaşkınlık)	İYİLİKSEVER LİK	Kişisel temas içinde bulunan kimselerin iyiliğini gözetme, geliştirme ve koruma	Yardımsever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, Gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir
	GELENEK	Dinin yada geleneksel kültürün bir takım adet ve fikirlerini kabul etme, bağlanma ve saygı gösterme	Alçak gönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak, dünyevi işlerden el-ayak çekmek
	UYMA	Toplumsal norm ve beklentileri ihlal etme, başkalarını rahatsız etme ya da kırma-	Kibar olmak, itaatkâr olmak, ana-babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek
Muhafazakârlık	GÜVENLİK	Toplunun, ilişkilerin ve bireyin kendisinin güvenliği, huzur ve istikrarı	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak, Mahremiyet

Not. Küçük, N. (2016). Schwatz'ın "Değer Yönelimleri Ölçeği" İle Türkiye'deki Öğrenciler Üzerine Yapılmış Olan Bazı Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi. (57), 280-296 'den alınmıştır.

Bu 10 temel değer, birbirine zıt kutuplar altında toplanmaktadır. İlk kutup, "Yeniliğe Açıklık" ile "Muhafazakârlık" arasında yer alırken, ikinci kutup "Kendini Aşma" ve "Kendini Geliştirme" değerleriyle ilgili bir karşıtlık oluşturur. Örneğin, "Yeniliğe Açıklık" kutbu, bireysel yenilik arayışını, bağımsız düşünmeyi ve değişimi kapsarken, "Muhafazakârlık" kutbu toplumsal normlara ve geleneklere bağlılığı vurgular. Benzer şekilde, "Kendini Aşma" kutbu, başkalarının ve doğanın iyiliğine yönelik değerleri içerirken, "Kendini Geliştirme" kutbu, bireysel başarı ve güç arayışını ön plana çıkarır. Ayrıca, "Hazcılık" değeri ise hem Yeniliğe Açıklık hem de Kendini Geliştirme kutuplarında ortak olarak yer almaktadır (Ateş Bozdoğan, 2013).

Schwartz, değerlerin güdüsel açıdan birbirleriyle bir tür süreklilik gösterdiğini belirtir. Yani, birbirine yakın olan değerler, dış faktörlerle daha benzer ilişkiler kurar. Örneğin, muhafazakârlık ve güvenlik değerleri güçlü bir ilişki gösterirken, aynı kültür içinde yer alan "Hazcılık" ve "Özyönelim" gibi değerler, muhafazakârlıkla daha düşük düzeyde ilişki sergileyebilir. Schwartz'a göre, değerler arasındaki bu ilişkiler, dış faktörlerin (tutumlar, davranışlar) etkisiyle değişebilir, ancak bu değerler arasındaki bağlar genellikle belirli bir düzende devam eder (Güney Gedik, 2010).

Son olarak, Schwartz'ın teorisinde yer alan değerlerin birbiriyle çatışma potansiyeline sahip olduğunu da görmek mümkündür. Örneğin, başarı değeri ile iyilikseverlik değeri çatışabilir, çünkü sürekli olarak başarıyı hedefleyen bir kişi, yardıma muhtaç insanlara yardım etme gibi değerleri yerine getirmekte zorlanabilir. Benzer şekilde, geleneksellik değeri ile uyarılma değeri de birbirine zıt olabilir, çünkü bir kişi hem geleneksel değerleri kabul edip korumak isterken, hem de yenilik peşinde koşma isteği duyabilir (Altun, 2015).

Bu teorinin temel amacı, insanların yaşamlarını nasıl şekillendirdiği konusunda derinlemesine bir anlayış sağlamak ve kültürel bağlamda farklı değerlerin nasıl etkileşimde bulunduğunu anlamaktır. Bireylerin ve toplumların değer yönelimlerini anlamak için geniş bir çerçeve sunar. Bu kuram, değerleri bir dizi temel boyut etrafında sınıflandırır ve bu boyutlar arasındaki ilişkileri inceler. Schwartz'ın Değer Kuramı, insan değerlerini iki boyutta ele almaktadır. Bunlardan ilki değerlerin yapısı olarak kabul edilmekte ve Schwartz, insan değerlerini iki temel boyutta sınıflandırır: açıklık ve koruma. Açıklık boyutu, değişime, yeniliğe ve bağımsızlığa değer verme ile

ilgilidir. Koruma boyutu ise güvenlik, istikrar ve geleneklere bağlılık gibi değerleri içerir. Her bir değer, bu iki boyut arasında bir yerde konumlanır (Benli ve Kızgın, 2020).

Schwartz'a göre, bu değerlerin her biri bireylerin yaşamlarında farklı bir öneme sahiptir ve insan davranışlarını, tutumlarını ve tercihlerini etkiler. Değerlerin yapısı ve içeriği, insanların değer önceliklerini ve davranışlarını anlamak için önemli bir araç sağlar. Schwartz'ın Değer Kuramı, insan değerlerini anlamak ve sosyal davranışları açıklamak için yaygın olarak kullanılan bir çerçeve olarak kabul edilmektedir. Bu kuram, değerlerin yapısal ve içsel özelliklerini vurgular ve insanların değer önceliklerini belirlemede önemli bir rol oynamaktadır (Küçük, 2016).

2.6. Eğitim Kademesinde Değerler

2.6.1. Değerler eğitiminin kavramsal anlamı

Eğitim süreci, bireyin zihinsel yeteneklerinin yanı sıra ahlaki ve değer yönünden de gelişimini desteklemelidir. Zira, zihinsel ve bedensel eğitimin getirdiği akıl ve güç, ancak ahlaki ve değerler eğitimi ile insanlık yararına kullanılabilir (Türen, 2019). Değer eğitimi, 1920'lerde ABD'de başlayan karakter eğitimi çalışmalarına dayanır ve zaman içinde ilgi dalgalanmaları yaşamıştır. 1960'larda tekrar önem kazanan değer eğitimi, günümüzde "geliştirilmiş karakter eğitimi" adı altında, ahlaki gelişimi de içeren kapsamlı bir eğitim yaklaşımı olarak uygulanmaktadır. Ahlak eğitimi, değer gerçekleştirme, vatandaşlık eğitimi ve karakter eğitimi olmak üzere dört ana programa ayrılmıştır. "Karakter eğitimi", "değerler eğitimi" ve "ahlak eğitimi" terimleri sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılmış olsa da her biri farklı yönleri vurgulamakta ifade etmektedir. Ahlak eğitimi, çocuklara ahlaki değerler kazandırmayı ve onları ahlaki yönden geliştirmeyi hedeflerken; karakter eğitimi, göreceli olmayan değerleri öğretmekle gençlerin davranışlarını doğrudan ve sistematik bir şekilde şekillendirmeyi amaçlar. Bu eğitim yaklaşımları, bireylerin toplum içinde sağlıklı bir gelişim göstermeleri ve topluma değer katmaları için temel oluşturur (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008).

Değer eğitimi, bireylerin insan olarak sahip oldukları potansiyeli tam anlamıyla kullanabilmeleri, duygu ve davranışlarını geliştirebilmeleri, yaşama anlam katmak ve

onu şekillendirebilmek için yapılan çalışmaları içerir. Eğitim programlarına entegre edilen değerlerin sadece bilgi olarak sunulması, öğrencilerin bu değerleri benimsemelerini ve içselleştirmelerini engelleyebilir. Değerler eğitimi, sadece bilgi aktarımından öte, öğrencilerin bu değerleri kavrayıp, yaşamlarına entegre etmelerini sağlamalıdır. Eğitim, bir ülkenin temel değerlerini yansıtarak başlar ve bu değerler, eğitim sisteminin yönünü ve amaçlarını belirleyerek varılmak istenen idealler doğrultusunda gayret ve çaba gösterir. Yani kısacası bir ülkenin eğitim sistemi temel manada o ülkenin değerlerine ve ilkelerine dayanmaktadır. Bu durum eğitimin yönünü, çevresini ve amaçlarını tayin etmektedir (Doğan, 1997).

2.6.2. Değerler eğitimine tarihsel bakış

Değerler eğitimi, tarihsel kökenleri antik filozoflara dayanan ve resmi olarak ilk kez Amerika’da “karakter eğitimi” çalışmalarıyla başlayan bir süreçtir. 1920’ler ve 1930’lar, Hugh Hartshorne ve Mark May’in “Studies in the Nature of Character” adlı eserleriyle karakter eğitimi üzerine yapılan çalışmaların yoğun olduğu dönemlerdir. 1970’ler ve 1980’lerde ise, değerlerin açıklanması ve Lawrence Kohlberg’in bilişsel gelişim teorisi gibi yeni yaklaşımlar ortaya çıkmıştır (Altan, 2011). 1980’lerde değer eğitimi alanında bir gerileme yaşanmış, 1960 ve 1970’lerin yenilikçi yaklaşımları yerini daha muhafazakâr bir karakter eğitimi anlayışına bırakmıştır. Bu dönemde, değerlerin açıklanması ve sınıflandırılması yerine, değerlerin telkin edilmesi yöntemi öne çıkmıştır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008).

Türk eğitim tarihinde değerler eğitiminin temelleri, Farabi’nin düşüncelerine dayanır. Farabi, ahlak felsefesi üzerine çalışmış ve ahlaki değerleri bilgi ile ilişkilendirmiştir. Ayrıca, ahlakın dış etkenlerle şekillenebileceğini savunmuştur (Binbaşioğlu, 2005). Türkiye’de başlatılan Milli Eğitim Bakanlığı’nın değer eğitimi projesi, bu alanda yapılan en kapsamlı çalışmalardan biridir (Çukurova vd., 2023). Projenin uygulanması konusunda net bir rehber olmadığı için öğretmenlerin değerler eğitimi konusundaki sorumlulukları artmıştır. Proje kapsamında, değerlerin okullardaki panolarda sergilenmesi gibi etkinlikler planlanmış ve bu uygulamanın öğrencilerin değerlere olan pozitif algısını güçlendirdiği belirtilmiştir.

2.6.3. Değerlerin önem ve amacı

Değerler eğitiminin temel amacı, bireylerin karakter gelişimini desteklemek, ahlaki duyarlılıklarını artırmak ve etik değerlere sahip olmalarını sağlamaktır. Bu amaçlar doğrultusunda değerler eğitimi aşağıdaki önemli hedeflere yönelik olarak tasarlanmıştır (Hökelekli, 2011); Ahlaki değerlerin geliştirilmesi değerler eğitimi, bireylerin ahlaki bilinçlerini güçlendirmeyi hedefler. İyi niyet, dürüstlük, adalet, saygı, hoşgörü gibi temel ahlaki değerlerin kazandırılması, bireylerin toplum içinde etik bir şekilde davranmalarına yardımcı olur.

Değerler eğitimi, bireylerin karakter gelişimini teşvik eder. Empati, sorumluluk, öz disiplin, dayanıklılık gibi karakter özelliklerinin güçlendirilmesi, bireylerin olgun, güvenilir ve saygın birer birey olmalarını sağlar. Aynı zamanda bireylerin toplumsal normlara uyum sağlamalarına yardımcı olur. Toplumsal değerlere saygı gösterme, iş birliği yapma, çatışmaları çözme gibi becerilerin kazandırılması, toplum içinde sağlıklı ilişkiler kurmalarını ve uyumlu bir şekilde yaşamalarını destekler. Demokratik değerlere sahip, insan haklarına saygılı ve sorumlu vatandaşların yetiştirilmesi değerler eğitimi sayesinde gerçekleşir. Değerler eğitimi, katılımcılık, adalet, özgürlük gibi demokratik değerlerin güçlendirilmesi, bireylerin demokratik süreçlere aktif olarak katılımını teşvik eder.

Değerler eğitiminin amaçlarından birisi de bireylerin yaşam becerilerini geliştirmektir. Aynı zamanda empati, iletişim, problem çözme, karar verme gibi becerilerin güçlendirilmesi, bireylerin kişisel ve sosyal yaşamlarında başarılı olmalarını sağlamaktır. Değerler eğitiminin önemi, toplumların sağlıklı bir şekilde işlemesi ve sürdürülebilir bir gelecek için temel bir gerekliliktir. Değerlere sahip bireyler, toplumlarına ve dünyaya olumlu katkılar sağlarlar. Ayrıca, değerler eğitimi, bireylerin yaşamda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmalarını ve doğru kararlar vermelerini destekler, böylece daha mutlu, sağlıklı ve tatmin edici bir yaşam sürmelerine yardımcı olur (Singh, 2011).

2.6.4. Değerler eğitimi modelleri

Değerler eğitimi yaklaşımlarında formallik, yapılandırılmışlık ve demokratik prensipler gibi farklılıklar gözlemlenebilir. Formal yaklaşımlar genellikle müfredat ve

ders programları aracılığıyla sistematik bir şekilde uygulanırken, informal yaklaşımlar daha esnek ve günlük etkileşimlerle gerçekleşir. Yapılandırılmış yaklaşımlar belirli bir çerçeve ve strateji içinde uygulanırken, yapılandırılmamış yaklaşımlar spontane ve durumsal olarak gelişir. Demokratik prensipler üzerine kurulu yaklaşımlar, öğrenci katılımını ve eleştirel düşünmeyi teşvik ederken, diğer yaklaşımlar daha otoriter ve yönlendirici olabilir (Meydan, 2014).

Değerler eğitimi, bireylerin ve toplumların ahlaki, etik ve sosyal değerleri benimsemeleri ve geliştirmeleri amacıyla uygulanan eğitim süreçlerini kapsar. Bu eğitim, bireylerin kimliklerini, sosyal ilişkilerini ve toplumsal davranışlarını olumlu yönde şekillendirmek için önemlidir. Değerler eğitimi modelleri, bu sürecin nasıl gerçekleştirileceğini belirleyen çeşitli yaklaşımları içerir. Aşağıda, bu modellerin bazıları geniş bir şekilde açıklanmaktadır.

2.6.4.1. Karakter eğitimi modeli

Karakter eğitimi modeli, bireylerin ahlaki değerlerini geliştirmeyi amaçlayan bir yaklaşımdır. Bu model, bireylere dürüstlük, sorumluluk, saygı, empati gibi temel karakter özelliklerini kazandırmayı hedefler. Eğitim, genellikle şu yöntemlerle gerçekleştirilir:

- Rol Model Olma: Öğitmenlerin, olumlu karakter özelliklerini sergileyerek öğrencilere örnek olmaları.
- Duygusal Eğitim: Bireylerin duygusal zeka becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler.
- Tartışma ve Düşünme: Ahlaki ikilemler üzerine grup tartışmaları ve düşünsel faaliyetler (Lickona, 1992).
- Bu model, bireylerin içsel motivasyonlarını artırarak, ahlaki karar verme becerilerini geliştirmeyi amaçlar.

2.6.4.2. Değerler eğitimi programları

Değerler eğitimi programları, belirli bir müfredat çerçevesinde tasarlanmış sistematik eğitim yaklaşımlarıdır. Bu programlar, genellikle belirli değerleri hedef olarak aşağıdaki unsurları içerir:

- Hedef Belirleme: Öğrencilere kazandırılacak değerlerin belirlenmesi.
- Eğitim Materyalleri: Değerler üzerine kitaplar, filmler ve etkileşimli araçlar kullanılması.
- Uygulamalı Etkinlikler: Değerlerin günlük yaşamda nasıl uygulanabileceğine dair etkinlikler düzenlenmesi (Berkowitz ve Bier, 2005).

Bu model, öğrencilere değerleri öğrenme ve uygulama fırsatları sunarak, değerlerin hayatlarında nasıl yer alabileceğini gösterir.

2.6.4.3. Sosyal duygusal öğrenme modeli (SEL)

Sosyal duygusal öğrenme modeli, bireylerin sosyal ve duygusal becerilerini geliştirmeye yönelik bir yaklaşımdır. Bu model, değerler eğitimi ile bireylerin sosyal becerilerini birleştirir. Temel unsurları şunlardır:

- Kendini Tanıma: Bireylerin duygularını anlama ve yönetme yeteneği.
- Empati Kurma: Başkalarının duygularını anlama ve onlara saygı gösterme.
- İletişim Becerileri: Etkili iletişim kurma ve sosyal ilişkileri güçlendirme (Elias vd., 1997).

Bu model, bireylerin hem kişisel hem de sosyal gelişimlerini destekleyerek, olumlu bir toplumsal ortam yaratmayı amaçlar.

2.6.4.4. Diyalog temelli eğitim modeli

Diyalog temelli eğitim modeli, bireyler arasında açık iletişimi ve fikir alışverişini teşvik eden bir yaklaşımdır. Bu model, öğrencilerin değerleri anlamaları ve geliştirmeleri için çeşitli diyaloglar ve tartışmalar yoluyla bilgi edinmelerini sağlar. Temel bileşenleri şunlardır:

- Açık İletişim: Öğrencilerin düşüncelerini ve duygularını ifade etmelerine olanak tanınması.
- Farklı Görüşlere Açıklık: Çeşitli bakış açılarına saygı gösterilmesi ve bu bakış açıları arasında köprü kurulması.
- Eleştirel Düşünme: Öğrencilerin kendi düşüncelerini sorgulamaları ve değerlendirmeleri için yönlendirilmesi (Freire, 1970). Bu model, bireylerin

eleştirel düşünme becerilerini geliştirirken, değerler hakkında derinlemesine bir anlayış kazanmalarını sağlar.

2.6.4.5. İkili eğitim modeli

İkili eğitim modeli, bireylerin hem akademik hem de ahlaki değerlerini eş zamanlı olarak geliştirmeyi hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu model, genellikle formal eğitimle birlikte değerler eğitimi programlarını bir araya getirir. Temel unsurları şunlardır:

- Müfredat Entegrasyonu: Akademik derslerde değerler eğitimi konularının yer alması.
- Etkileşimli Öğrenme: Öğrencilerin deneyimsel öğrenme fırsatları aracılığıyla değerleri keşfetmeleri.
- Toplumsal Katılım: Öğrencilerin toplum hizmeti projelerinde yer alarak değerleri uygulamaları (Berkowitz, 2011).

Bu model, bireylerin akademik başarılarının yanı sıra ahlaki ve sosyal gelişimlerini de desteklemeyi amaçlar. Değerler eğitimi modelleri, bireylerin ve toplumların değerlerini geliştirmeye yönelik farklı yaklaşımlar sunmaktadır. Karakter eğitimi, değerler eğitimi programları, sosyal duygusal öğrenme, diyalog temelli eğitim ve ikili eğitim modelleri, değerlerin öğretimi ve uygulanmasına yönelik çeşitli yöntemler içermektedir. Bu modeller, bireylerin kişisel ve sosyal gelişimlerini destekleyerek, toplumsal uyumu artırmayı amaçlamaktadır.

2.6.5. Değer öğretimi yaklaşımları

2.6.5.1. Yaklaşım olarak değerlerin doğrudan aktarılması

Bu yaklaşım bilinçli veya bilinçsiz olarak en sık rastlanan ve uygulanması en eski değer öğretim yaklaşımı olarak kabul görmektedir. En temel özelliklerinin başında verilmek istenen mesajın doğrudan hedefe iletilmesi ve beraberinde çocukların bu mesajları öğrenmesi beklenmektedir. Bu yöntemde, ebeveynler tarafından gerekli ve doğru olduğu varsayılan ya da kabul edilen değerler belirlenir ve bu değerler, hikayeler, kahramanlık şarkıları ve efsanevi hikayeler aracılığıyla

çocuklara aktarılır. Kısaca özetleyecek olunursa verilmek istenen değer yargıları ilk basamakta belirlenir ve yapılan etkinlikler vasıtasıyla hedefe(çocuklara) aktarılır. Bu yaklaşımın en önemli noktası hiç şüphesiz otorite kabul edilen olguya koşulsuz şartsız itaat bulunmaktadır (Asan, Ekşi, Doğan, ve Ekşi, 2008).

Öğretmen merkezli bir yaklaşım olan bu yöntemde, öğretmenin rolü oldukça belirleyicidir. Anlatım, tekrar, gösteriler, alıştırma ve didaktik sorular gibi yöntemler bu yaklaşımın temel bileşenleridir. Telkin edilerek ifade edilen öğretim ve davranış biçimini değiştirme yöntemi, bu yaklaşımda öne çıkan iki temel yöntemdir. Bu yöntemler, öğrencilerin belirlenen değerleri içselleştirmelerini ve bu değerleri davranışlarına yansıtma amaçlamaktadır (Lickona, 1992).

2.6.5.2. Yaklaşım olarak değeri geliştirme ve/veya gerçekleştirme

Bu yaklaşımlar, bireyin kendi değerlerini keşfetmesi ve geliştirmesi için yapılandırılmıştır. Değer analizi yöntemi, bireylerin karşılaştıkları değer çatışmalarını çözmelerine yardımcı olur. Değer açıklama, bireylerin kendi değerlerini ifade etmelerini ve bu değerler üzerinde düşünmelerini sağlar. Ahlaki muhakeme, bireylerin etik ve ahlaki konular üzerinde derinlemesine düşünmelerini teşvik ederken, ikilem tartışmaları, farklı perspektifleri anlamalarına ve bu perspektifler arasında muhakeme yapmalarına yardımcı olur. Bu yöntemler, bireyin yaşam becerilerini geliştirerek daha doyurucu bir yaşam sürmesine katkıda bulunmaktadır. Bu yaklaşım, bireyin yaşamında doyuma ulaşmasını sağlayan bir süreç olarak tanımlanır. Değer analizi, değer açıklama, ahlaki muhakeme ve ikilem tartışmaları gibi dört temel yöntemi içermektedir (Akbaş, 2008).

2.6.5.3. Yaklaşım olarak bütüncül bakış

Bu yaklaşımın temelleri, esas değerleri düşünmek, bireyler arasındaki etkileşimi artırmak, mantıksal düşünmeye teşvik etmek, düşündüklerini hayata geçirmeyi ve pratik düşünmeyi teşvik etmek, sorumluluğu eşit olarak paylaşmak, demokratik koşullarda sorumluluk almak ve eğitim binası dışındaki uygulamalara değinmek ve uygulamak üzere kuruludur. Bahse konu bu modele genel itibarıyla "bileşke model" tabiri ile adlandırmakta ve bu model, bireyin eğitimi için eğitim

kurumu, inancı, yuvası ve iletişim kanalları gibi tüm kamuoyunu ilgilendiren kurumların güçlerini birleştirmeyi hedeflemektedir. Bu güç birliği, toplumun paydaşlarının bir araya getirmeyi ve birbirleri ile koordineli olmaları amaçlamaktadır. Bu yaklaşımın üç adet yöntem öne çıkmakta ve bunları Kohlberg şöyle adlandırmaktadır (Doğanay, Seggie, ve Caner, 2012);

- Adil toplum okulları
- Karakterin eğitilmesi
- Var olan değerlerin örtülü olarak öğretilmesi

2.6.5.4. Değerlerin aktarılması

Değer telkini yaklaşımı, değerlerin doğrudan aktarılması ve benimsetilmesi esasına dayanır. Bu yaklaşımda, büyüklerin ve otorite figürlerinin doğru kabul ettikleri değerler, çocuklara tekrar ve telkin yoluyla öğretilir. Öyküler, kahramanlık şarkıları ve efsaneler bu öğretim sürecinde önemli araçlardır. Temel olarak, otoriteye itaat ve belirli değerlerin doğrudan benimsetilmesi ön plandadır. Öğretmen merkezli bu yöntemde, anlatım, tekrar, gösteri ve didaktik sorular sıkça kullanılmaktadır (Erbaş, 2020).

Bu yaklaşımın kullanım yapıldığı bir eğitim ortamında;

- Değer belirlenmeli ve ona göre telkin edilmelidir.
- Planlama yapılan ve varılmak istenen hedef değere yönelik davranış biçimleri tayin edilmelidir.
- Kazandırılmak istenen değer için en uygun olacak yöntem ve teknik bulunmalı ve kullanılmalıdır.
- Daha önceden belirlenen yöntem ve tekniğin uygun şekilde uygulanmasıdır.
- Varılmak istenen değerlendirilmesi neticesinde bütün sürece yayılmasıdır.

2.6.5.5. Davranış modifikasyonu

Davranış modifikasyonu, bireylerin davranışlarını inceleyip dönüştürmeyi amaçlayan, uyumsuz davranışları düzeltmek ve gözlemlenebilir davranış modellerini

iyileştirmek için kullanılan bir psikoloji dalıdır (Yazar ve Tatal, 2020). Bu metodoloji, edimsel koşullanma prensiplerinin değer eğitimine entegrasyonu olarak görülebilir. İyi ve kötü, hoş ve hoş gitmeyen davranışlar, ödül ve ceza mekanizmaları aracılığıyla pekiştirilir. Bu sürecin temelinde, arzu edilen davranışları ödüllendirme, istenmeyen davranışları ise cezalandırma yatar. Ödüller ve pekiştireçler, tercih edilen davranışların sıklığını ve sürekliliğini artırırken, cezalar istenmeyen davranışların azalmasına katkıda bulunmaktadır (Traynor, 2002).

Bu metodun eleştirisi, değerlerin sorgusuz kabulü ve ödülle teşvik edilen davranışların uzun vadede sürdürülebilir olmaması üzerinedir. Bazı uzmanlar, bu yaklaşımın değer eğitiminde kalıcı ve etkin olmadığını belirtirler. Davranış modifikasyonunda, bireylerin arzu edilen değerlere uygun davranışlar sergilemeleri için beş aşamalı bir süreç uygulanmaktadır (Kesicioğlu ve Alver, 2019):

- Hedef belirleme
- Kriterlerin tanımlanması
- Metodoloji seçimi
- Uygulama
- Değerlendirme ve gerektiğinde tekrarlama

Değer eğitiminin uygulandığı bir sınıf ortamında takip edilmesi gereken adımlar şunlardır:

- Kazandırılacak değerle ilgili davranışların tanımlanması,
- Bu davranışlar için uygun ve uygun olmayan özelliklerin belirlenmesi,
- Olumlu ve uygun davranışlar için ödül verilmesi,
- Uygunsuz davranışları önlemek amacıyla ikinci tip cezanın uygulanması,
- Sürecin gerçekleştirilmesi,
- Davranıştaki ilerlemenin ve değişimin izlenmesi,
- Gerektiğinde sürecin yeniden başlatılması (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016).

2.6.5.6. Değeri gösterme

Bu metodoloji, bireylerin kendi değerlerini keşfetmeleri ve anlamaları gerektiğini varsayar. Temel hedef, bireylerin mevcut değerleri üzerine düşünmelerini ve bu değerlerin bilincine varmalarını sağlamaktır, değilse belirli değerleri dayatmak ya da öğretmek değildir. Bu süreç, değerlerin kazanılmasının bir yolculuğu olarak ele alınır. Brady (2008) tarafından tanımlanan bu metot  aşamalıdır:

- i) Seçim yapma aşaması,  süreçten oluşur;
 - (1) zgr seçimler yapabilme,
 - (2) Alternatifler arasında bilinçli seçimler yapabilme,
 - (3) Seçimleri dikkatlice ve düşünerek yapabilme.
- ii) Değerlendirme ve ödül aşaması, iki süreç içerir;
 - (1) Takdir etme,
 - (2) Değer biçme.
- iii) Eyleme geçme aşaması, iki süreçten oluşur;
 - (1) Yapılan seçimlere göre hareket etme,
 - (2) Süreci tekrarlama.

Bu yedi süreç, değer açıklama/belirginleştirme yaklaşımının temelini oluşturur (Köylü, 2020). Yaklaşım, bireylerin değerlerle ilgili zengin kararlar almasına yardımcı olmak için tasarlanmıştır (Yazar ve Tural, 2020). Temel felsefe, değerlerin kişisel deneyimlerden doğal olarak türediği ve bu nedenle bireyin deneyimlerine ve değer oluşturma sürecine saygı gösterilmesi gerektiğidir. Değer belirginleştirme yaklaşımı, insanların kendi değerlerini seçmelerine, takdir etmelerine ve bunları davranışlarıyla entegre etmelerine yardımcı olmayı hedeflemektedir (Namdar, 2020).

Öğretmenin rolü, öğrencilerin hayatın anlamını keşfetmelerine, değerlerini oluşturmalarına ve yaşam becerilerini geliştirmelerine destek olmaktır, böylece zor durumlarla etkili bir şekilde başa çıkabilirler (Aktepe ve Tahiroğlu,2016). Değer sorunları, duygusallıktan uzak, mantık sınırları içinde çözülür. Mantıksal düşünme yoluyla, öğrenciler karşılaştıkları veya karşılaşabilecekleri değer sorunlarını çözme yeteneğini geliştirirler. Bu yetenek, değer yargılarını savunma ve ahlaki düşünme becerilerini içerir.

2.6.5.7. Yaklaşım olarak değerin analizi

Değer analizi yaklaşımı, sosyal bilimler alanında eğitim veren uzmanlar tarafından, değer eğitimiyle ilgili yapılan araştırmaların sonuçlarına dayanarak geliştirilmiştir. Bu yaklaşımda, öğrenciler karşılaştıkları yapay veya gerçek sorunları, duygusal tepkilerden kaçınarak mantıksal düşünme süreçlerini kullanarak çözmeye çalışmaktadırlar (Aydın ve Gürler, 2020). Öğrencilere, bilimsel problem çözme tekniklerini benimseyerek değerlerle ilgili sorunları çözmeleri öğretilmektedir.

Öğretmenler, sosyal değer sorunlarının çözümü için sınıfta uygun koşulları sağlamakla yükümlüdürler. Değerler açıkça ifade edilmediğinde rasyonel bir analiz yapılamayacağı için, öğretmenlerin öğrencilere gerçek düşüncelerini ifade etme özgürlüğü veren ve cesaretlendirici bir sınıf ortamı yaratmaları önemlidir. Aksi takdirde, değer analizi süreci, öğrencilerin öğretmenin beklediği cevapları tahmin etmeye çalıştıkları bir oyuna dönüşebilir (Yazar ve Tatal, 2020).

Değer analizi süreci şu aşamaları içerir:

- Değer sorununu öğrencilere sunmak,
- Sorunu tanımlamak ve açıklamak,
- Sorunla ilgili kanıtlar ve bilgi toplamak ve bu kanıtların doğruluğunu değerlendirmek,
- Olası çözüm yollarını saptamak ve değerlendirmek,
- Alternatif çözüm yolları arasından seçim yapmak,
- Seçilen çözüm doğrultusunda eylemde bulunmak (Kesicioğlu ve Alver, 2019).

2.6.6. Değer eğitimi yöntem ve planları

Öğrencilerin gelişim süreçleri boyunca, değer ve karakter eğitiminin önemi artmaktadır. Bu eğitimler, öğrencilerin olgunlaşma ve gelişim aşamalarında daha karmaşık hale gelebilir ve bu nedenle, etkili bir değer eğitimi stratejisi geliştirmek önemlidir. Howard Kirschenbaum, 1994 yılında “Association of Supervision and Curriculum Development” yapmış olduğu seminerinde değer eğitiminin olmazsa

olmaz aktarım sürecinde dört temel basamak tavsiye etmiştir. Bu stratejiler şunlardır (Titus, 1994):

- Öğretmenlerin kendilerinin de iyi değerleri sergilemeleri,
- Etik ve ahlaki davranış becerilerini geliştirmeleri,
- Öğrencilerin değerleri içselleştirmelerine yardımcı olmaları,
- Öğrencileri iyi kararlar almaya teşvik etmeleri gerekmektedir.

Öğretmenler, öğrencilere iyi birer örnek olarak, olumlu değerlerin paylaşımında ve kişisel inançların temel değerlerle uyumlu olmasında önemli bir rol oynayabilirler. Ayrıca, öğrencilere akran baskısına karşı koyma, öz saygıyı koruma, çatışmaları barışçıl yollarla çözme ve öğrencilerin kişisel inançlarını ifade etme becerileri kazandırmak da öğretmenlerin sorumlulukları arasındadır. Kirschenbaum, eğitimcilerin değerleri öğretirken ebeveynler ve geniş toplumla iş birliği yapmalarının önemini vurgulamıştır (Aktepe vd., 2020).

Yapılan çalışmalar neticesinde, karakter eğitiminin temel değerlerin aktarılmasında önemli olduğu düşünülen ve bu eğitimin tüm dersler ile bağlantılı olarak örtük program yoluyla öğretilmesinin mümkün olduğunu göstermektedir. Öğretmenler için değer eğitimi öğretim stratejileri, öğrencinin bilgi, davranış ve duygularına odaklanmayı, erdemleri ödüllendirmeyi, alıntı ve yönergeleri kullanmayı, açık ve samimi iletişim kurmayı, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmeyi, iyi bir rol model olmayı, saygılı bir dil kullanmayı, temel değerleri öğretmeyi, öğrencilerin çabalarını takdir etmeyi, ahlaki olmayan davranışları düzeltmeyi, öğrencilerin grup çalışmalarını teşvik etmeyi, toplum hizmetine katılımı özendirmeyi ve öğretici bir yaklaşım benimsemeyi içerir (Titus, 1994).

2.6.7. Değerler eğitiminde paydaşlar

Değerler eğitimi, bireylerin karakter gelişimi, etik değerlerin kazandırılması ve toplumda pozitif davranışların teşvik edilmesi açısından önemlidir. Bu eğitim sürecinde rol oynayan paydaşlar çeşitli aktörlerden oluşmaktadır. Bu aktörler arasında:

Eğitim Kurumları ve Öğretmenler: Değerler eğitimi, okul ortamında önemli bir yer tutar. Okullar ve öğretmenler, öğrencilere etik değerleri öğretmek, karakter

gelişimlerini desteklemek ve pozitif davranışları teşvik etmek için önemli bir rol oynarlar (Akbaş, 2004).

Aileler: Aile, bireylerin ilk değerleri ve etik normları öğrendiği yerdir. Aileler, çocuklarına doğru ve yanlış arasındaki farkı öğretmek, empati ve saygı gibi değerleri aşılamak konusunda önemli bir rol oynarlar (Demirutku, 2017).

Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları: Değerler eğitimi, toplumun genelinde de desteklenmelidir. Sivil toplum kuruluşları, toplumda değerlerin korunması ve teşvik edilmesi için çeşitli programlar düzenleyerek önemli bir rol oynarlar (Günindi, 2010).

Medya ve İletişim Araçları: Medya, bireylere sürekli olarak değerlerle ilgili mesajlar ileterek etkileyici bir rol oynar. Bu nedenle, medya kuruluşları ve iletişim araçları, toplumun değerlerini şekillendirmede ve teşvik etmede önemli bir rol oynarlar (Akdağ, 2020).

Din ve İnanç Kuruluşları: Birçok toplumda, din ve inanç kuruluşları, etik değerlerin öğretildiği ve pekiştirildiği yerlerdir. Bu nedenle, din ve inanç kuruluşları da değerler eğitiminde önemli bir role sahiptir. Bu paydaşlar, değerler eğitiminin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için iş birliği içinde çalışmalı ve bireylerin karakter gelişimine, etik değerlere ve toplumsal sorumluluklara odaklanarak kapsamlı bir eğitim sağlamalıdır (Yazıcı, 2006).

2.7. Alan Yazın Taraması

Yapılan araştırmanın bu bölümünde öncelikle değer ve değerler eğitimine yönelik yapılan derleme çalışmaları irdelenmiştir. 2021 yılında Türküresin tarafından “Türkiye’de değerler eğitimi üzerine yapılan lisansüstü çalışmaların değerlendirilmesi: Bir içerik analizi çalışması” konulu çalışmada 2009-2019 yılları arasında yazılmış değerler eğitimi konulu tezlerin betimsel analizi yapılmıştır. Bu bağlamda bahse konu yıllar özelinde 475 adet bilimsel makaleye ulaşılmıştır. Yapılan bu çalışmada kullanılan yöntem ise ölçüt örneklemedir. Yapılan araştırma kapsamında bütün araştırmalar Yüksek Öğrenim Kurumunun Ulusal Tez Merkezinde bulunan tezlerden ilgili yılları kapsamı ayrıca değer ve değerler eğitim anahtar kelimelerini barındırması koşuluyla seçilmiştir. Araştırmacılar tarafından geliştirilen bir tez değerlendirme formu kullanılarak yapılan inceleme, tez çalışmalarının büyük

çoğunluğunun yüksek lisans düzeyinde olduğunu, devlet üniversitelerinde gerçekleştirildiğini ve özellikle kadın öğrenciler tarafından kaleme alındığını ortaya koymuştur. Araştırma sonuçlarına göre, bu tezlerin neredeyse tamamı Türkçe olarak yazılmıştır. 2013 yılından itibaren yüksek lisans ve doktora tezlerinin sayısında kademeli bir artış gözlemlenmiş, 2009 yılında ise tez sayısının altı katından fazla bir artış yaşandığı belirlenmiştir. Tezlerin yazıldığı üniversiteler arasında Gazi Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi gibi köklü eğitim kurumlarının, diğer üniversitelere kıyasla daha fazla tez ve tez sahibine ev sahipliği yaptığı tespit edilmiştir. Çoğunlukla Türkçe Eğitimi bölümünde gerçekleştirilen tez çalışmalarında, nitel araştırma yöntemleri ve tarama desenleri yaygın olarak tercih edilmiştir. Veri toplama sürecinde, belge analizi ve belgeler örneklem grubu olarak kullanılmış, verilerin analizinde ise istatistiksel teknikler ile betimsel ve içerik analizleri öne çıkmıştır.

Cengizhan'ın 2021 yılında gerçekleştirdiği çalışma, Türkiye'deki öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüşlerini inceleyen lisansüstü tezleri meta analiz yöntemiyle değerlendirmiştir. Araştırmada içerik analizi tekniği kullanılarak, 24 tezin nitel verileri detaylı bir şekilde incelenmiştir. İnceleme sonucunda üç temel tema ortaya çıkmıştır:

- Değerler eğitimi uygulamaları ve karşılaşılan sorunlar öğretmenlerin değerler eğitimini öğrencilere kazandırmaya yönelik yaptıkları uygulamalar ve bu süreçte karşılaştıkları zorluklar.
- Öğrencilere kazandırılması gereken değerler öğretmenlerin perspektifinden, öğrencilere aktarılması gerektiğine inanılan değerler ve bu değerlerin kazandırılmasında etkili olan faktörler.
- Değerler eğitiminin çözüm sunduğu sorunlar değerler eğitimi uygulamalarının sonucunda öğrencilerin davranışlarında gözlemlenen olumlu değişiklikler ve bu eğitimin çözüm getirebileceği düşünülen sorunlar.

Araştırmanın bulguları, öğretmenlerin aile kaynaklı sorunlarda değerler eğitimini etkili bir şekilde kazandırmak için drama metodunu tercih ettiklerini ve bu yöntemin özellikle adaletsizlik gibi sosyal sorunların üstesinden gelmede potansiyel

bir çözüm sunabileceğini göstermiştir. Bu çalışma, değerler eğitiminin önemini ve etkisini vurgulayan önemli bir katkı olarak değerlendirilebilir.

Engin'in 2020 yılında yürüttüğü çalışma, Türkiye'de karakter eğitimi ve değerler eğitimi üzerine yapılan lisansüstü tezleri incelemiştir. 1999 ile 2018 yılları arasında yazılan tezler analiz edilmiştir. Aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Yüksek Lisans Tezleri: Değerler eğitimi konusunda yazılan tezlerin büyük bir kısmı yüksek lisans düzeyinde olup, bu alanda yoğun bir akademik çalışma yapıldığı gözlemlenmiştir.
- Eğitim Kurumları: Bu tezlerin çoğunluğu Eğitim Bilimleri Enstitüleri ve Sosyal Bilimler Enstitülerinde tamamlanmış, bu kurumların değerler eğitimi konusundaki araştırmalarda merkezi bir rol oynadığı anlaşılmıştır.
- Araştırma Yöntemleri: Değerler eğitimi tezlerinde nitel ölçme araçlarının tercih edildiği ve veri toplama sürecinde çoğunlukla doküman analizinin kullanıldığı belirlenmiştir. Bu bulgular, Türkiye'de değerler eğitimi alanında yapılan akademik çalışmaların kapsamını ve yaklaşımlarını göstermektedir ve bu alandaki araştırmaların gelişimine ışık tutmaktadır.

Bayazit, Sabır, Kızılbağ ve Nurbiye (2023) tarafından gerçekleştirilen *Türkiye'de değerler eğitimi ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmaların incelenmesi* başlıklı çalışma, Türkiye'deki lisansüstü tezlerde değerler eğitimi alanındaki araştırmaları incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, 1990-2022 yılları arasında Türkiye'de yazılmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerinin içeriklerini sistematik bir şekilde analiz etmektedir. Yazarlar, değerler eğitimi üzerine yapılan bu çalışmaları, araştırma yöntemleri, konu başlıkları, kullanılan veri toplama araçları ve elde edilen bulgular açısından değerlendirmiştir. Çalışmada, değerler eğitimi ile ilgili en fazla çalışmanın, ahlaki değerler, karakter eğitimi, insan hakları ve çevre eğitimi gibi konularda yoğunlaştığı belirlenmiştir. Ayrıca, nitel araştırma yöntemlerinin bu alanda yaygın olarak kullanıldığı ve öğretmen görüşlerinin en sık başvurulan veri toplama aracını oluşturduğu vurgulanmıştır. Yazarlar, değerler eğitimi araştırmalarının genellikle sınıf içi uygulamalar ve öğretmen eğitimine odaklandığını, ancak daha fazla nicel ve geniş çaplı araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak, bu

Çalışma, değerler eğitimi alanındaki literatürü derinlemesine inceleyerek, gelecekte yapılacak araştırmalar için yol gösterici önerilerde bulunmaktadır.

2020 yılında Gözler ve arkadaşlarının gerçekleştirdiği bir araştırma, değerler eğitimi kapsamında yapılan akademik çalışmaları incelemiştir. Bu niteliksel araştırma, doküman analizi yöntemi kullanılarak yürütölmüştür. Elde edilen bulgular, araştırmaların çoğunlukla makale formatında olduğunu ve tarama modelinin tercih edildiğini ortaya koymuştur. Çalışmalarda sıklıkla milli eğitim sistemine dahil olan öğrenciler ve öğretmenler örneklem olarak seçilmiştir. En yoğun şekilde üzerinde durulan gruplar ise ilkokul düzeyindeki öğrenciler, sınıf öğretmenleri, okul yöneticileri, öğrenci velileri, ilkokul müfredatındaki dersler ve bu derslere ait kaynak kitaplar olmuştur.

2020 yılında Yıldırım ve Kazu öncölüğünde yapılan üst başlığı değerler olan yayınlanmış olan gerek doktora tezleri ve/veya yüksek lisans tezlerinin daha önceden belirlenmiş kriterler kapsamında analiz edilmiştir. Yapılan bu çalışmada tarama modelinde çalışmalar yapılmış ve içerik analizi tekniğiyle metinler analiz edilmiştir. 2010 ve 2020 yıllarında YÖK tarafından yayınlanması yapılan belirli standartlar kapsamında istenen uygunluk kriterlerini sağlayan ulaşılması mümkün olan tezler analiz edilmiştir. Yapılan alışma neticesinde görölmüştür ki yapılan tez çalışmaların büyük bir çoğunluğu 2019 yılında yapılan çalışmalara tekaböl etmektedir. Değerler eğitimi konusunda yapılan çalışmalara en büyük katkı Necmettin Erbakan Üniversitesi tarafından yapıldığı görölmüştür. Yapılan bu çalışmaların en fazla öncölük eden enstitü eğitim bilimleri olmuştur. Yapılan bu çalışmalara en fazla öncölük eden ana bilim dalları ise Sosyal bilimler ve Türkçe eğitimi olduğu görölmekle beraber nitel ve derleme araştırmaları ise yazılan tezlerin türünü ortaya koymuştur.

2020 yılında yapılan bir diğer çalışma ise Akman tarafından ele alınmıştır. Değerler eğitimi ile ilgili olarak Türkçe eğitimi alanında yazılmış tezler ve/veya çalışmalar analiz edilmiştir. Yapılan değerlendirme kapsamında günümüze kadar yapılmış olan değerler eğitimi konulu Türkçe eğitim alanında yazılmış tezler detaylı olarak analiz edilmiştir. Analizi yapılan yılda yazılan ve yayınlanan toplam 137 tez öncelikle yılı, tezin konusu, yazılan tezin danışmanı, yazılan tezlerde kullanılan araştırma yöntemi, yapılan çalışmalarda kullanılan veri toplama yöntemleri gibi birden

fazla değişkenler bazında kategorize edilmiştir. Yapılan bu çalışma da meta analiz yöntemi tercih edilmiş olup yapılan çalışmanın neticesine bakıldığında ise bahse konu tez yazımının en fazla yüksek lisans düzeyinde yapıldığı ve danışman kadrosunun ise yüksek oranda profesör unvanına sahip bireylerin olduğu, değerler anahtar kelimesiyle ilgili en fazla çalışma yapan üniversite ise İnönü Üniversitesi olduğu tespit edilmiştir.

2020 yılında Şimşek, Akbulut ve Direkçi öncülüğünde yapılan diğer bir araştırmada ise Türkçe öğretiminde değer eğitimi alanında yürütölen Lisans programlarının değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Yapılan bu araştırma neticesinde 103 tanesi yüksek lisans makalesi 7 tanesi ise doktora tezi toplamda 110 tane Lisans programı olduğu görölmektedir. Kaleme alınan bu tezlerin ise 33 farklı üniversite tarafından yapıldığı tespit edilmiştir. Yapılan çalışma kapsamında ağırlıklı olarak doküman inceleme deseninin yanı sıra sıklıkla betimsel tarama modeli ve yöntem olarak ise nitel araştırma yöntemine başvurma sıklığı gözlenmiştir. Örnekleme açısından bakıldığında en fazla ders kitabı ve bunun yanı sıra da edebi yönü güçlü eserler kullanıldığı belirlenmiştir.

2020 yılında Tatal ve Yazar öncölünde incelenen değerlendirmede, anahtar kelimesi “değer eğitimi” olan makalelerin trendlerini saptamak ve bu alanda ortaya koyulan en güncel durumu ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışma kapsamında niteliksel araştırma metodolojisi kullanılarak yürütölen bu çalışmada, verilerin toplanması sürecinde ise doküman analiz yöntemi benimsenmiştir. Yapılan tekrarlı çalışmalar ayıklanarak toplamda 479 bilimsel makale incelemeye dahil edilmiş bunun yanı sıra hakemli olmayan dergi çalışmaları inceleme dışında bırakılmıştır. Çalışmanın yapılan analiz sonuçlarına göre;

- Yayınlanan makale sayısının en fazla olduğu yıl 2017 yılı olmuştur.
- En sık kullanılan araştırma metodu ise nitel analiz yöntemi olmuştur.
- Analiz yöntemi ve belge analizi veri toplama yöntemlerinden en çok tercih edilenlerden olmuştur.
- Örnekleme yöntemi en sık kullanılan yöntem olmakla beraber elde edilen veriler muallim adaylarından elde edilmiştir.
- Örnekleme büyüklükleri genel olarak 50’nin altındadır.
- Genel itibariyle tek bir problem sorusuna cevap aranmıştır.

- Analiz edilen makalelerin büyük bir çoğunluğu iki yazarın iş birliği sonucunda elde edilmiştir.
- Yazılan makalelerde öncelikle başvuru kaynak yerel bazda kaleme alınan kaynaklar olmuştur.
- Kaleme alınan makalelerde büyük çoğunlukla Türkçe olarak kaleme alınmıştır.
- “The Journal Of Values” dergisi en çok rağbet gösterilen dergi olmuştur.

2018 yılında Sağlam, Kapkın ve Çalışkan vasıtasıyla yapılan çalışmada değer ve değer eğitime yönelik çalışmalar akademik bir perspektif ile analiz edilmiştir. Yapılan bu çalışmada ülkemizde 1999 ve 2017 yılları arasında değerler eğitimi konulu lisansüstü tezlerin analiz edilmesi hedeflenmiştir. Yapılan bu çalışma kapsamında bahse konu yıllarda “değerler eğitimi” kullanılarak gerek tamamlanan özetleri ve tam metinleri mevcut olan tüm çalışmalar kodlama yapılarak bilgisayar ortamına aktarımı sağlanmıştır. Ortaya çıkan sonuca bakıldığında ise değerler eğitimi konusunun oldukça sınırlı düzeyde olduğunu ve yapılan çalışmaların büyük bir kısmının son 10 yıla tekabül ettiği sonucuna varılmıştır.

2018 yılında yapılan Fidan ve Öner iş birliği ile kaleme alınan çalışmada değerler eğitimi ile ilgili olarak üniversite literatürü analiz edilmiştir. Yapılan bu çalışmanın amacı 2011 yılları ile 2016 yılları arasında ülkemizde değerler eğitimi kapsamında yazılan lisansüstü makaleler incelenmiştir. İçerik analizi yöntemiyle çözümlenen veriler doküman analizi yöntemi ile elde edilmiştir. Yapılan bu çalışma kapsamında değerler eğitimi bazından kaleme alınan tezlerin en çok 2013 yılında yapıldığı ve yazılan tezlerin en fazla Necmettin Erbakan Üniversitesiyle beraber Erzurum Atatürk Üniversitesinde kaleme alındığı görülmüştür. Yapılan çalışmaların büyük bir kısmı yüksek lisans tezlerinden oluşurken doktora tezlerinin ise çok az olduğu ayrıca yöntem olarak da nitel araştırma yöntemi kullanıldığı saptanmıştır.

2017 yılında kaleme alınan Gündüz, Büyükkarcı ve Başpınar tarafından yapılan çalışmada değer eğitimi üzerine kaleme alınan içerik analizi yöntemiyle incelenen 2000 ve 2015 yılları arasını kapsayan 54 adet yazılmış doktora tezleri gözlem altına alınmıştır. Yapılan bu araştırma neticesinde değerler eğitimi anahtar

kelimesi ile kaleme alınan tezlerde 2009 yılından başlamak kaydı ile ciddi oranda artış görülmekte ve üniversite olaraksa en fazla katkı Gazi Üniversitesi tarafından verilmiştir. İlköğretim öğrencileri yazılan tezlerde en fazla örneklem olurken kullanılan yöntem karma yöntem olmuş ve görüşme formu ve ölçek en fazla rağbet gösterilen veri toplama aracı olmuştur.

Dincel (2023), Türkçe öğretiminde değerler eğitimi temalı araştırma makaleleri: bir içerik analizi çalışması başlıklı çalışmasında, Türkçe öğretimi bağlamında yapılan değerler eğitimi temalı araştırmaları incelemiştir. Araştırma, 2000 ile 2022 yılları arasında yayımlanan akademik makaleleri kapsayan bir içerik analizi çalışmasıdır. Çalışmada, değerler eğitiminin Türkçe öğretimindeki yeri, kapsamı, araştırma yöntemleri ve bulguları sistematik bir şekilde ele alınmıştır. Dincel, bu dönemdeki literatürün genel bir değerlendirmesini yaparak, değerler eğitiminin Türkçe öğretiminde önemli bir yer tuttuğunu, ancak bu alanda yapılan araştırmaların genellikle öğretmen görüşlerine dayandığını ve daha fazla nicel araştırmaya ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, makalelerin çoğunun değerler eğitiminin öğretim yöntemleri, müfredat geliştirme ve öğrenci davranışları üzerindeki etkilerini incelediğini belirtmiştir. Çalışma, Türkçe öğretiminde değerler eğitiminin gelişimi ve geleceği hakkında önemli öneriler sunmakta ve bu alandaki araştırmaların çeşitlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

2016 yılında kaleme alınan Hareket ve Dünder tarafından yapılan çalışma kapsamında “Değerler Eğitimi Dergisi” tarafından yayınlanmış bilimsel çalışmaların incelemesi yapılmış ve bu bağlamda bahse konu dergide kaleme alınmış tezlerin araştırma yöntemleri tespit edilmiştir. Yöntem olarak ölçüt örnekleme tercih edilirken tarama modeli kullanılmıştır. Yapılan çalışma neticesinde kaleme alınan makalelere en fazla katkı başta Marmara olmak üzere Sakarya ve Selçuk üniversitesinde bulunan akademisyenlerin olduğu görülmüştür. Nicel olarak ve bunun yanı sıra literatür derleme en fazla başvuru alan yöntemler olurken beraberinde veri toplama aracı olarak ise anket ve doküman en çok rağbet gösterilen veri toplama araçları olmuştur.

2012 yılında kaleme alınan Beyhan ve Baş tarafından ülkemizde “değerler eğitimi” kapsamında yazılan makalelerin değişkenlerinin farklı olması açısından incelenmesini kapsamaktadır. Bu bağlamda yapılan bu makale çalışmasında geçmiş

yıllarda bahse konu araştırmaların bir hayli az olduğu ve günümüze yaklaştıkk a bu konuda yapılan çalışmaların sayısının arttığı tespit edilmiştir. Yapılan değerlendirme çerçevesinde en fazla lisansüstü seviyesinde değerler eğitimi konusunun işlendiği  ğretim anabilim dalı ve eğitim programları araştırma kapsamında bilim dalı olarak  nc l k etmektedir. Gerek nicel gerekse nitel araştırmalar birbirine eş değer oranda kullanılmış beraberinde bazı araştırmalarda ise her ikisinin de kullanıldığı g r lm ştir.

2012 yılında kaleme alınan ve Ergünay ve Adıgüzel tarafından yapılan incelemede ülkemizde değerler eğitimi başlıklı yazılmış olan makalelerin öncelikle  ğretmen yetiştirme ve eğitim bilimi bazında derinlemesine analizi yapılmıştır. Araştırma yaparken yeteri miktarda  zet bilgiye ulaşılamayan makaleler kapsam dışı bırakılmıştır. Yapılan inceleme neticesinde değerleri konu edinen toplam 118'i yüksek lisans tezinin oluşturduğu 39'unun ise doktora tez çalışması olması nedeniyle toplamda 157 adet makale incelenmiştir. Yapılan  alışma kapsamında bu makalelerin niceliksel bazda yeterli olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde yapılan çalışmanın modeli, veri toplama yöntemi ve aracı hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmanın evren ve örnekleme belirtilmiştir. Bunun yanı sıra veri analizi konusunda ne tür tekniklerin kullanıldığı anlatılmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Değer kavramı üzerine yazılan tezlerin incelenmesi amaçlandığı için bu çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Açıklaması zor olan sorulara cevap vermek maksadıyla genelde nitel araştırma yöntemi tercih edilmektedir. Bu çalışmada değerler eğitimi konusu özelinde seçilen makalelerin belirli bir düzen içerisinde incelenmesine yönelik en uygun yöntem olarak doküman analizi tercih edilmiştir. Doküman analizi, nitel incelemelerde sıklıkla kullanılan bir veri toplama ve analiz etme yöntemidir. Bu yöntemle, araştırma problemiyle ilgili yazılı materyaller, görsel-ışitsel belgeler ve diğer belgeler incelenerek doğrulanır ve analiz edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Doküman analizinin amacı, araştırılan olgu veya olgular hakkında içerik içeren yazılı bilgi genişlemelerinin incelenmesi ve analiz edilmesidir (Sak, Sak, Şendil, ve Nas, 2021). Bu sayede araştırmacılar, belgelerde yer alan bilgiye ulaşılabilir ve araştırma problemi hakkında daha zengin bir perspektif kazanılabilir. Bu yöntem, diğer nitel araştırma yöntemleriyle (örneğin, görüşme veya gözlem) birlikte kullanıldığında, daha kapsamlı ve derinlemesine sonuçlar elde edilmesine yardımcı olur. Doküman analizinin temel özellikleri baz alındığında (Prior, 2003);

- Veri Kaynağı Çeşitliliği: Doküman analizi, yazılı belgelerden elde edilen geniş bir veri yelpazesini içermektedir.
- Sistemik İnceleme: Belirli bir konuya yönelik belgeler sistemik bir şekilde incelenir ve analiz edilmektedir.

- Tarihsel ve Güncel Bilgiler: Hem tarihsel hem de güncel dokümanlar analiz edilebilmektedir.
- Bağlam ve Anlam: Dokümanlar, araştırılan konunun bağlamını ve anlamını daha iyi anlamak için incelenmektedir.

Doküman Analizinin Aşamaları;

- Dokümanların Toplanması: Araştırma sorusuna uygun belgeler toplanır.
- Verilerin Kodlanması: Belgelerdeki veriler belirli temalar veya kategoriler altında kodlanır.
- Verilerin Analizi: Kodlanan veriler sistematik olarak analiz edilir ve yorumlanır.
- Bulguların Raporlanması: Analiz sonuçları, araştırma sorularına yanıt verecek şekilde raporlanır.

Doküman Analizinin Avantajları;

- Zaman ve Maliyet Etkinliği: Mevcut belgeler kullanıldığı için zaman ve maliyet açısından etkin bir yöntemdir.
- Geniş Veri Kaynağı: Çok sayıda ve çeşitli veri kaynaklarına erişim sağlar.
- Tarihsel ve Güncel Bilgiler: Hem tarihsel hem de güncel bağlamda veri sağlar.

Doküman inceleme yöntemi bu bağlamda bakıldığı zaman hemen hemen her makalede ve/veya araştırmalarda kullanılması gereken ve olmazsa olmaz bir tekniktir ve araştırılmak istenen konu ne olursa olsun araştırılmak istenen bütün yazılı materyallerin detaylı olarak incelenmesini sağlamaktadır (Çepni, 2007).

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2019-2023 yılları arasında yayımlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin 01.01.2024 tarihine kadar Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından erişime açık olan tezlerle sınırlıdır. “Değerler, karakter, değer eğitimi, karakter ve değer” anahtar kelimeleri yazılarak elde edilen tezler anabilim dalına bakılmaksızın çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmada ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Ölçüt örnekleme, önceden belirlenmiş kriterlere uyan tüm durumların incelenmesi sürecidir. Bu kriterler, araştırmacı tarafından belirlenebilir veya daha önce

oluşturulmuş bir ölçüt listesi kullanılabilir (Marshall ve Rossman, 2014).Yüksek Öğrenim Kurumu Ulusal Tez Merkezinde gruplandırılmış 61 tez belirlenen nüanslar doğrultusunda incelenmiş ve doküman analizi sonucunda elde edilen bulgulara göre değerlendirilmiştir. Çalışmaya dahil edilen tezler EK 2’de sunulmuştur. İncelemesi yapılan tezler tezin adı, üniversite, enstitü, anabilim dalı, tezin türü, araştırmanın konusu, problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmanın yöntem/ tekniği ve deseni, örneklem/araştırma grubu, örneklem seçimi, veri toplama yöntemi, veri analiz yöntemi, bulgular, sonuç, öneriler, incelenen kök değerler, değer belirleme kriterleri ölçütlerine göre irdelenmiştir.

3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Araştırmada “Değerler Eğitimi” anahtar kelimesi ile Yüksek Öğrenim Kurumu Ulusal Tez Merkezindeki ilgili tezlerin bilgisayara indirilmiş ve yine bilgisayar ortamında yıllarına göre kodlanmış ve tarih sırasına göre birden başlanarak sıraya koyulmuştur. Erişim imkânı bulunan bu makaleler PDF formatında bilgisayarda klasöre yıllarına göre kaydedilmiştir. Yapmış olduğumuz alan yazın taramasında birden fazla kaynak analiz edilerek çeşitli tez inceleme formları bulunmuş olsa da çalışmanın sistematik bir şekilde yürütülebilmesi için araştırmacı tarafından özgün bir inceleme formu oluşturulmuştur. Oluşturulan form ile ilgili uzman görüşü alınarak çalışmada kullanılabileceği uygun görülmüştür. Belirtilen kriterlere göre tezler tek tek incelenerek forma işlenmiş ve incelenmiştir (EK 1). İncelemesi yapılan tezler tezin adı, üniversite, enstitü, anabilim dalı, tezin türü, araştırmanın konusu, problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmanın yöntem/ tekniği ve deseni, örneklem/araştırma grubu, örneklem seçimi, veri toplama yöntemi, veri analiz yöntemi, bulgular, sonuç, öneriler, incelenen kök değerler, değer belirleme kriterleri ölçütlerine göre irdelenmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

İçerik analizi, nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir veri analiz yöntemidir. Bu yöntemde, verilerin korunmasının analiz edilmesi ve verilerdeki örüntülerin, temaların, kategorilerin ve sorunların belirlenmesine olanak tanınır. İçerik analizinin amacı, geniş bir veri kümesinden anlamlı ve geçerli çıkarımlar yapmaktır (Patton,

2014). İçerik analizinde, veri aktarımı işlemiyle analiz edilir. Kodlama, verilerdeki anlamlı birimlerin belirlenmesi ve bu anlamlı birimlerin kodlarının atanmasıdır. Kodlar daha sonra kategorilere ve temalara dönüştürülerek veriler düzenlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve şimşek, 2021). Bu baēlamda bilgisayar ortamında elde edilen bu veriler EK 1’de yer alan tez inceleme/analiz formundaki sorgu sıralamasına göre analizi yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Yapılan çalışmanın bu bölümünde ülkemizde yapılmış “değerler eğitimi” konulu makalelerin analizi neticesinde elde edilmiş olan verilerin alt amaçlarına göre sınıflandırma işleminin ardından tezler yazıldığı üniversitelere, yazıldığı enstitülere, anabilim dallarına, yayımlandığı yıllara, türlerine, danışmanlarına, örneklem seçim aşamasına, veri toplama ve analiz yöntemlerine, hedef kitlesine, örneklem büyüklüğüne ve incelenen kök değerlere göre tablo haline getirilerek sunulacaktır.

4.1. Yazıldığı Üniversitelere Göre Tezlerin Dağılımı

Tezlerin yazıldıkları üniversitelere göre dağılımları, Tablo 2’de sunulmuştur. Bu tablo, tezlerin hangi üniversitelerde yazıldığını göstermektedir. Elde edilen veriler, üniversiteler arasındaki dağılımı ortaya koymaktadır.

Tablo 2

Yazıldığı Üniversitelere Göre Tezlerin Gruplandırılması

Üniversite	N	%
Erciyes Üniversitesi	9	15,74
Gazi Üniversitesi	5	8,15
Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi	4	6,52
Sakarya Üniversitesi	4	6,52
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	3	4,39
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	2	3,26
Ankara Üniversitesi	2	3,26
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	2	3,26

Tablo 2 (devamı)

Atatürk Üniversitesi	2	3,26
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	2	3,26
Trabzon Üniversitesi	2	3,26
Dokuz Eylül Üniversitesi	2	3,26
Van Yüzüncü yıl Üniversitesi	2	3,26
Anadolu Üniversitesi	2	3,26
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	1	1,63
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	1	1,63
On dokuz Mayıs Üniversitesi	1	1,63
Marmara Üniversitesi	1	1,63
Dicle Üniversitesi	1	1,63
Aksaray Üniversitesi	1	1,63
Kırıkkale Üniversitesi	1	1,63
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	1	1,63
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	1	1,63
Kastamonu Üniversitesi	1	1,63
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	1	1,63
Sinop Üniversitesi	1	1,63
Süleyman Demirel Üniversitesi	1	1,63
Mersin Üniversitesi	1	1,63
Yıldız Teknik Üniversitesi	1	1,63
Giresun Üniversitesi	1	1,63
Çukurova Üniversitesi	1	1,63
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	1	1,63
Toplam	61	100.0

Tablo 2’de görüldüğü üzere 32 farklı üniversitede analizi yapılan lisansüstü araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmadan elde edilen verilerden anlaşılacağı üzere bu üniversitelerden Erciyes Üniversitesi (%15,74), Gazi Üniversitesi (%8,15), Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi (%6,52), Sakarya Üniversitesi (%6,52)’nde yapılmış olan makaleler değerler eğitimi kapsamında yapılan çalışmaların yaklaşık olarak %38’ine denk gelmektedir. Tablo, çeşitli

üniversitelerdeki danışman akademisyenlerin sayısını ve oranlarını göstermektedir. Bu veriler, danışmanlık faaliyetlerinin hangi üniversitelerde daha yoğun bir şekilde gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır.

Erciyes Üniversitesi dokuz danışman akademisyen ile en yüksek oranı (%15,74) elde etmiştir. Bu, üniversitenin danışmanlık kapasitesinin diğer üniversitelere göre daha güçlü olduğunu göstermektedir. Bu durum, üniversitenin akademik kadrosunun kalitesi ve araştırma faaliyetlerinin çeşitliliği ile ilgili olabilir. Gazi Üniversitesi (5 danışman, %8,15) ve Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi ile Sakarya Üniversitesi (her biri 4 danışman, %6,52) gibi üniversiteler de belirli bir düzeyde danışmanlık yapmaktadır. Bu üniversiteler, danışmanlık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından önemli bir yere sahiptir.

Bazı üniversiteler, yalnızca bir veya iki danışmanla sınırlı kalmıştır. Örneğin, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi ve On Dokuz Mayıs Üniversitesi gibi üniversiteler, %1,63 oranıyla en düşük danışmanlık oranına sahip olan kurumlardır. Bu durum, bu üniversitelerin akademik danışmanlık alanındaki kapasitesinin düşük olduğunu ve potansiyel olarak gelişime ihtiyaç duyduğunu gösterir.

Toplamda 61 danışman akademisyen olduğu göz önünde bulundurulduğunda, üniversitelerin danışmanlık faaliyetlerinin dağılımı oldukça çeşitlidir. Bazı üniversiteler daha fazla danışmanlık sağlarken, diğerleri bu alanda daha az aktif görünmektedir. Bu durum, üniversitelerin akademik kadro yapısı, araştırma politikaları ve kaynakların etkin kullanımı gibi faktörlerle bağlantılı olabilir.

Genel olarak, bu tablo, Türkiye'deki farklı üniversitelerin danışmanlık kapasitelerindeki farklılıkları gözler önüne sermektedir. Bu farklılıklar, akademik programların kalitesi, öğrenci desteği ve araştırma imkanları açısından önemli bir göstergedir. Danışmanlık süreçlerinin güçlendirilmesi, özellikle daha az danışmanlık yapan üniversitelerde, akademik gelişimi ve öğrenci başarılarını olumlu yönde etkileyebilir. Bu nedenle, üniversitelerin danışmanlık süreçlerini geliştirmeye yönelik stratejiler geliştirmeleri önem taşımaktadır.

4.2. Tezlerin Yazıldığı Enstitülere Göre Dağılımı

Tablo 3'te, çalışmaya dahil edilen tezlerin enstitüler bazında dağılımı gösterilmiştir. Bu tablo, tezlerin hangi enstitülerden geldiğini ortaya koymaktadır. Elde edilen veriler, enstitüler arasındaki dağılımı net bir şekilde yansıtmaktadır

Tablo 3

Tezlerin Yazıldığı Enstitülere Göre Dağılım

Enstitüler	N	%
Eğitim Bilimleri Enstitüsü	40	65,57
Sosyal Bilimler Enstitüsü	15	24,60
Fen Bilimleri Enstitüsü	5	8,20
Sağlık Bilimleri Enstitüsü	1	1,63
Toplam	61	100.0

Tablo 3'te yapılan çalışmalar neticesinde %65,57 ile en çok çalışma yapan Eğitim Bilimleri Enstitüsü olduğu görülmüştür. Devam eden analiz çalışmalarında ise onu en yakın %24,60 ile Sosyal Bilimler Enstitüsü ve %8,20 ile Fen Bilimler Enstitüsü devamında gelmektedir. Çalışma yapılan en az ise Sağlık Bilimler Enstitüsü (%1,63) alanında gerçekleştirilmiştir.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü %65,57 oranla en yüksek paya sahip olan Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez çalışmalarının büyük bir kısmını gerçekleştirmektedir. Bu durum, eğitim alanına olan ilginin ve bu alandaki akademik araştırmaların öneminin arttığını göstermektedir. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün sağladığı destek ve kaynakların, öğrencilerin bu alanda tez yazma süreçlerini kolaylaştırmış olabileceği düşünülebilir. Sosyal Bilimler Enstitüsü %24,60 ile Sosyal Bilimler Enstitüsü, ikinci sırada yer alarak önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu, sosyal bilimler alanındaki araştırma ve tez yazma faaliyetlerinin, özellikle günümüzdeki sosyal değişimlerin ve toplumsal meselelerin incelenmesine yönelik artan bir ilgiyle ilişkili olabilir.

Fen Bilimler Enstitüsü %8,20 oranıyla Fen Bilimler Enstitüsü, üçüncü sırada yer almıştır. Bu, fen bilimleri alanında tez yazımının daha az yaygın olduğunu göstermektedir. Bu durum, fen bilimleri alanındaki araştırma süreçlerinin zorlukları, akademik kaynakların yetersizliği veya öğrencilerin bu alana olan ilgisinin düşük olmasından kaynaklanabilir. Sağlık Bilimleri Enstitüsü %1,63 ile en az çalışma yapılan enstitü olan Sağlık Bilimleri Enstitüsü, bu alanın tez yazımı açısından en az ilgi gören disiplin olduğunu göstermektedir. Sağlık bilimleri alanındaki tez yazımının az olması, belki de bu alandaki akademik süreçlerin karmaşıklığı veya yeterli danışmanlık imkânlarının olmaması gibi nedenlerle açıklanabilir.

Genel olarak, Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün tez yazımındaki baskın konumu, eğitim alanının araştırmaya olan ihtiyacını ve akademik gelişimini yansıtmaktadır. Sosyal Bilimler Enstitüsü de önemli bir yer tutarken, Fen Bilimleri ve Sağlık Bilimleri Enstitüleri, daha az ilgi gören alanlar olarak dikkat çekmektedir. Bu durum, özellikle Sağlık Bilimleri alanında daha fazla destek ve teşvik mekanizmaları geliştirilmesi gerektiğini gösteriyor. Üniversitelerin, bu alanlarda akademik gelişimi teşvik etmek için stratejiler geliştirmeleri, araştırma kalitesini ve öğrenci başarılarını artırma açısından kritik bir öneme sahip olacaktır.

4.3. Tezlerin Yazıldığı Anabilim Dalına Göre Dağılımı

Değerler eğitimi kapsamında yapılan çalışmalar sonucunda yazılan tezlerin anabilim dallarına göre dağılımları, Tablo 4'te sunulmuştur. Bu tablo, tezlerin hangi anabilim dallarında yoğunlaştığını göstermektedir. Elde edilen veriler, tezlerin anabilim dallarına göre dağılımını ortaya koymaktadır.

Tablo 4

Anabilim Dallarına Göre Tezlerin dağılımı

Anabilim Dalı	N	%
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitim A. B. D.	23	37,70
Eğitim Bilimleri A. B. D.	13	21,37
Karakter ve Değer Eğitimi A. B. D.	6	9,83
Temel Eğitim A. B. D.	6	9,83

Tablo 4 (devamı)

Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi A. B. D.	6	9,83
İlköğretim A. B. D.	4	6,55
Drama ve Eğitim A. B. D.	1	1,63
Beden Eğitimi ve Spor A. B. D.	1	1,63
Tarih Eğitimi A. B. D.	1	1,63
Toplam	61	100.0

Tablo 4’te analiz edildiği üzere değerler eğitimi kapsamında yapılan çalışmalar 9 farklı anabilim dalında gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu çalışmalarda en fazla Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitim anabilim dalında (%37,70) en az ise Drama ve Eğitim, Beden Eğitimi ve Spor, Tarih Eğitimi, Biyoistatistik anabilim dallarında kaleme alınmıştır. Bu verilere dayanarak, değerler eğitimi üzerine yapılan tezlerin anabilim dallarına göre dağılımını yorumladığımızda, hangi disiplinlerin değerler eğitimi konusunda daha fazla çalışmaya yer verdiği ve hangi alanların bu konuda daha sınırlı bir araştırma alanı oluşturduğu hakkında çeşitli çıkarımlar yapılabilir.

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitim Anabilim Dalı (Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi ABD), yapılan tezlerin yaklaşık %37,70 'ini oluşturuyor. Bu oran, değerler eğitimi konusunda en fazla çalışmanın Türkçe ve sosyal bilimler alanında yapıldığını gösteriyor. Türkçe eğitimi ve sosyal bilimler, tarih, edebiyat, felsefe ve sosyoloji gibi konuları kapsadığı için, bu disiplinlerde değerler eğitimi genellikle etik, ahlaki değerler, toplumsal sorumluluk, sosyal adalet, demokrasi ve toplumsal normlar gibi temalar etrafında şekillenmiş olabilir. Bu, sosyal bilimler ve dil eğitimi üzerine yapılan çalışmaların, bireylerin toplumla ilişkileri ve toplumsal değerler hakkında daha fazla araştırma sunduğu anlamına gelir. Türkçe ve sosyal bilimler, değerler eğitiminin dil, kültür ve toplumla ilişkilendirilerek ele alındığı ve bu alandaki değerlerin toplumsal, tarihsel ve kültürel bağlamda nasıl şekillendiği üzerinde durulduğu bir araştırma alanı olabilir. Örneğin, edebiyat, şiir, hikaye, drama gibi araçlar kullanılarak değerlerin eğitimi yapılabilir.

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, tezlerin %21,37’sini oluşturuyor ve bu oran önemli bir paya sahiptir. Eğitim Bilimleri, özellikle öğretim yöntemleri, pedagojik

yaklaşımlar ve öğrenci gelişimi üzerine yoğunlaşan bir alandır. Değerler eğitimi bağlamında, Eğitim Bilimleri alanındaki tezler muhtemelen pedagojik stratejiler, değerlerin öğretim yöntemleri ve değerler eğitiminin etkinliği üzerine yapılan çalışmalara odaklanmıştır. Bu alanda, değerlerin öğretiminde kullanılan metotlar, öğretmen eğitimi, öğretim materyalleri ve öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin incelenmesi söz konusu olabilir. Bu alandaki çalışmalar, özellikle değerler eğitiminin sınıf içi uygulamaları ve öğretim süreçlerine entegrasyonu üzerine odaklanmış olabilir. Eğitim bilimlerinde değerler eğitimi, daha çok öğretim stratejileri ve öğrenci davranışları açısından ele alınır

Karakter ve Değer Eğitimi Anabilim Dalı, tezlerin %9,83'ünü oluşturuyor. Bu, değerler eğitimi alanında daha özelleşmiş bir dal olan karakter ve değer eğitimi üzerine yapılan çalışmaların önemli bir yer tuttuğunu gösteriyor. Bu anabilim dalı, değerlerin öğretimi ve karakter gelişimi üzerine yapılan özgül çalışmaları içerir. Karakter eğitimi; sorumluluk, dürüstlük, saygı, empati gibi değerlerin kazandırılmasına yönelik öğretim yaklaşımlarını inceleyen çalışmalara odaklanabilir.

Bu alandaki tezler, karakter gelişimi ve değerler eğitiminin bireylerin kişisel gelişimi üzerindeki etkilerini araştıran çalışmalardır. Ayrıca, okul programlarına değerler eğitiminin entegrasyonu, değerlerin öğretimi ve değer odaklı yaşam becerilerinin kazandırılması gibi konuları içeriyor olabilir.

Temel Eğitim Anabilim Dalı da %9,83 oranıyla değerler eğitimi konusunda önemli bir yer tutuyor. Temel eğitim, özellikle okul öncesi, ilkökul ve ortaokul seviyelerinde eğitimle ilgili araştırmalar yapar. Bu alandaki tezler, öğrencilerin erken yaşlardan itibaren değerler eğitimi almalarını ve bu değerlerin onların akademik ve sosyal gelişimlerine nasıl yansıdığını araştırıyor olabilir. Temel eğitimde değerler eğitimi genellikle aile, toplum ve okul iş birliği çerçevesinde ele alınır. Bu alandaki çalışmalar, çocukların küçük yaşlardan itibaren saygı, sevgi, adalet gibi değerleri öğrenmesini ve bu değerlerin öğrenme süreçleriyle ilişkisini inceleyebilir.

Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı da %9,83 oranına sahiptir. Bu alan, genellikle teknik ve bilimsel derslerin öğretimiyle ilişkilidir. Ancak değerler eğitimi bu alanda da yer bulmuş. Fen ve matematik eğitimi, genellikle eleştirel düşünme, problem çözme, bilimsel düşünce gibi değerlere odaklanır. Bu alandaki

tezler, fen bilimleri ve matematik öğretiminde değerlerin öğretimi ve bilimsel etik üzerine odaklanabilir. Özellikle fen eğitimi, doğa ile ilişki, sosyal sorumluluk ve bilimsel doğruluk gibi değerlerin kazandırılması açısından önemli olabilir. İlköğretim, Anabilim Dalları (%6,55) değerler eğitimi alanında diğerlerine göre biraz daha düşük paya sahiptir. İlköğretim, özellikle ilköğretim seviyesindeki değerler eğitimi üzerine yapılmış çalışmaları içeriyor olabilir.

Tarih Eğitimi, Drama ve Eğitim, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalları (%1,63) ise oldukça dar bir alanı kapsıyor. Tarih eğitimi, geçmişteki değerlerin eğitimde nasıl işlenebileceği ile ilgili olabilir. Drama ve Eğitim, drama tekniklerinin değerler eğitimine nasıl entegre edilebileceğini ve öğrencilerde empati gibi değerlerin nasıl gelişebileceğini araştırıyor olabilir. Beden Eğitimi ve Spor, sporcular ve öğrencilerde adalet, takım çalışması, liderlik gibi değerlerin geliştirilmesine yönelik çalışmaları içerebilir.

Bu bulgular, değerler eğitimi üzerine yapılan tezlerin çoğunlukla Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitim, Eğitim Bilimleri, Karakter ve Değer Eğitimi gibi daha pedagojik ve sosyal bilimlere dayalı alanlarda yoğunlaştığını gösteriyor. Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi, Temel Eğitim gibi alanlarda ise değerler eğitimi, daha çok sosyal sorumluluk, bilimsel etik gibi kavramlarla ilişkilendirilmiş. Drama, beden eğitimi ve spor gibi daha az tercih edilen alanlarda ise, değerlerin eğitimi genellikle kişisel gelişim ve takım ruhu gibi sosyal becerilerle ilişkilendirilmiştir.

4.4. Yayımlandığı Yıllara Göre Tezlerin Dağılımı

Değerler eğitimi konusu ile yapılan araştırmalar, 2019-2023 yılları arasında incelenmiş ve sonuçlar Tablo 5'te sunulmuştur. Bu tablo, söz konusu yıllar arasındaki araştırma çalışmalarının dağılımını göstermektedir. Elde edilen veriler, yıllara göre yapılan araştırmaların durumunu ortaya koymaktadır.

Tablo 5

2019-2023 Yılları Arasında Değer Eğitimi Üzerine Yazılan Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	N	%
2019	25	40,98
2021	11	18,05
2022	9	14,75
2020	8	13,11
2023	8	13,11
Toplam	61	100.0

2019 yılı, toplam tezlerin yaklaşık %41'ini oluşturan 25 tez ile en fazla tez yazılan yıl olmuştur. Bu durum, 2019 yılında değer eğitimi konusuna olan ilginin zirveye ulaştığını ve araştırmacıların bu dönemde bu alanda daha fazla tez yazmaya yöneldiğini gösteriyor. 2019'daki yüksek tez sayısı, dönemin eğitim politikaları, toplumsal dinamikleri veya akademik trendleri ile de ilişkili olabilir. 2019 yılı, eğitimde değerler eğitimi konusuna daha fazla ilgi duyulmuş bir yıl olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, 2019 yılında eğitimle ilgili tartışmalar ve yenilikçi öğretim yöntemlerine yönelik artan ilgi de bu durumu etkileyen bir faktör olabilir.

2021 yılında tez sayısı 11 (%18,05) olarak belirlenmiş ve önemli bir azalma yaşanmıştır. 2021'deki bu düşüş, 2020 yılında başlayan pandemi süreci ile bağlantılı olabilir. Pandemi, hem eğitim sistemini hem de akademik araştırma süreçlerini önemli ölçüde etkilemiş olabilir. 2021'deki azalma, üniversitelerde yapılan eğitim çalışmalarının zorlaşması, çevrim içi eğitim süreçlerinin artması ve genel akademik sürecin yavaşlaması gibi faktörlerden kaynaklanmış olabilir. Ayrıca, 2021 yılı akademik takviminde uzaktan eğitim ve dijitalleşme gibi unsurlar, araştırma konularının farklı yönlerle kaymasına neden olmuş olabilir.

2020 ve 2023 yıllarında, her bir yılda 8 tez yazılmış ve her biri %13,11 oranında paya sahip olmuştur. 2020'deki azalma, COVID-19 pandemisi nedeniyle araştırmaların ve akademik çalışmaların kesintiye uğraması ile açıklanabilir. Ancak,

2023'teki durum, pandemi sonrası toparlanmanın ve eğitimde yeniden değerler eğitimi konusuna dönüşün bir işareti olabilir. 2023 yılındaki 8 tezle birlikte 2020 yılıyla benzer bir seviyeye gelinmiş olması, değer eğitimi üzerine yapılan araştırmalara olan ilginin yeniden arttığını gösterebilir. 2023 yılı, belki de pandemi sonrası dönemde eğitimdeki değerler, moral değerler ve karakter gelişimi gibi konulara yönelik yeniden bir odaklanma yaşandığını gösteriyor olabilir.

2022'de ise tez sayısı 9 (%14,75) olarak belirlenmiş ve 2021 yılına göre küçük bir artış yaşanmış, ancak 2019 yılına kıyasla hala düşük bir rakam. 2022'deki artış, eğitimdeki değerler eğitimi konusunun hala önemsenmeye devam ettiğini ancak 2019'daki yoğunluk kadar fazla bir araştırma yapılmadığını gösteriyor olabilir. 2022 yılındaki araştırma sayısındaki düşüş, eğitim sistemindeki yeni değişiklikler veya başka akademik eğilimlerin etkisiyle değerler eğitimi konusuna olan ilginin bir miktar azalmış olabileceğini düşündürülebilir.

Değer eğitimi üzerine yapılan tezlerin sayısının yıllar içinde değişkenlik göstermesi, bu alana olan akademik ilginin toplumsal ve eğitimsel gelişmelerle paralel bir şekilde şekillendiğini gösteriyor. 2019'daki yüksek yoğunluk, eğitimde değerler eğitimi konusunun o dönemde çokça ilgi gördüğünü ve belki de eğitim sistemine dair yeni tartışmaların bu alanda daha fazla araştırmaya yol açtığını ima eder. 2020'deki azalma, COVID-19 pandemisi ve eğitimde yaşanan değişikliklerin etkisiyle doğal bir düşüşü yansıtıyor. 2021'de bu azalma devam etse de 2023'te değerler eğitimi alanına geri dönüş belirtileri görülebilir. Eğitimde değerler eğitimi konusunun, özellikle pandemi sonrası dönemde yeniden daha fazla önem kazanacağı ve bu alanın toplumsal ihtiyaçlarla ilişkilendirileceği düşünülebilir.

Değer eğitimi alanındaki araştırmaların gelecekte artacağı tahmin edilebilir. Bu alandaki araştırmaların artmasının, eğitim politikalarının ve toplumun değişen değerler anlayışının bir yansıması olarak önemli bir etki yaratabileceği öngörülebilir.

Veriler, değer eğitimi alanındaki tez yazımının özellikle 2019 yılında zirveye ulaştığını, ancak pandemi dönemi (2020-2021) ile birlikte bir azalma yaşandığını, 2022 ve 2023'te ise bu azalma sonrası kısmi bir toparlanma olduğunu göstermektedir. Eğitimde değerler eğitimi üzerine yapılan araştırmaların, toplumsal değişim ve eğitimdeki dönüşümlerle paralel bir şekilde şekillendiği söylenebilir. Bu bağlamda,

değerler eğitimi konusundaki akademik çalışmaların, gelecekte daha fazla ilgi görebileceği ve toplumsal ihtiyaçlarla uyumlu olarak gelişebileceği düşünülebilir.

4.5. Türlerine Göre Tezlerin Dağılımı

Tablo 6, yazılan tezlerin türlerine ilişkin dağılımı göstermektedir. Bu tablo, tezlerin hangi türlerde yoğunlaştığını ortaya koymaktadır. Elde edilen veriler, tez türlerinin dağılımını net bir şekilde sunmaktadır.

Tablo 6

Türlerine Göre Tezlerin Dağılımı

Tez Türü	N	%
Yüksek Lisans	51	83,60
Doktora	10	16,40
Toplam	61	100,0

Tablo 6'ya göre, değerler eğitimi ile ilgili yazılan tezlerin büyük bir kısmı yüksek lisans düzeyinde (%83,60) yer almakta, doktora tezleri ise daha az sayıda (%16,40) bulunmaktadır. Bu durum, yüksek lisans programlarının değerler eğitimi konusunu ele almak için daha popüler veya erişilebilir bir platform olduğunu gösterebilir.

Yüksek lisans düzeyinde yapılan araştırmalar genellikle uygulamalı ve pratiğe yönelik çalışmalar içerirken, doktora tezleri daha derinlemesine teorik incelemeleri ve özgün katkıları gerektirmektedir. Dolayısıyla, yüksek lisans öğrencilerinin değerler eğitimi konusuna yönelmeleri, daha somut ve uygulayıcı bir yaklaşım benimsemeleriyle ilişkilendirilebilir.

Ayrıca, doktora tezlerinin daha az sayıda olması, bu alandaki akademik derinliğin henüz tam olarak oluşturulmadığı veya değerler eğitimi konusunun daha az araştırma alanı olarak görülmesinden kaynaklanıyor olabilir. Genel olarak, yüksek lisans tezlerinin fazla olması, bu konunun akademik ilgi ve ihtiyaç açısından önemli olduğunu, ancak daha fazla doktora araştırmasına ihtiyaç duyulduğunu da göstermektedir.

4.6. Danışman Unvanlarına Göre Tezlerin Dağılımı

Tablo 7’de, yazılmış olan tezlerin danışmanlıklarını yapan akademisyenlerin unvanlarına göre dağılımları sunulmuştur. Bu tablodan elde edilen veriler, yüzdesel olarak çoğunluğun dağılımını göstermektedir. Elde edilen bulgular, akademik unvanlara göre danışmanlık yapan kişilerin oranlarını yansıtmaktadır.

Tablo 7

Kaleme Alınmış Danışmanlarına Göre Tezlerin Dağılımı

Unvan	N	%
Profesör	28	45,90
Doçent Doktor	21	34,43
Doktor Öğretim Üyesi	12	19,67
Toplam	62	100,0

Tablo 7’de bulunan tezlerden anlaşılacağı üzere en fazla Profesör unvanlı (%45,90) danışmanların danışmanlık yaptığı görülmektedir. Doçent Doktor unvanına sahip olan danışmanların ise %34,43 ile görev aldığı görülürken Doktor Öğretim Üyelerinin %19,67 ile en az danışmanlık yaptığı görülmektedir.

Tablo 7’deki verilere göre, danışmanlık yapan unvanlar arasında en yüksek oran, profesör unvanına sahip danışmanlar tarafından sağlanmaktadır (%45,90). Bu durum, profesörlerin genellikle daha fazla deneyim ve akademik birikimle tez süreçlerine yön verme kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir. Doçent doktor unvanına sahip danışmanlar, %34,43 ile önemli bir katkı sağlamışken, doktor öğretim üyelerinin %19,67 ile daha az yer aldığı görülüyor. Bu durum, doktor öğretim üyelerinin belki de daha yeni veya daha az sayıda tez danışmanlık deneyimine sahip olabileceğini, ayrıca profesör ve doçentlerin daha fazla kaynak ve destek sunma imkanına sahip olduğunu düşündürülebilir. Genel olarak, profesörlerin yüksek danışmanlık oranı, araştırma ve akademik yönlendirme açısından önemli bir kalite ve güvence kaynağı olarak değerlendirilebilir.

4.7. Tezlerin Örneklem Seçim Aşamasına Göre Dağılımı

Tezlerin örneklem seçim aşamasına göre dağılımı, Tablo 8’de gösterilmiştir. Bu tablo, tezlerde kullanılan örneklem seçim yöntemlerinin dağılımını ortaya koymaktadır. Elde edilen veriler, örneklem seçim aşamasına göre yapılan tercihler hakkında bilgi sunmaktadır.

Tablo 8

Tezlerin Örneklem Seçim Aşamasına Göre Dağılımı

	N	%
Amaçlı Örneklem	19	31,15
Uygun Örneklem	14	22,95
Maksimum Çeşitlilik	11	18,03
Ölçüt Örneklem	10	16,40
Tesadüfi Örnekleme	7	11,47
Toplam	61	100,0

Tablo 8’deki veriler incelendiğinde 61 çalışmada 5 farklı örnekleme yöntemi kullanıldığı görülmektedir. En fazla başvurulanan yöntemin %31,15 ile amaçlı örneklem olduğu görülmektedir. İkinci sırada en çok kullanılan yöntemin uygun örneklem (%22,95) olduğu görülmektedir. Maksimum çeşitlilik örneklem %18,03 ve ölçüt örneklem yöntemi ise %16,40 oranında kullanıldığı görülmektedir. En az tercih edilen örneklem seçimi %11,47 oran tesadüfi örneklem olmuştur. Tabloyu incelediğimizde, örneklem seçim yöntemlerinin dağılımı ve kullanım sıklığı hakkında bazı anlamlı çıkarımlar yapabiliriz.

Amaçlı Örneklem (31,15%): Bu yöntemin en fazla tercih edilen örneklem yöntemi olması, araştırmalarda belirli bir grup ya da özellik arayan çalışmalarda tercih edildiğini gösteriyor. Amaçlı örneklem, araştırmacıların belli bir kriter ya da hedefe ulaşmak için özel olarak seçtikleri örneklem grubunu ifade eder. Bu yöntemin en yaygın kullanılan yöntem olması, araştırmaların belirli bir popülasyonu hedef aldığını, bu nedenle genel popülasyon yerine belirli alt gruplara odaklanmayı tercih ettiklerini düşündürmektedir. Özellikle niteliksel araştırmalarda yaygın olarak kullanılır, çünkü derinlemesine ve belirli özelliklere sahip bireylerle çalışma imkanı sunar.

Uygun Örneklem (22,95%): İkinci sırada yer alan uygun örneklem, daha çok pratik nedenlerle tercih edilir. Bu yöntemde araştırmacılar, elde edebildikleri örneklemi kullanırlar, genellikle ulaşılabilirlik ve kolaylık faktörleri ön planda olur. Uygun örneklem, rastgele bir seçim yapmaksızın, belirli bir grubun, coğrafi veya demografik olarak erişilebilir üyeleri arasından seçim yapılmasını ifade eder. Bu da araştırma için hızla örneklem sağlamak isteyen araştırmalar için mantıklı bir tercih olabilir.

Maksimum Çeşitlilik Örnekleme (18,03%): Maksimum çeşitlilik, örneklemin mümkün olan en geniş yelpazeyi kapsayacak şekilde seçildiği bir yöntemdir. Bu yöntem, araştırmaların farklı alt grupları temsil etmesini ve geniş bir bakış açısı elde edilmesini amaçlar. Bu yöntemin %18,03 gibi bir oranda kullanılması, araştırmaların çeşitliliği ve farklı perspektifleri içermeye çalıştığını, bu sayede daha genellenebilir sonuçlar elde edilmek istendiğini gösteriyor.

Ölçüt Örnekleme (16,40%): Ölçüt örnekleme, belirli ölçütlere uyan bireylerin seçildiği bir yöntemdir. Bu, örnekleme yer alan bireylerin belirli kriterlere dayalı olarak seçilmesi gerektiği durumlar için uygundur. Bu yöntemin tercih edilme oranı, belirli standartları ve gereksinimleri karşılayan katılımcılarla çalışmanın önemli olduğu araştırmaların yaygınlığını yansıtır olabilir. Bu oran, araştırmalarda bilimsel doğruluğu artırmayı amaçlayan bir yaklaşımın tercih edildiğini gösteriyor.

Tesadüfi Örneklem (11,47%): Tesadüfi örneklem, her bireyin eşit şansa sahip olduğu ve rastgele seçildiği bir yöntemdir. Bu yöntemin en az tercih edilmesinin nedeni, genellikle büyük ve heterojen gruplarda bu tür bir örneklem almanın zor ve pahalı olabilmesidir. Ayrıca, rastgele örneklem alma, bazı araştırmaların hedeflerine uygun olmayabilir. Araştırmaların çoğu, belirli bir hedef kitleye veya kritere dayalı olarak daha kontrollü örneklem yöntemlerini tercih ediyor gibi görünüyor.

Bu bulgular, araştırmacıların genellikle daha kontrollü ve belirli hedeflere yönelik örneklem alma yöntemlerini tercih ettiklerini göstermektedir. Amaçlı ve uygun örneklem yöntemlerinin daha yaygın olması, araştırmaların daha özelleşmiş, belirli bir grup ya da özellik üzerinde yoğunlaştığını ve dolayısıyla genelleştirilmiş bir popülasyondan çok, spesifik sonuçlara odaklanıldığını gösteriyor. Tesadüfi örnekleme oranının düşük olması, genel geçer ve rastgele seçilen örneklemelere dayalı

araştırmaların daha az tercih edildiğini, bunun yerine daha spesifik ve hedef odaklı yöntemlerin tercih edildiğini işaret ediyor

4.8. Veri Toplama Yöntemine Göre Tezlerin Dağılımı

Tezlerin neticeye varılmasında ve verilerin bir araya getirilmesinde önemli rol oynayan veri toplama yöntemine göre durum, aşağıda sunulan tabloda gösterilmiştir. Bu tablo, tezlerde kullanılan veri toplama yöntemlerinin dağılımını ortaya koymaktadır. Elde edilen veriler, veri toplama yöntemlerine göre yapılan tercihler hakkında bilgi sunmaktadır.

Tablo 9

Veri Toplama Yöntemine Göre Tezlerin Dağılımı

	N	%
Doküman İncelemesi	33	33
Görüşme Formu	31	31
Anket/Ölçek	18	18
Literatür Taraması	17	17
Rubrik	1	1
Toplam	100	100,0

* Açıklama: Bazı tezlerde birden çok veri toplama yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 9'a göre yapılan veri toplama yöntemlerinin dağılımı, tezlerde kullanılan veri toplama araçlarının çeşitliliğini ve araştırma eğilimlerini yansıtmaktadır. Çalışmaların büyük bir kısmında doküman incelemesi (%33) ve görüşme formu (%31) gibi nitel veri toplama yöntemlerinin tercih edildiği gözlemlenmektedir. Bu, araştırmacıların derinlemesine, nitel veri toplayarak konuyu daha ayrıntılı bir şekilde inceleme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Ayrıca, doküman incelemesi gibi yöntemler, geçmişteki literatür ve mevcut belgeler üzerinden yapılan analizlerle daha geniş bir çerçeve oluşturulmasına olanak sağlar.

Anket ve ölçek kullanımı ise %17 oranında olup, bu yöntem nicel veri toplama amacıyla tercih edilmektedir. Bu oran, nicel verilerle daha geniş bir katılımcı kitlesinden bilgi toplama gerekliliğini gösterirken, aynı zamanda nitel yöntemlerin baskın olduğu bir araştırma ortamında, nicel yöntemlerin daha sınırlı bir şekilde kullanıldığını da ortaya koymaktadır.

Literatür taraması, yine %17 oranında bir kullanım ile, mevcut araştırmaların gözden geçirilmesi ve teorik altyapının güçlendirilmesi amacıyla yaygın bir şekilde başvurulmuş bir yöntemdir. Bu oran, literatür taramasının tezlerde genellikle veri toplama sürecinin bir parçası olarak yer aldığını, ancak tek başına veri toplama aracı olarak kullanılmadığını göstermektedir.

En düşük kullanım oranına sahip olan yöntem ise %1 ile rubrik olmuştur. Bu, rubriklerin genellikle değerlendirme ve performans ölçme amacıyla sınırlı bir şekilde kullanıldığını ve veri toplama sürecinde pek tercih edilmediğini göstermektedir.

Tezlerde en çok tercih edilen veri toplama yöntemlerinin doküman incelemesi ve görüşme formları olduğu, bunların yanında anket/ölçek ve literatür taraması yöntemlerinin de kullanıldığı görülmektedir. Rubriklerin ise veri toplama aracı olarak çok nadiren tercih edilmesi, bu yöntemlerin daha çok değerlendirme veya performans ölçme amacıyla kullanıldığını göstermektedir. Bu bulgular, nitel veri toplama yöntemlerinin, araştırmacılar tarafından daha fazla tercih edildiğini ve karma yöntemlerin kullanımının yaygın olduğunu ortaya koymaktadır.

4.9. Veri Analiz Yöntemine Göre Tezlerin Dağılımı

Veri analiz yöntemine göre tezlerin dağılımı, aşağıda sunulan tabloda gösterilmiştir. Bu tablo, tezlerde kullanılan veri analiz yöntemlerinin dağılımını ortaya koymaktadır. Elde edilen veriler, kullanılan analiz yöntemlerine göre tezlerin dağılımını yansıtmaktadır.

Tablo 10

Veri Analiz Yöntemine Göre Tezlerin Dağılımı

	N	%
İçerik Analizi	25	40,98
Çıkarımsal Analiz	21	34,42
Betimsel Analiz	15	24,60
Toplam	61	100,0

Tablo 10'da yer alan veriler analiz edildiğinde, yapılan çalışmaların %40,98'inde içerik analizi, %34,42'sinde çıkarımsal analiz ve %24,60'ında betimsel analiz kullanıldığı görülmektedir. İçerik analizi en çok tercih edilen yöntem olarak öne

çıkarken, betimsel analiz ise en az tercih edilen yöntem olmuştur. Tabloyu incelediğimizde, tezlerde kullanılan veri analiz yöntemlerinin dağılımını ve tercih sırasını gözlemleyerek aşağıdaki yorumları yapabiliriz:

İçerik analizi, en çok tercih edilen veri analiz yöntemi olarak öne çıkıyor ve bu yöntem %40,98 oranında kullanılmış. İçerik analizi, nitel araştırmalarda en yaygın kullanılan yöntemlerden biridir ve genellikle metin, görsel, sesli materyaller veya dokümanlar üzerinde yapılan analizlerde kullanılır. Bu yöntem, araştırmacılara belirli bir konu ya da fenomenle ilgili verileri derinlemesine inceleme, belirli temaları, kalıpları ve anlamları ortaya koyma imkanı sunar.

İçerik analizi, metin tabanlı veriler üzerinde yoğunlaşan araştırmalar için oldukça yaygındır. Eğitim, sosyal bilimler, psikoloji gibi alanlarda, bireylerin görüşlerini, yazılı materyallerini, medya içeriklerini veya diğer dokümanları analiz etmek için sıklıkla kullanılır. Bu tür bir analiz, nitel verilerin sistematik bir şekilde incelenmesini ve teorik çıkarımlar yapılmasını sağlar. Yüksek oranda tercih edilmesinin nedeni, araştırmaların büyük kısmının içerik, doküman ve metin analizine dayalı olmasıdır. Buda yazılı kaynaklara dayalı nitel araştırmalar ve literatür taramaları gibi yöntemlerin yaygın kullanımını işaret eder.

Çıkarımsal analiz (%34,42), veri analiz yöntemleri arasında ikinci sırada yer alıyor. Çıkarımsal analiz, genellikle nicel araştırmalar için kullanılan bir yöntemdir ve istatistiksel tekniklerle yapılan analizleri kapsar. Bu yöntemde, belirli bir örneklem üzerinden yapılan gözlemlerden genellemeler yapılarak popülasyona ait çıkarımlar yapılır.

Çıkarımsal analiz, hipotez testi, regresyon analizi, ANOVA gibi istatistiksel testlerin kullanıldığı çalışmalarda yaygındır. Özellikle büyük ölçekli anketler, deneysel çalışmalar ve sosyal bilimler araştırmaları gibi nicel araştırmalarda sıklıkla tercih edilir. Bu yöntem, araştırmacılara genellenebilir sonuçlar sağlama imkanı verir ve büyük verileri analiz etmede etkilidir. Yüksek oranda tercih edilmesi, araştırmaların giderek daha fazla sayısal verilere dayalı ve istatistiksel çıkarımlar yapma amacı güden bir yönelimi işaret ediyor olabilir.

Betimsel analiz ise en az tercih edilen analiz yöntemi olup %24,60 oranında kullanılmıştır. Betimsel analiz, verileri tanımlama, özetleme ve betimleme amacıyla

yapılan analizleri kapsar. Bu tür bir analiz, özellikle nicel araştırmalar için yaygın olsa da, nitel araştırmalarda da kullanılır. Örneğin, frekansta dağılımlar, ortalama değerler veya mod gibi temel istatistiksel ölçülerin hesaplanması betimsel analize girer.

Betimsel analiz, araştırmacıların verileri sade bir şekilde sunmalarına ve gözlemlerini açık bir biçimde raporlamalarına olanak tanır. Ancak, bu yöntemde neden-sonuç ilişkileri ya da derinlemesine açıklamalar genellikle yapılmaz. Yani betimsel analiz, daha çok verilerin yüzeysel bir şekilde özetlendiği bir analiz türüdür. Bununla birlikte, betimsel analiz genellikle diğer analiz yöntemlerine hazırlık aşaması olarak kullanılır veya verileri anlamak ve sınıflandırmak için ilk adım olarak tercih edilir.

Yapılan araştırmaların büyük bir kısmının içerik analizi ve çıkarımsal analiz gibi daha derinlemesine veya genellemeye yönelik analiz yöntemlerine dayandığı gözlemleniyor. İçerik analizi, nitel veri analizi yapabilen araştırmaların yoğunlukta olduğunu ve bu tür araştırmaların, metin, doküman veya diğer yazılı materyallerle yapılan derinlemesine incelemelere dayandığını gösteriyor. Çıkarımsal analiz ise, nicel araştırmaların büyük bir kısmında kullanılıyor ve bu tür araştırmaların, daha geniş ve genellenebilir sonuçlar elde etme amacı güttüğünü gösteriyor. Betimsel analiz, daha çok veri tanımlama ve özetleme amacı güttüğünden, araştırmaların belirli bir aşamasında kullanılan, ancak daha derinlemesine çıkarımlar yapmayan bir yöntem olarak gözükmüyor.

Bu bulgular, tezlerdeki veri analizi yöntemlerinin, araştırmaların nitel ve nicel yaklaşımlarını yansıttığını ve genellikle daha derinlemesine analizler yapmak amacıyla içerik analizi ve çıkarımsal analiz yöntemlerinin tercih edildiğini ortaya koyuyor. Betimsel analiz ise daha çok özetleme ve tanımlama amaçlı kullanılan ve araştırmanın başlangıcında yer alan bir teknik olarak öne çıkıyor. Bu durum, tezlerin genellikle daha karmaşık, anlam derinliği olan ve genellenebilir sonuçlar sağlama amacını güden araştırmalar olduğunu düşündürmektedir.

4.10. Çalışma Grubuna Göre Tezlerin Dağılımı

Yazılan tezlerin çalışma gruplarına göre dağılımı, aşağıda sunulan tabloda gösterilmiştir. Bu tablo, tezlerde yer alan farklı çalışma gruplarının dağılımını ortaya

koymaktadır. Elde edilen veriler, çalışma gruplarına göre tezlerin nasıl dağıldığını yansıtmaktadır.

Tablo 11

Çalışma Grubuna Göre Tezlerin Dağılımı

	N	%
Doküman/Eser	23	37,70
Öğretmenler	18	29,54
Ortaokul Öğrencileri	8	13,11
İlkokul Öğrencileri	7	11,48
Lise Öğrencileri	3	4,91
Lisans Öğrencileri	1	1,63
Anasınıfı Velileri ve Öğrencileri	1	1,63
Toplam	61	100,0

Bu veriler, tezlerde çalışılan grupların büyüklüğüne göre yapılan dağılımı göstermektedir. Bu dağılımı yorumlarken, hangi grupların daha fazla araştırıldığını, hangi grupların ise daha az tercih edildiğini inceleyerek, tezlerin araştırma alanlarındaki odak noktalarını belirleyebiliriz. İşte bu bulgulara dayalı bazı önemli yorumlar:

Tezlerde en fazla başvurulmuş çalışma grubu, doküman/eser (yani genellikle kitaplar, makaleler, raporlar, görsel veya işitsel materyaller) ile ilgili çalışmalardır. Bu yüksek oran (%37,70), araştırmaların büyük kısmının literatür taraması, içerik analizi, kaynak incelemesi ya da çeşitli dokümanlardan elde edilen verilerle yapıldığını gösteriyor. Ayrıca, dokümanların genellikle daha ulaşılabilir ve analiz edilmesi kolay veri kaynakları olduğu düşünüldüğünde, özellikle nitel araştırmalarda yaygın olarak tercih edilmesi muhtemeldir.

İkinci sırada yer alan öğretmenler, tezlerde araştırma grubu olarak %29,55 ile önemli bir yer tutuyor. Bu, eğitim alanındaki araştırmaların büyük bir kısmının öğretmenlerin görüşleri, tutumları, deneyimleri veya uygulamaları üzerine yoğunlaştığını gösterir. Öğretmenler, eğitim süreçlerinin önemli bir bileşeni oldukları için, eğitimdeki farklı yöntemlerin etkinliği, öğretmen eğitimi, pedagojik yaklaşımlar veya öğretmen-öğrenci etkileşimi gibi konularda yapılan tezler oldukça yaygındır. Bu

alandaki araştırmaların, eğitim politikalarını şekillendirme, öğretim gelişimini destekleme veya eğitimdeki güncel sorunlara çözüm önerileri sunma amacı taşıyor olabilir.

Ortaokul öğrencileri üzerinde yapılan tezlerin oranı %13,11. Bu oran, ortaokul düzeyinde yapılan araştırmaların oldukça önemli bir yer tuttuğunu ancak öğretmenler veya dokümanlar kadar yaygın olmadığını gösteriyor. Ortaokul, öğrencilerin kişisel, bilişsel ve sosyal gelişimlerinde önemli bir dönüm noktası olduğu için, bu yaş grubuyla ilgili tezler eğitimdeki pedagojik yöntemlerin, öğrenci başarısının, okul psikolojisinin ve diğer eğitimsel süreçlerin analizine odaklanmış olabilir.

İlkokul öğrencileri ile yapılan araştırmaların oranı %11,48'dir. İlkokulda öğrencilerin temel eğitim süreçlerine dair yapılan tezlerin daha düşük oranlarda kalması, ortaokul veya öğretmenler gibi gruplarla karşılaştırıldığında daha dar bir hedef kitlenin çalışılması gerektiğinden olabilir. Bununla birlikte, bu yaş grubuna yönelik araştırmalar genellikle erken dönem öğrenme, okuma-yazma becerileri, oyun yoluyla öğrenme ve temel eğitim stratejileri üzerine odaklanmış olabilir.

Lise öğrencileri ile yapılan tezlerin oranı %4,91 ile daha düşük bir orandadır. Lise düzeyindeki araştırmalar genellikle daha derinlemesine analizler, akademik başarılar, kariyer rehberliği, öğrencilerin psikolojik durumları ya da üniversiteye hazırlık süreçleri üzerine odaklanabilir. Ancak, bu gruptaki araştırmaların daha az tercih edilmesinin nedeni, lisenin çok daha heterojen ve genel bir grup olması, dolayısıyla daha spesifik çalışma grupları ve odak konularının tercih edilmesidir.

Lisans öğrencileri ile yapılan tezlerin oranı %1,63 gibi düşük bir seviyededir. Lisans düzeyindeki araştırmalar genellikle daha temel ve genel düzeyde kalır, çünkü bu öğrenciler daha çok eğitimlerinin başında olan bireylerdir. Bu grup, araştırmaların örnekleminde daha nadiren yer alır çünkü lisans öğrencilerinin araştırma süreçlerinde daha çok öğretmenlerin ve akademisyenlerin rehberliğinde çalıştıkları gözlemlenebilir.

Anasınıfı öğrencileri ve velileri ile yapılan tezlerin oranı da %1,63 ile oldukça düşüktür. Bu, anasınıfı düzeyindeki araştırmaların sınırlı sayıda olduğunu gösteriyor. Anasınıfı, eğitim sisteminin en erken aşaması olduğu için, bu yaş grubuna yönelik

alışmalar daha az sayıda olabilir, ancak erken dönem eğitimdeki gelişimsel ve pedagojik araştırmalar oldukça değerli ve gelecekte daha fazla yapılabilir.

Bu dağılıma bakıldığında, tezlerde en fazla başvuru doküman/eser ve öğretmenler olup, eğitimle ilgili araştırmaların genellikle öğretmenlerin deneyimleri, pedagojik yaklaşımlar ve literatür incelemeleri üzerine yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Ortaokul ve ilkokul öğrencileri gibi daha genç yaş gruplarının yer aldığı araştırmalar da önemli bir yer tutmakla birlikte, lise ve lisans öğrencileriyle yapılan tezlerin sayısı çok daha düşüktür. Anasınıfı öğrencileri ve velileri ile yapılan tezlerin ise minimumda olması, bu alandaki araştırmaların daha az yapıldığını ve belki de daha az araştırmacı tarafından ele alındığını gösterebilir.

Bu bulgular, eğitim araştırmalarında öğretmenlerin ve literatür kaynaklarının daha fazla yer bulduğunu göstermektedir. Öğrencilerle yapılan araştırmaların ise yaşa göre daha az sayıda olduğunu göstermektedir. Bu durum, eğitim alanındaki araştırmaların öğretmen merkezli bir yaklaşımı benimsemesi ve teorik kaynaklardan büyük ölçüde faydalanması ile açıklanabilir.

4.11. Örneklem Büyüklüğüne Göre Tezlerin Dağılımı

Yazılan tezlerde örneklem büyüklüğüne göre değerlendirme aşağıdaki Tablo 12’de sunulmuştur. Tabloya dayalı olarak yapılan örneklem büyüklüğü dağılımına bakıldığında, araştırmaların büyük bir kısmının belirli bir örneklem büyüklüğüne sahip olduğu görülüyor. Bu bulguları daha ayrıntılı inceleyerek yorumlayalım:

Tablo 12

Örneklem Büyüklüğüne Göre Tezlerin Dağılımı

	Örneklem Büyüklüğü	N	%
Doküman Örnekleme	1-25 eser	16	26,22
	26-50 eser	3	4,91
	101-200 eser	3	4,91
	51-100 eser	1	1,63
	Doküman Toplam	23	37,67

Tablo 12 (devamı)

Çalışma Grubu Örnekleme	26-50 kişi	13	21,31
	201 ve üzeri kişi	11	18,03
	1-25 kişi	10	16,39
	51-100 kişi	2	3,27
	101-200 kişi	2	3,27
	Çalışma grubu Toplam	38	62,33
Genel	Toplam	61	100

Tabloya dayalı olarak yapılan örneklem büyüklüğü dağılımına bakıldığında, araştırmaların büyük bir kısmının belirli bir örneklem büyüklüğüne sahip olduğu görülüyor. Bu bulguları daha ayrıntılı inceleyerek yorumlayalım:

En fazla başvurulmuş örneklem büyüklüğü, eser örneklem büyüklüğü (%37,67) olarak belirtilmiştir. Bu, araştırmaların büyük bir kısmının literatür taraması veya doküman incelemesi gibi araştırma yöntemlerine dayandığını gösteriyor. Burada, eser örneklem büyüklüğü, doğrudan bireysel katılımcılardan ziyade yazılı ve görsel materyalleri incelemeyi ifade eder. Bu tür araştırmalar, nitel araştırmalar veya içerik analizi gibi metodolojik yaklaşımlar kullanan tezlerde yaygın olabilir. Örneklem büyüklüğü konusunda katılımcı sayısının yerine belirli eserlerin (kitap, makale, rapor vb.) sayısının kullanılması, araştırmaların daha çok kaynak incelemeleri ve teori geliştirme odaklı olduğunu gösteriyor.

26-50 kişilik gruplar ikinci sırada yer alıyor ve bu oran %21,31. Bu büyüklükteki örneklem, araştırmaların orta büyüklükteki örneklem gruplarıyla gerçekleştirildiğini gösteriyor. Bu tür bir örneklem büyüklüğü, özellikle anket çalışmaları, görüşmeler veya deneysel araştırmalar gibi yöntemlerde tercih edilebilir. Katılımcı sayısının fazla olmadığı ancak yine de bir grup içinde anlamlı analizler yapılabileceği bu büyüklükteki örneklem, genellikle daha fazla genellenebilir sonuçlar sunabilir.

Üçüncü sırada 201 ve üzeri örneklem büyüklüğü yer alıyor ve bu oran %18,03. Bu, oldukça büyük örneklem kullanıldığı çalışmaların sayısının da önemli olduğunu gösteriyor. Büyük örneklem genellikle nicel araştırmalar, anketler veya deneysel tasarımlar için yaygın şekilde tercih edilir, çünkü büyük bir katılımcı

kitlesiyle yapılan analizler daha genellenebilir ve istatistiksel olarak daha güçlü sonuçlar verebilir. Özellikle popölasyon genellemesi ve büyük ölçekli veri analizi gerektiren araştırmalarda bu tür örneklem büyüklükleri yaygın şekilde kullanılabilir.

1-25 kişilik gruplar dördüncü sırada yer almakta ve bu oran %16,39. Bu küçük örneklem grupları, daha çok nitel araştırmalar, derinlemesine görüşmeler veya vaka çalışmaları gibi yöntemlerde tercih edilebilir. Küçük örneklem, katılımcıların görüşlerini, tutumlarını ve davranışlarını derinlemesine incelemeyi amaçlayan araştırmalar için yaygın şekilde kullanılır. Küçük gruplar üzerinde yapılan bu tür çalışmalar, araştırmacıların katılımcıların bireysel deneyimlerine odaklanmasına olanak tanır. Bu nedenle, küçük örneklem büyüklükleri özellikle kalitatif (nitel) araştırmalarda daha fazla tercih edilmektedir.

51-100 ve 101-200 kişilik örneklem grupları ise en az tercih edilen gruplar olarak %3,27 oranında yer almakta. Bu, orta büyüklükteki örneklem için yapılan araştırmaların sayısının oldukça az olduğunu gösteriyor. Orta büyüklükteki örneklem, genellikle daha fazla detay gerektiren ancak hala yönetilebilir boyutlardaki araştırmalar için tercih edilebilir. Bu tür gruplar arasında yapılan çalışmalar, belirli bir amaca yönelik araştırmalar için uygun olabilir, ancak genel olarak daha büyük örneklem veya küçük gruplara yönelik araştırmalar daha baskın görünüyor.

Tezlerin örneklem büyüklüğü seçimleri, araştırmanın amacına, metodolojik yaklaşımına ve kullanılan araştırma yöntemine göre değişkenlik gösterebilir.

- Eser örneklem büyüklüğünün en yüksek oranla tercih edilmesi, çoğunlukla nitel araştırmalar ve doküman analizi gibi literatür taraması ağırlıklı çalışmaların yaygın olduğunu gösteriyor.
- 26-50 kişilik gruplar ile yapılan araştırmalar, orta ölçekli anketler ve deneysel çalışmalar için uygun olan örneklem büyüklükleridir ve bu araştırmalarda katılımcı çeşitliliği ve veri toplama kolaylığı önemli rol oynar.
- 201 ve üzeri örneklem büyüklüğü, büyük ölçekli nicel araştırmalar için tipiktir ve genellikle istatistiksel anlamlılık ve genellenebilirlik sağlamak amacıyla kullanılır.

- 1-25 kişilik küçük gruplar daha çok derinlemesine analiz gerektiren nitel çalışmalar için uygundur.
- 51-100 ve 101-200 kişilik gruplar ise daha az tercih edilen örneklem büyüklükleri olarak gözükmektedir. Bu, araştırmacıların genellikle ya çok küçük ya da çok büyük örneklem tercih etmeyi seçtiklerini gösteriyor.

Bu dağılım, araştırmaların çoğunun genellikle orta büyüklükteki gruplar veya büyük ölçekli örneklem ile yapıldığını, küçük örneklem gruplarının ise daha derinlemesine, nitel çalışmalara odaklanan araştırmalarda tercih edildiğini göstermektedir.

4.12. Tezlerde İncelenen Kök Değerlerin Dağılımı

İncelenen Kök Değerler: Tezlerde ele alınan kök değerler Milli Eğitim Bakanlığı (2019) Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)'nda yer alan kök değerleri kapsamaktadır. Bu değerler adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverliktir. Bu değerlerin kullanım sıklığına, eğitim sistemine ve bireylerin gelişimine olan etkileri değerlendirilecektir. Değerler aşağıdaki Tablo 13'de sunulmuştur.

Tablo 13

Tezlerde İncelenen Kök Değerlerin Dağılımı

Değerler	N	%
Saygı	36	14,4
Sevgi	34	13,6
Sorumluluk	32	12,8
Adalet	29	11,6
Dürüstlük	28	11,2
Yardımseverlik	26	10,4
Vatanseverlik	26	10,4
Sabır	20	8
Toplam	250	100,00

Tablo 13 incelendiğinde bu bulgulara dayanarak, tezlerde incelenen değerlerin dağılımını şu şekilde yorumlayabiliriz:

Saygı (%14,4) ve Sevgi (%13,6) en yüksek oranda kullanılan değerlerdir. Bu, araştırmalarda insanlar arasındaki ilişkilerin ve iletişimin temel taşları olarak saygı ve sevginin önem taşıdığını gösteriyor. Bu değerlerin yüksek kullanım sıklığı, bireyler arası etkileşimde bu iki değer ön plana çıktığını ve toplumsal ilişkilerdeki rolünün vurgulandığını düşündürülebilir.

Sorumluluk (%12,8) ve Adalet (%11,6), sırasıyla üçüncü ve dördüncü sırada yer almaktadır. Bu durum, toplumda bireylerin sorumluluk taşıma ve adaletin sağlanması gibi etik ve toplumsal sorumlulukların da çok önemli olduğunu gösteriyor. Adaletin yüksek oranda kullanımı, bireyler ve toplum arasında dengeyi sağlama arayışını yansıtır olabilir.

Dürüstlük (%11,2) ve Yardımseverlik (%10,4) değerleri de oldukça sık kullanılmıştır. Dürüstlük, bireylerin güvenilirliğini ve dürüst olma sorumluluğunu yansıtırken, yardımseverlik toplumdaki yardımlaşma ve dayanışma anlayışının önemini ortaya koyuyor. Bu, toplumsal bağlılık ve işbirliği için önemli değerlerdir.

Vatanseverlik (%10,4), yardımseverlik ile eşit oranda yer almakta olup, bu da vatanseverlik gibi milliyetçi bir değer toplumsal bağlamda önemli bir yer tuttuğunu düşündürülebilir. Özellikle, toplumsal aidiyet ve bir milletin geleceği için sorumluluk taşıma anlayışı önemli bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sabır (%8) ve Dostluk (%7,6), en düşük kullanım sıklığına sahip değerlerdir. Bu değerlerin daha az tercih edilmesi, araştırmaların daha çok toplumsal sorumluluk, etik ilkeler ve ilişkiler üzerine yoğunlaştığını, ancak bireysel erdemler (sabır gibi) ve bireysel ilişkiler (dostluk gibi) konularının bir miktar daha az ön plana çıktığını gösterebilir.

Verilen tablodaki toplam değer sayısının 250 olduğu belirtilmiştir. Bu da her değer, belirli bir oranda ancak çeşitli tezlerde incelendiğini, bu değerlerin çok çeşitli araştırma alanlarında yer bulduğunu ifade eder.

Tezlerdeki değer dağılımı, toplumsal ilişkilerde ve etik sorumluluklarda önemli bir vurgu yapıldığını göstermektedir. Saygı, sevgi ve sorumluluk gibi temel insani değerlerin ön plana çıkması, toplumsal uyum ve bireysel erdemlere dayalı bir toplum yapısının güçlendirilmesi gerektiğine dair güçlü bir işaret olabilir. Ayrıca, adalet ve

dürüstlük gibi değerlerin yüksek oranda yer alması, etik ve adaletli bir toplum yaratmaya yönelik akademik bir ilgi olduğunu gösteriyor. Sabır ve dostluk gibi daha bireysel ve psikolojik değerlere daha az yer verilmesi ise, araştırmaların daha çok toplumsal ve etik bağlamda şekillendiğini düşündürmektedir

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde ülkemizde kaleme alınmış 2019-2023 yıllarında “değerler eğitimi” konusu bazında tezlerin belirlenen kıstaslar ölçüsünde ele alınarak incelenmesi neticesinde ulaşılan bulgular ve alt amaçlar bağlamında tartışılarak yazılmıştır.

5.1 Tartışma

5.1.1. Yazıldığı üniversitelere göre tezlerin dağılımına ilişkin tartışma

Bu araştırmada, Türkiye'deki 32 farklı üniversitede gerçekleştirilen lisansüstü değerler eğitimi odaklı araştırmaların danışmanlık dağılımları analiz edilmiştir. Tablo 2’de sunulan veriler, üniversiteler arasındaki danışmanlık faaliyetlerinin büyük ölçüde farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Erciyes Üniversitesi’nin diğer üniversitelerden önemli ölçüde daha fazla danışman akademisyenle bu alanda ön plana çıkması, üniversitenin akademik kapasitesinin güçlü olduğunu ve araştırma faaliyetlerinde etkin bir rol oynadığını göstermektedir. Bununla birlikte, Gazi Üniversitesi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesi gibi diğer üniversiteler de belirli bir düzeyde danışmanlık sağlamaktadır. Bu durum, akademik danışmanlık süreçlerinin çeşitliliği ve etkinliği açısından önemli bir gösterge sunmaktadır.

Erciyes Üniversitesi’nin yüksek danışmanlık oranı, üniversitenin akademik kadrosunun hem nitelik hem de nicelik açısından araştırmalara katkı sağlama potansiyelinin güçlü olduğunu düşündürmektedir. Bu üniversitenin danışmanlık kapasitesinin yüksek olması, üniversitenin araştırma altyapısının ve öğrenci destek sistemlerinin gelişmiş olduğuna işaret edebilir. Bununla birlikte, diğer

üniversitelerdeki düşük danışmanlık oranları, özellikle Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi ve On Dokuz Mayıs Üniversitesi gibi kurumlarda, danışmanlık kapasitesinin sınırlı olduğunu ve bu alandaki gelişimin gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, söz konusu üniversitelerin araştırma politikalarının, akademik kadro yapılandırmalarının ve kaynak kullanım stratejilerinin daha etkin bir şekilde gözden geçirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Danışmanlık faaliyetlerinin üniversiteler arasında farklılık göstermesi, yalnızca akademik kadronun sayısı ile değil, aynı zamanda danışmanlık süreçlerinin yapısal ve kültürel yönleriyle de bağlantılıdır. Danışmanlık kapasitesinin düşük olduğu üniversitelerde, öğretim üyelerinin danışmanlık yükümlülüklerini daha verimli bir şekilde yönetebilmeleri için ek destekler ve altyapı geliştirme stratejileri gerekebilir. Ayrıca, daha fazla danışmanlık yapabilen üniversiteler için de bu süreçlerin daha sürdürülebilir hale getirilmesi önemlidir. Bu bağlamda, danışmanlık sürecinin akademik gelişim ve öğrenci başarıları üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda, danışmanlık hizmetlerinin güçlendirilmesi gerektiği söylenebilir.

Ayrıca, üniversiteler arasındaki bu farkların, araştırma politikaları, finansal kaynakların dağılımı ve akademik destek sistemlerinin yapılandırılmasındaki farklılıklardan kaynaklandığı düşünülebilir. Örneğin, bazı üniversitelerde daha fazla kaynak ve alt yapı imkânı, danışmanlık süreçlerini daha verimli hale getirirken, diğer üniversiteler bu tür imkânlardan daha az yararlanabilmektedir. Bu nedenle, üniversiteler arasındaki danışmanlık farklarının azaltılması, özellikle daha az danışmanlık sağlayan üniversitelerde akademik gelişim açısından kritik öneme sahiptir.

Bu çalışmanın bulguları, Türkiye'deki üniversitelerin akademik danışmanlık kapasitelerinde önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir. Bu farklılıklar, üniversitelerin akademik altyapıları, araştırma politikaları ve kaynak kullanımı açısından çeşitlilik göstermektedir. Danışmanlık kapasitesinin artırılması, özellikle daha az danışmanlık sağlayan üniversitelerde, akademik gelişimi desteklemek ve öğrenci başarılarını artırmak adına stratejik bir hedef olmalıdır. Üniversitelerin bu alandaki kapasite farklılıklarını göz önünde bulundurarak danışmanlık süreçlerini

geliştirmek, uzun vadede akademik kaliteyi artırabilir ve araştırma faaliyetlerinin daha verimli hale gelmesini sağlayabilir.

5.1.2. Tezlerin yazıldığı enstitülere ilişkin tartışma

Bulgularda sunulan veriler, Eğitim Bilimleri en fazla çalışma yapan enstitü olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, eğitim alanındaki akademik çalışmaların daha yoğun bir şekilde gerçekleştirildiğini ve eğitimle ilgili tez yazma süreçlerinin daha fazla ilgi gördüğünü göstermektedir. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün bu alandaki liderliği, eğitim bilimlerinin araştırma potansiyelini ve bu alandaki akademik faaliyetlerin önemini vurgulamaktadır. Eğitim alanına olan ilgi, hem toplumsal hem de akademik düzeyde artmış ve bu artış, araştırmaların çeşitliliğini ve derinliğini artırmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü ise ikinci sırada yer almış ve önemli bir katkı sağlamıştır. Bu bulgu, sosyal bilimler alanındaki akademik çalışmaların, toplumsal değişimler, kültürel dönüşümler ve güncel sosyal meseleler gibi önemli konulara yönelik arttığına işaret etmektedir. Sosyal bilimlerin özellikle toplumsal dinamikleri anlamada ve insan davranışlarını açıklamada önemli bir rol oynadığı, bu alandaki araştırmalara duyulan ilginin arttığını göstermektedir. Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün katkısı, toplumsal sorunların araştırılması ve sosyal politikaların geliştirilmesi gibi pratik sonuçlar doğurabilecek bir akademik ortamın gelişmesine olanak sağlamaktadır.

Üçüncü sırada gelen Fen Bilimleri Enstitüsü'nün bu alandaki tez yazım faaliyetlerinin daha düşük bir seviyede olduğunu görülmektedir. Fen bilimleri alanındaki tez yazım oranlarının düşük olması, çeşitli nedenlere dayandırılabilir. Bu nedenler arasında, fen bilimleri alanında yürütülen araştırmaların genellikle daha karmaşık, uzun süreli ve finansal kaynak gerektiren süreçler olabileceği, ayrıca öğrencilerin bu alandaki tez yazımına olan ilgisinin sınırlı olabileceği sayılabilir. Fen bilimleri, daha çok laboratuvar çalışmaları ve uygulamalı araştırmalar gerektiren bir alan olduğu için, tez yazımı bu tür araştırmalarla bağlantılı olarak daha az yaygın olabilir. Ayrıca, fen bilimlerinde çalışan akademik kadronun sayısı veya kaynakların kısıtlılığı da bu alanın daha az tercih edilmesinde etkili olabilir.

Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nün en düşük paya sahip olması, sağlık bilimleri alanındaki tez yazım faaliyetlerinin oldukça sınırlı olduğunu göstermektedir. Sağlık bilimlerinin karmaşık ve çok disiplinli yapısı, bu alanda akademik çalışmaların yapılmasını zorlaştıran bir faktör olabilir. Sağlık bilimleri, genellikle tıbbi ve klinik uygulamalara dayalı çalışmaları içerdiğinden, bu tür araştırmalar genellikle uygulamalı ve deneysel aşamalara odaklanır. Bu, sağlık bilimleri öğrencilerinin tez çalışmalarını daha çok klinik ve pratik deneyimler üzerine inşa etmelerine yol açabilir. Ayrıca, bu alandaki akademik süreçlerin zorlukları, yeterli danışmanlık imkânlarının olmaması veya araştırma kaynaklarının yetersizliği gibi unsurlar, sağlık bilimleri enstitüsündeki tez yazımı oranını düşürmüş olabilir.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün en yüksek paya sahip olması, bu alandaki araştırmaların akademik gelişim açısından ne denli önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Eğitim bilimlerinin, toplumsal gelişim ve bireylerin öğrenme süreçlerine katkı sağlama gibi işlevleri, bu alandaki araştırma faaliyetlerinin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, Sağlık Bilimleri Enstitüsü gibi daha az ilgi gören alanlarda, akademik destek ve araştırma fırsatlarının artırılması gerektiği açıktır. Sağlık bilimlerinde tez yazımının düşük olmasının, özellikle bu alanda daha fazla kaynak ve teşvik mekanizmalarının oluşturulmasıyla aşılabileceği düşünülebilir. Bu alandaki akademik süreçlerin güçlendirilmesi, sağlık hizmetleri ve kamu sağlığına yönelik önemli katkılar sağlayabilir.

Bu çalışmanın bulguları, Türkiye'deki üniversitelerde tez yazım faaliyetlerinin en çok Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve Sosyal Bilimler Enstitüsü gibi alanlarda yoğunlaştığını, Fen Bilimleri ve Sağlık Bilimleri Enstitüleri'nin ise daha az tercih edilen alanlar olduğunu ortaya koymaktadır. Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler gibi alanlar, toplumsal ihtiyaçlara yönelik daha fazla araştırma ve tez yazımını teşvik ederken, Fen Bilimleri ve Sağlık Bilimleri alanlarında daha fazla destek, altyapı ve teşvik stratejilerinin geliştirilmesi gerektiği söylenebilir. Üniversitelerin, özellikle bu alanlarda akademik gelişimi desteklemek için stratejik planlar geliştirmeleri, akademik kaliteyi artırmak ve araştırma kapasitesini güçlendirmek açısından büyük önem taşımaktadır.

5.1.3. Tezlerin yazıldığı anabilim dalına ilişkin tartışma

Değerler eğitimi üzerine yapılan akademik çalışmalar, farklı anabilim dallarının yaklaşımlarını ve bu alanlardaki eğilimleri yansıtmaktadır. Çalışmaların farklı disiplinlerde gerçekleştirilmiş olması, değerler eğitimi konusunun disiplinler arası bir yapıya sahip olduğunu ve farklı bağlamlarda ele alındığını göstermektedir. Bu tartışma kapsamında, çalışmanın bulguları ışığında bazı önemli noktalar ele alınabilir.

Yapılan tezlerin büyük bir oranının Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı'nda yer aldığı göz önüne alındığında, bu alanın değerler eğitimi için oldukça popüler olduğu söylenebilir. Bu durum, Türkçe ve sosyal bilimlerin toplumun kültürel, tarihsel ve etik değerlerinin öğretilmesinde merkezi bir rol oynadığına işaret eder. Edebiyat, tarih, sosyoloji ve felsefe gibi disiplinlerin değerler eğitimi açısından zengin içerikler sunduğu düşünüldüğünde, bu sonuç şaşırtıcı değildir. Özellikle Türkçe eğitimi, dilin kültürel aktarımında temel bir araç olması nedeniyle, değerlerin dil aracılığıyla öğrencilere kazandırılması üzerinde yoğunlaşmış olabilir. Edebiyat, şiir ve drama gibi edebi türler, öğrencilerin empati geliştirmesini ve toplumsal değerleri anlamasını sağlamak için etkili araçlar olarak kullanılabilir. Ayrıca 2020 yılında Engin tarafından yapılan çalışmada ise yayınlanan tezlerin büyük bir çoğunluğunun Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı üzerinden yazıldığı anlaşılmıştır. Bu sonuçlar nezdinde bakıldığında birbirinden farklı bilim dallarının yoğun olarak Değerler eğitimi altında çalışma yaptığı ifade edilebilir.

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nın tezlerde ikinci büyük paya sahip olması, bu disiplinin değerler eğitimi konusundaki önemini vurgular. Eğitim bilimleri, genellikle öğretim yöntemleri, pedagojik yaklaşımlar ve öğretmen eğitimi gibi konulara odaklanır. Bu bağlamda, yapılan tezlerin büyük bir kısmının pedagojik stratejilerin geliştirilmesi, değerlerin sınıf içi uygulamalarla öğrencilere nasıl kazandırılacağı ve öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda nasıl donanımlı hale getirileceği üzerine odaklanmış olabileceği düşünülebilir. Bu alanda yapılan çalışmalar, değerlerin eğitim sistemine entegrasyonu, değer öğretim yöntemlerinin etkinliği ve bu öğretim yöntemlerinin öğrencilerin davranışlarına etkisi gibi konuları ele alabilir.

Karakter ve Değer Eğitimi Anabilim Dalı'nda gerçekleştirilen çalışmaların üçüncü sırada gelmesi, bu alanın değerler eğitimi konusunda özelleşmiş bir alan olduğunu göstermektedir. Bu disiplin, değerlerin ve karakterin geliştirilmesine odaklanarak, sorumluluk, dürüstlük, saygı ve empati gibi bireysel değerlerin kazandırılması üzerine araştırmalar yapmaktadır. Karakter eğitimi, bireylerin topluma daha iyi uyum sağlamalarını, ahlaki değerleri içselleştirmelerini ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmelerini amaçlar. Bu nedenle, bu alandaki çalışmalar, değerler eğitiminin bireysel gelişim üzerindeki etkilerini inceleyebilir ve karakter gelişimine yönelik programların etkinliğini araştırabilir.

Temel Eğitim Anabilim Dalı'nın Karakter ve Değer Eğitimi Anabilim Dalı ile aynı oranda temsil edilmesi, erken yaşlarda değerler eğitiminin önemini ortaya koyar. Okul öncesi ve ilkököl döneminde kazanılan değerler, bireylerin gelecekteki davranışlarının ve tutumlarının temelini oluşturur. Bu bağlamda, temel eğitimde değerler eğitimi, çocukların aile ve okul iş birliği içinde etik ve ahlaki değerleri benimsemelerini sağlamaya yönelik çalışmalar içerir. Özellikle küçük yaş gruplarında, sevgi, saygı, sorumluluk ve adalet gibi temel değerlerin öğretilmesi, çocukların sosyal becerilerinin ve kişilik gelişimlerinin desteklenmesine katkıda bulunabilir.

Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı'nın Temel Eğitim Anabilim Dalı ve Karakter ve Değer Eğitimi Anabilim Dalı ile aynı oranda temsil edilmesi, değerler eğitiminin sadece sosyal bilimler ve dil eğitimi ile sınırlı kalmadığını gösterir. Fen ve matematik derslerinde de etik ve değerler önemli bir yer tutar. Özellikle bilimsel etik, doğruluk, eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri bu derslerde kazandırılacak önemli değerlerdir. Fen bilimleri eğitimi, doğaya saygı, sürdürülebilirlik ve bilimsel düşüncenin etik yönleri gibi konularda öğrencileri bilinçlendirmeyi hedefleyebilir. Bu durum, fen ve matematik eğitiminde değerler eğitiminin daha geniş bir kavramsal çerçevede ele alındığını ve disiplinler arası bir yaklaşımla değerlendirildiğini ortaya koyar.

Drama ve Eğitim, Beden Eğitimi ve Spor, Tarih Eğitimi, Biyoistatistik gibi anabilim dallarında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların oldukça sınırlı olması, bu alanların genellikle daha teknik veya uzmanlık gerektiren disiplinler olmasından kaynaklanabilir. Örneğin, Biyoistatistik daha çok sayısal analiz ve

araştırma metodolojisi üzerine yoğunlaştığından, değerler eğitimi bu alanda öncelikli bir konu olmayabilir. Drama ve Eğitim ise, potansiyel olarak etkili bir öğretim yöntemi sunmasına rağmen, akademik çalışmalarda henüz yeterince ilgi görmemiş olabilir. Bu alanlarda daha fazla çalışma yapılması, değerler eğitimi konusundaki çeşitliliği ve kapsamı artırabilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmalarda en fazla paya sahipken; Eğitim Bilimleri, Karakter ve Değer Eğitimi gibi alanlar da önemli katkılar sunmaktadır. Özellikle teknik ve fen bilimleri alanlarında yapılan çalışmaların varlığı, değerler eğitiminin geniş bir yelpazede ele alındığını ve farklı disiplinlerde farklı boyutlarının incelendiğini göstermektedir. Bu durum, değerler eğitiminin sadece sosyal ve kültürel konularla sınırlı kalmayıp, bilimsel etik ve pedagojik yaklaşımlar gibi daha geniş bir çerçevede ele alınabileceğini ortaya koyar. Bu bağlamda, çeşitli disiplinlerde yapılan çalışmalar, değerler eğitiminin disiplinler arası bir konu olduğunu ve eğitimin her kademesinde ve her disiplinde ele alınması gerektiğini göstermektedir.

5.1.4. Yayımlandığı yıllara göre tezlerin tartışması

Değerler eğitimi üzerine yapılan tezlerin yıllara göre dağılımı, eğitimdeki toplumsal dinamikler, akademik eğilimler ve dışsal faktörlerin bu alana olan ilgiyi nasıl şekillendirdiğini açıkça göstermektedir. Veriler, 2019 yılında değerler eğitimi alanındaki tezlerin zirveye ulaştığını ve ardından pandemi sürecinin (2020-2021) etkisiyle belirgin bir azalma yaşandığını, ancak 2022 ve 2023 yıllarında bu alanda kısmi bir toparlanma görüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu bulgular, değerler eğitimi ile ilgili araştırmaların, toplumsal değişimlerin ve eğitim politikalarındaki dönüşümlerin bir yansıması olarak şekillendiğini düşündürmektedir.

2019 yılı, değerler eğitimi konusunda yapılan tezlerin yarısına yakınına oluşturan 25 tez ile en yüksek rakama ulaşmıştır. Bu durum, 2019 yılı itibarıyla eğitimdeki değerler eğitimi konusuna büyük bir ilgi duyulduğunu ve bu alanda yoğun araştırmalar yapıldığını göstermektedir. Eğitimde değerler eğitimi üzerine bu kadar fazla tez yazılmasının, dönemin eğitim politikaları ve toplumsal dinamikleri ile doğrudan bir ilişkisi olabilir. 2019 yılı, eğitimde yenilikçi öğretim yöntemleri ve

pedagojik yaklaşımlar üzerine tartışmaların arttığı bir dönemdi. Aynı zamanda toplumsal değerler, etik ve moral sorumluluk gibi kavramların giderek daha fazla vurgulandığı bir yıl olarak değerlendirilebilir. Eğitim politikalarında yapılan değişiklikler, değerler eğitimi ile ilgili araştırmaları teşvik etmiş ve akademik alanda bu konuyu ön plana çıkarmıştır.

2020 yılından itibaren tez sayılarında belirgin bir azalma yaşanmıştır. Bu düşüş, büyük ölçüde 2020 yılında dünya genelinde patlak veren COVID-19 pandemisinin etkisiyle açıklanabilir. Yıldırım ve Kazu'nun (2020) çalışmasında da belirtildiği gibi, 2019 yılına kadar olan süreçte tez sayılarında artış gözlemlenirken, sonrasında bir azalma eğilimi görülmüştür. Bu azalma, pandemi sürecinin eğitim sistemini ve araştırma süreçlerini nasıl dönüştürdüğünü gösteren önemli bir veridir. Pandemi, eğitimde büyük bir dijitalleşme süreci başlatmış ve öğretim yöntemlerinde ciddi değişikliklere neden olmuştur. Ayrıca, yüz yüze eğitimdeki kesintiler, öğrencilerin psikolojik ve sosyal durumları gibi etkenler, araştırma çalışmalarının yoğunluğunu etkilemiş olabilir. Pandemi nedeniyle birçok üniversite çevrim içi eğitime geçiş yaparken, akademik araştırmalarda da bir yavaşlama söz konusu olmuş, bu durum değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmalarda da azalmaya yol açmıştır.

2020 ve 2021 yıllarında değerler eğitimi üzerine yapılan tezlerin sayısında belirgin bir düşüş yaşanmıştır. 2020 yılında yazılan tez sayısı 8 ,2021’de ise bu sayı 11’e yükselmiş olsa da bu da önemli bir azalma gösteriyor. Özellikle 2020 yılı, COVID-19 pandemisinin tüm dünyayı etkisi altına aldığı bir yıl olarak eğitim sistemlerinde köklü değişikliklere yol açmıştır. Pandemi nedeniyle eğitimin dijitalleşmesi, yüz yüze eğitimdeki kesintiler ve uzaktan eğitim süreçlerinin artması, eğitimdeki geleneksel yöntemlerin yerini hızla dijital araçların almasına neden olmuştur. Bu dönüşüm, hem eğitimdeki değerler eğitiminin ele alınma biçimini değiştirmiş hem de akademik araştırmaların yönünü etkileyerek bu alandaki çalışmalarda bir yavaşlama yaşanmasına sebep olmuştur. 2020’deki düşüş, akademik çalışmaların pandemi nedeniyle ertelenmesi ve araştırmalara ayrılacak zamanın kısıtlanması gibi faktörlerden kaynaklanmış olabilir. Ayrıca, uzaktan eğitim ve dijitalleşmenin ön planda olduğu dönemde, eğitimde değerler eğitimi gibi daha geleneksel konuların arka planda kalmış olabileceği düşünülebilir.

2021’de ise pandemi etkilerinin devam etmesi, üniversitelerdeki araştırma süreçlerinin zorlaşması ve eğitimdeki dijital dönüşümün devam etmesi, değerler eğitimi üzerine yapılan tezlerin sayısının yine düşük seviyelerde kalmasına yol açmış olabilir. Bu süreç, araştırma konularının farklı yönler kaymasına neden olmuş olabilir. Değerler eğitimi gibi konular, daha az ilgi gören bir alan haline gelmiş olabilir.

2022 ve 2023 yıllarında ise kısmi bir toparlanma gözlemlenmiştir. 2022’de 9 tez ve 2023’te 8 tez yazılmıştır. Bu yıllarda yapılan tezlerin sayısındaki artış, pandemi sonrası eğitimdeki değerler eğitimi konusuna yeniden dönüldüğünü ve bu alanda araştırmaların yeniden ilgi görmeye başladığını göstermektedir. 2023’teki artış, eğitimdeki toplumsal değerler, karakter gelişimi ve moral değerler gibi konulara yönelik yeniden bir odaklanma yaşandığını işaret edebilir. Pandemi sonrası dönemde, eğitimdeki değerler eğitiminin, bireylerin psikolojik ve sosyal gelişimini destekleme adına daha fazla önem kazandığı söylenebilir. Ayrıca, COVID-19’un toplumsal etkileri, toplumda dayanışma, empati, sorumluluk gibi değerlerin ön plana çıkmasına neden olmuş ve eğitimde bu değerlere daha fazla vurgu yapılması gerektiği yönünde bir farkındalık yaratmıştır. Bu bağlamda, 2023 yılı, eğitimde değerler eğitimi konusunun yeniden gündeme geldiği ve bu alandaki akademik ilginin arttığı bir dönem olarak değerlendirilebilir.

Değerler eğitimi üzerine yapılan tezlerin yıllara göre değişkenlik göstermesi, bu alandaki akademik ilginin toplumsal gelişmeler ve eğitim sistemindeki dönüşümlerle paralel bir şekilde şekillendiğini göstermektedir. 2019’daki yüksek tez sayısı, eğitimde değerler eğitimi konusunun o dönemde çokça ilgi gördüğünü ve eğitimdeki dönüşüm süreçlerinin bu alanda daha fazla araştırmaya yol açtığını ima eder. 2020 ve 2021’deki azalma, pandemi sürecinin eğitim sistemini ve araştırma süreçlerini nasıl etkilediğini açıkça göstermektedir. Ancak, 2022 ve 2023 yıllarında görülen kısmi toparlanma, eğitimdeki değerler eğitiminin, özellikle pandemi sonrası dönemde yeniden daha fazla önem kazandığını ve toplumsal ihtiyaçlarla ilişkilendirileceğini göstermektedir.

Bu bağlamda, değerler eğitimi üzerine yapılan araştırmaların gelecekte artacağı ve toplumun değişen değer anlayışı ile uyumlu olarak şekilleneceği tahmin edilebilir. Eğitim politikalarının ve toplumsal değerlerin sürekli değişen dinamikleri, araştırma

alanlarını da etkileyerek değerler eğitimi konusunun önemini artırabilir. Özellikle, dijitalleşme ve uzaktan eğitimin kalıcı hale gelmesi ile birlikte, eğitimdeki değerler eğitiminin dijital araçlar ve yeni pedagojik yöntemlerle entegrasyonu, gelecekte daha fazla akademik araştırma alanı yaratabilir. Değerler eğitimi alanındaki çalışmalar, sadece akademik bir merak değil, aynı zamanda toplumsal bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkacak ve bu alanda yapılan tezlerin sayısının artması beklenebilir.

5.1.5. Türlerine göre tezlerin dağılımı tartışması

Değerler eğitimi ile ilgili yazılan tezlerin büyük bir kısmının yüksek lisans düzeyinde olduğu, doktora tezlerinin ise daha az sayıda bulunduğu görülmektedir. Bu bulgu, değerler eğitimi alanında yapılan araştırmaların çoğunun yüksek lisans seviyesinde yoğunlaştığını ve doktora seviyesindeki araştırmaların daha sınırlı olduğunu göstermektedir. Bu durum, hem eğitim sisteminin yapısal özelliklerine hem de araştırma kültürüne dair çeşitli çıkarımlar yapmamıza olanak tanımaktadır.

Yüksek lisans tezlerinin bu kadar fazla olmasının birkaç olası nedeni bulunmaktadır. İlk olarak, yüksek lisans programlarının, öğrencilerin akademik ve profesyonel gelişimleri için daha erişilebilir ve uygulamalı bir platform sunduğu düşünülebilir. Yüksek lisans öğrencileri, genellikle daha kısa süreli ve pratik odaklı çalışmalar yürütürler. Bu bağlamda, değerler eğitimi gibi toplumsal ve eğitimsel bir konu, öğrencilere somut ve uygulamalı araştırma yapma imkânı sunduğu için, daha fazla yüksek lisans tezi yazılmasına yol açmış olabilir. Ayrıca, değerler eğitimi, öğretim yöntemleri, karakter gelişimi, öğrenci davranışları gibi konular, yüksek lisans düzeyindeki eğitimde doğrudan uygulamaya yönelik çalışmalar gerektiren alanlardır. Bu da yüksek lisans tezlerinin, eğitimdeki pratiğe dayalı çözüm önerileri sunmaya odaklanmasını kolaylaştırır.

Bir diğer neden, yüksek lisans düzeyindeki öğrencilerin genellikle daha önceki akademik deneyimlere ve mesleki arka plana sahip olmalarıdır. Bu, değerler eğitimi gibi geniş bir konuya olan ilgiyi artırabilir. Özellikle öğretmen adayları veya eğitimciler için, değerler eğitimi, bireylerin toplumsal sorumluluk, ahlaki değerler, toplumsal eşitlik gibi önemli konularda eğitim almalarını sağlayacak bir alan olarak

cazip hale gelmektedir. Dolayısıyla, bu tür eğitim programlarında, öğrencilere daha pratik ve etkili uygulamalar geliştirmeleri için fırsatlar sunulmaktadır.

Diğer taraftan, doktora tezlerinin sayısının nispeten daha düşük olması, değerler eğitimi alanında akademik derinliğin ve teorik araştırmanın henüz yeterince gelişmediğini veya bu alana yönelik özel bir uzmanlık gerektirdiğini gösterebilir. Doktora araştırmaları, genellikle daha derinlemesine teorik çalışmalar, metodolojik yenilikler ve özgün katkılar gerektirir. Ancak, değerler eğitimi, daha çok pedagojik ve pratik odaklı bir alan olarak görülüyor olabilir, bu da teorik araştırmalara yönelik ilgiyi sınırlamış olabilir.

Ayrıca, doktora seviyesindeki araştırmaların daha özgün ve uzun süreli çalışmalar gerektirmesi, araştırma süreçlerinin daha fazla zaman ve kaynak gerektirmesi gibi faktörler, bu alandaki doktora tezlerinin sayısının sınırlı olmasına yol açmış olabilir. Değerler eğitimi, öğretim metodolojilerinin ve eğitim politikalarının bir parçası olarak genellikle daha geniş bir eğitimsel bağlamda ele alındığı için, doktora tezlerinin bu alanda derinleşmesi, farklı teorik çerçeveler ve yöntemlerle daha zorlayıcı hale gelebilir. Bu da daha az sayıda doktora tezinin yazılmasına neden olmuş olabilir.

Yüksek lisans tezlerinin sayısının fazla olması, değerler eğitiminin akademik anlamda önemli bir ilgi alanı oluşturduğunu, ancak bu alandaki araştırmaların çoğunlukla uygulama ve öğretim odaklı olduğunu gösteriyor. Bu durum, eğitimde değerler eğitimi alanındaki boşlukların daha çok pratik ve pedagojik düzeyde olduğu, ancak bu alanda teorik ve metodolojik yeniliklere daha fazla ihtiyaç duyulduğu anlamına gelebilir. Doktora tezlerinin sayısının az olması, bu boşluğu dolduracak derinlemesine teorik çalışmaların ve özgün katkılarının daha az yapılmış olduğunu gösteriyor.

Bundan sonraki süreçte, değerler eğitimi alanındaki teorik katkılarının artması, araştırmaların daha derinlemesine ve metodolojik açıdan daha yenilikçi hale gelmesi beklenebilir. Ayrıca, doktora düzeyinde yapılan araştırmaların, eğitim politikaları, değerler eğitimi kuramları ve uluslararası düzeydeki uygulama örnekleri gibi daha geniş ve kapsamlı konuları ele alması, bu alandaki bilgi birikimini daha da güçlendirecektir. Bu noktada, akademik dünyada değerler eğitimi üzerine yapılan

araştırmalara duyulan ilginin arttığı ve doktora düzeyindeki araştırmaların da hızla artacağı söylenebilir.

Elde edilen verilere göre, değerler eğitimi ile ilgili yapılan tezlerin büyük çoğunluğunun yüksek lisans düzeyinde olduğu, ancak doktora tezlerinin sayısının nispeten düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, değerler eğitimi konusunun daha çok uygulamalı ve pratik odaklı bir araştırma alanı olarak ele alındığını, ancak teorik derinliğin ve özgün katkıların daha sınırlı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, gelecekteki araştırmaların hem yüksek lisans hem de doktora düzeyinde, daha derinlemesine teorik ve metodolojik araştırmalarla zenginleşmesi beklenebilir.

5.1.6. Araştırmada kullanılan tezlerin danışman unvanlarına göre dağılımı tartışması

Yapılan araştırmanın bulgularına göre, değerler eğitimi üzerine yazılan tezlerde en fazla danışmanlık yapan unvan profesörlere aittir. Bu, profesörlerin akademik kariyerlerinde kazandıkları deneyim ve bilgi birikimiyle, tez danışmanlığı süreçlerinde daha fazla yer aldıklarını göstermektedir. Profesörlerin, araştırma süreçlerini yönlendirme ve öğrencilere rehberlik yapma konusunda daha fazla kapasiteye sahip oldukları söylenebilir. Bu durum, profesörlerin genellikle daha uzun süredir akademik dünyada yer almaları, kapsamlı bir akademik geçmişe sahip olmaları ve daha fazla yayına sahip olmaları gibi faktörlerin tez danışmanlık süreçlerinde önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Profesörler, daha önce birçok tez sürecine dahil olmuş ve bu süreçlerden önemli deneyimler elde etmiş bireyler olarak, öğrencilere yalnızca akademik bilgi değil, aynı zamanda araştırma yapma, yazım süreci ve akademik dünyada yer edinme konusunda da rehberlik yapabilmektedirler.

İkinci sırada yer alan doçent doktor unvanına sahip danışmanlar danışmanlık yapmaktadır. Bu oran, profesörlere kıyasla daha düşük olmasına rağmen, yine de önemli bir katkı sağlamaktadır. Doçentler, akademik kariyerlerinde profesör unvanını almak için belirli bir süre boyunca araştırmalar yapmış ve akademik yetkinliklerini kanıtlamış bireylerdir. Bu nedenle, doçentlerin danışmanlık yapmaları, genellikle sağlam bir akademik altyapıya dayanmaktadır. Ancak, profesörlere göre daha genç ve az deneyimli olabilirler. Bu durum, danışmanlık oranının profesörlere göre daha düşük

olmasının bir nedeni olabilir. Ayrıca, doçentlerin zaman ve kaynak sınırlamaları nedeniyle daha fazla sayıda tez danışmanlık yapmıyor olmaları da mümkündür.

Diğer yandan, doktor öğretim üyelerinin danışmanlık oranı daha düşük kalmaktadır. Bu bulgu, doktor öğretim üyelerinin genellikle daha kısa bir akademik geçmişe sahip olmaları ve profesör veya doçentler kadar geniş bir akademik deneyime sahip olmamaları ile ilişkilendirilebilir. Doktor öğretim üyeleri, genellikle genç akademisyenler olup, araştırma süreçlerine daha yeni katılmakta ve dolayısıyla danışmanlık konusunda profesör veya doçentlerden daha az deneyime sahip olabilmektedirler. Bu durum, doktor öğretim üyelerinin daha fazla araştırma yapmaya, akademik kariyerlerinde daha fazla yayına ulaşmaya veya diğer akademik sorumluluklara yönelmeleri gibi sebeplerden dolayı daha az danışmanlık yapmalarına neden olabilir.

Danışmanlık yapan unvanların dağılımı, akademik deneyim, bilgi birikimi ve öğretim kadrolarındaki yerleşik rollerin değerler eğitimi üzerine yapılan tezlerdeki etkisini yansıtmaktadır. Profesörler, daha fazla sayıda ve daha geniş çaplı araştırmalara liderlik ettikleri için, akademik yönlendirme süreçlerinde daha etkin bir rol üstlenmektedir. Profesörlerin yüksek oranıyla yer alması, aynı zamanda akademik denetim ve rehberlik açısından araştırma kalitesinin güvence altına alınmasına da olanak sağlar. Profesörler, tez yazma sürecinde öğrencilere daha derinlemesine rehberlik edebilir, araştırma sorularını daha net bir şekilde belirleyebilir ve tez konularını daha kapsamlı bir şekilde yönlendirebilirler.

Doçentlerin daha fazla yer aldığı bir diğer bulgu ise, akademik gelişim açısından önemli bir dengeyi temsil ediyor olabilir. Doçentler, profesörlerle kıyaslandığında daha genç akademisyenler olabilirler, ancak yine de önemli bir akademik birikime sahip olduklarından, tez danışmanlık süreçlerine dahil olmaktadır. Bu durum, akademik hiyerarşide bir geçiş dönemi yaşandığının göstergesidir. Profesörlerden sonraki en yüksek orana sahip olmaları, onların hem araştırmalarını devam ettirirken hem de öğrencilere akademik yönlendirme sağlama kapasitelerine işaret etmektedir.

Bu bulgular, tez danışmanlık süreçlerinde unvanın büyük bir rol oynadığını ve profesörlerin deneyimleri doğrultusunda daha fazla danışmanlık yaptığını ortaya

koymaktadır. Bu durum, değerler eğitimi gibi geniş ve çok yönlü konularda, daha deneyimli akademisyenlerin rehberliğinin önemini vurgulamaktadır. Yine de, doçentler ve doktor öğretim üyeleri de akademik gelişimleri açısından önemli bir yer tutmaktadırlar ve daha fazla danışmanlık yapabilmeleri için akademik altyapıların güçlendirilmesi önerilebilir. Özellikle, doktor öğretim üyelerinin daha fazla danışmanlık yapabilmesi için akademik destek ve rehberlik süreçlerinin artırılması, bu gruptaki akademisyenlerin de daha fazla aktif rol almasını sağlayabilir. Profesörlerin danışmanlık süreçlerinde daha fazla yer alması, ancak aynı zamanda genç akademisyenlerin de bu süreçlere dahil olması, akademik gelişimi ve değerler eğitimi alanındaki yenilikçi yaklaşımların çeşitlenmesine olanak tanıyacaktır. Bu nedenle, doktora ve doçentlik sürecinde olan akademisyenlerin danışmanlık süreçlerine daha fazla dahil olmaları, değerler eğitimi gibi önemli bir alanda araştırmaların kalitesini ve derinliğini artırabilir.

5.1.7. Tezlerin örneklem seçim aşamasına göre dağılımı tartışması

Araştırmalarda kullanılan örneklem yöntemleri nitel ve nicel araştırmalarda tercih edilen farklı örneklem stratejilerinin çeşitliliği ve kullanım oranları dikkat çekmektedir. Bu çeşitlilik, araştırmacıların farklı hedeflere ulaşabilmek ve spesifik popülasyonlara dair daha anlamlı çıkarımlar yapabilmek için farklı stratejilere başvurduğunu göstermektedir. Çalışmalarda en fazla tercih edilen yöntemin amaçlı örneklem olması, belirli bir grup veya özellik arayışında olan araştırmaların yaygınlığını işaret etmektedir. Bu durum, niteliksel araştırmaların artış gösterdiği bir dönemde, belirli bir fenomenin derinlemesine incelenmesini amaçlayan çalışmalarda amaçlı örneklem önemli bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir. Amaçlı örneklem yöntemi, özellikle belirli bir bilgiye veya deneyime sahip katılımcıların seçilmesini sağlar, bu da çalışmanın daha odaklı ve anlamlı sonuçlar üretmesine olanak tanır. Örneğin, belirli bir hastalık grubunu inceleyen bir tıbbi araştırmada, sadece bu hastalığa sahip bireylerin seçilmesi amaçlı örneklem ile mümkün olabilir.

İkinci sırada yer alan uygun örneklem yöntemi, pratik nedenlerle ve erişilebilirlik faktörü nedeniyle tercih edilmektedir. Bu yöntemin yüksek kullanım oranı, araştırmacıların zaman ve kaynak kısıtlamaları altında çalışırken hızlı ve maliyet

etkin bir şekilde veri toplamaya yönelik tercihlerde bulunduğunu göstermektedir. Ancak bu yöntemin, genellenebilirlik açısından sınırlı olduğunu ve elde edilen verilerin belirli bir gruba özgü kalabileceğini unutmamak gerekir. Uygun örneklem yöntemi, özellikle sınırlı bütçeye sahip veya hızlı veri toplaması gereken çalışmalarda yaygın olarak kullanılır.

Maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminin kullanımı, araştırmacıların farklı perspektifleri ve alt grupları kapsayacak bir örneklem oluşturma çabası içinde olduklarını göstermektedir. Bu yöntemin, geniş bir bakış açısı sunarak farklı deneyim ve görüşlerin temsil edilmesini sağladığı için tercih edildiği söylenebilir. Farklı demografik özelliklere sahip bireylerin dahil edilmesi, bulguların daha geniş bir popülasyona hitap edebilmesi açısından önemlidir. Örneğin, eğitimde farklı sosyoekonomik düzeylerden öğrencilerin katılımı, eğitimin farklı gruplar üzerindeki etkilerinin daha kapsamlı bir şekilde incelenmesine olanak tanır.

Ölçüt örnekleme, belirli bir kritere göre katılımcı seçimi gerektiren çalışmalarda kullanılır ve belirli standartların sağlanması açısından önemli bir yöntemdir. Bu yöntemin tercih edilme oranı, araştırmacıların belirli kriterlere dayalı katılımcılarla çalışarak daha tutarlı ve bilimsel açıdan güvenilir veriler elde etmek istediklerini göstermektedir. Örneğin, bir eğitim programının etkilerini ölçmek isteyen bir araştırmacı, sadece belirli bir seviyede akademik başarıya sahip öğrencileri seçerek daha kontrollü bir analiz yapabilir.

En az tercih edilen yöntem olan tesadüfi örnekleme, her bireyin seçilme şansının eşit olduğu ve genellikle büyük ölçekli araştırmalarda kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemin düşük kullanım oranı, büyük ve heterojen popülasyonlardan örneklem almanın maliyetli ve zor olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, araştırmacıların belirli hedeflere ulaşmak için daha kontrollü ve spesifik örnekleme yöntemlerini tercih etmeleri, tesadüfi örnekleme yönteminin kullanımını sınırlamaktadır. Yine de bu yöntem, sonuçların genellenebilirliği açısından önemli bir avantaj sunar ve büyük ölçekli nicel araştırmalarda genellikle tercih edilir.

Araştırmacıların büyük çoğunluğunun amaçlı, uygun ve ölçüt örneklem yöntemlerini tercih ettiği görülmektedir. Bu durum, araştırmaların spesifik hedefleri olduğunda, daha kontrollü ve belirli kriterlere göre seçilmiş katılımcılarla çalışmayı

tercih ettiklerini göstermektedir. Ayrıca, niteliksel araştırmaların son yıllarda artış göstermesi, belirli bir fenomeni derinlemesine incelemeye yönelik yöntemlerin (amaçlı örneklem gibi) daha fazla kullanılmasına yol açmaktadır. Buna karşılık, tesadüfi örneklemin düşük oranda kullanılması, büyük ölçekli ve heterojen popülasyonlarda bu yöntemin uygulanmasının zorluklarına işaret etmektedir. Sonuç olarak, çalışmalarda kullanılan örnekleme yöntemlerinin çeşitliliği, araştırmaların amacına, kapsamına ve hedef kitlesine bağlı olarak şekillenmektedir. Bu durum, araştırmaların genel popülasyondan ziyade belirli alt gruplara odaklanarak daha spesifik ve derinlemesine analiz yapma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

5.1.8. Veri toplama yöntemine göre tezlerin dağılımı

Yapılan araştırmalarda kullanılan veri toplama yöntemlerinin dağılımı, değerler eğitimi konusundaki araştırmaların genel karakterini ve araştırmacıların bu alanda hangi yöntemlere öncelik verdiklerini ortaya koymaktadır. Veriler, doküman incelemesi ve görüşme formunun en sık tercih edilen yöntemler olduğunu göstermektedir. Bu durum, değerler eğitimi gibi toplumsal ve eğitimsel açıdan derinlemesine analizler gerektiren bir alanda, nitel veriler üzerinden yapılan araştırmaların baskın olduğunu işaret etmektedir. Ayrıca, karma yöntemlerin kullanımı, hem nicel hem de nitel veri toplama tekniklerinin birlikte kullanıldığı daha kapsamlı ve çok yönlü araştırmaların tercih edildiğini ortaya koymaktadır. İncelenen 61 tezde, kullanılan örneklem seçimi ve veri analiz yöntemlerine dair yapılan değerlendirmeler, araştırmaların yöntemsel çeşitliliğini ve çoklu yaklaşımları bir arada kullanma eğilimlerini ortaya koymaktadır. Özellikle, her bir tezde tek bir veri toplama yöntemi yerine birden çok yöntemin bir arada kullanıldığı bazı örnekler dikkat çekmiştir. Bu durum, araştırmaların daha kapsamlı ve çok yönlü bir şekilde ele alındığını göstermektedir.

Çoklu yöntem kullanımı, tek bir yöntemle sınırlı kalmadan daha güvenilir ve derinlemesine sonuçlar elde etmek amacı güden bir yaklaşımdır. Özellikle karma yöntem (mixed methods) araştırmalarında, hem nitel hem de nicel verilerin bir arada kullanılması, araştırmacıların daha zengin bir veri setiyle çalışmasına olanak tanımaktadır. Ancak, birden fazla yöntemin kullanılması, araştırmanın dizayn ve

yönetimi açısından daha fazla dikkat ve özen gerektirir. Her bir yöntemin doğru bir biçimde uygulanması, yöntemler arası geçişlerin net bir şekilde yapılması ve sonuçların birbirleriyle tutarlı bir şekilde yorumlanması önemlidir. Ayrıca, çoklu yöntem kullanımı araştırmacıya daha geniş bir bakış açısı sunarak, verilerin anlamlı bir şekilde yorumlanmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, birden fazla analiz yönteminin kullanılması, tezlerin bilimsel derinliğini artırmakla kalmaz, aynı zamanda araştırmacıların metodolojik esneklik kazanmalarına da olanak tanır. Bununla birlikte, her bir yöntemin belirli avantajları ve sınırlılıkları göz önünde bulundurulmalı, böylece araştırmanın genel doğruluğu ve güvenilirliği sağlanmalıdır.

Verilerin büyük bir kısmının doküman incelemesi ve görüşme formu ile toplandığı gözlemi, araştırmalarda genellikle daha derinlemesine ve bağlama dayalı analizler yapılmaya çalışıldığını göstermektedir. Doküman incelemesi, mevcut belgeler, raporlar, resmi yazışmalar ve eğitim materyalleri gibi kaynakları analiz etmeyi içeren bir yöntemdir ve araştırmaların büyük kısmının bu yöntemi tercih etmesi, değerler eğitimi gibi konularda mevcut literatürün ve yazılı kaynakların önemli bir veri kaynağı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu, araştırmaların genellikle toplumsal, kültürel ve eğitimsel bağlamları anlamaya yönelik yapıldığını ve bu bağlamda yapılan incelemelerin bilgi toplama sürecinde belirleyici olduğunu gösterir.

Öte yandan, görüşme formlarının tercih edilmesi, bireylerle yapılan derinlemesine görüşmelerin araştırma süreçlerinde önemli bir rol oynadığını işaret eder. Görüşmeler, araştırmacıların katılımcıların düşünce süreçlerine, tutumlarına ve deneyimlerine dair ayrıntılı veriler toplamasını sağlar. Bu da, değerler eğitimi gibi bireysel ve toplumsal gelişim süreçlerini ele alan bir araştırma alanında, katılımcıların doğrudan görüşlerinin önemli bir yer tuttuğunu gösterir. Eğitimle ilgili çalışmalar, bireylerin eğitsel deneyimlerini ve toplumsal değerlerle olan ilişkilerini anlamayı gerektirir. Bu bağlamda, görüşmeler nitel veri toplama açısından oldukça değerli bir yöntemdir.

Veri toplama yöntemlerinden anket/ölçek ve literatür taraması, birbirine yakın oranlarıyla daha sınırlı bir yer tutmaktadır. Anket/ölçek kullanımı, genellikle nicel araştırmalar için geçerli bir yöntemdir ve belirli bir konuya dair bireylerin tutum, düşünce ve davranışlarını ölçmeyi amaçlar. Değerler eğitimi gibi psikolojik ve

eğitimsel bir alanda anketlerin kullanımı, katılımcıların değerler ve inançlar hakkında daha geniş veri toplama sürecine olanak tanır. Ancak, anketlerin sınırlı olması, araştırmaların genellikle daha derinlemesine nitel analizler yapma eğiliminde olduğunu düşündürmektedir. Değerler eğitimi gibi konularda, bireylerin tutumlarının ve davranışlarının yüzeysel bir şekilde ölçülmesi yerine, bu tutumların arkasındaki nedenlerin ve toplumsal etkilerin daha derinlemesine incelenmesi tercih edilebilir.

Literatür taraması, araştırmaların teorik çerçevelerini oluşturmak ve önceki çalışmaların bulgularını incelemek için kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem, özellikle değerler eğitimi gibi akademik temelleri olan bir konu üzerinde yapılan araştırmalarda önemli bir yer tutar. Literatür taraması, mevcut bilgilerin derlenmesi ve önceki araştırmaların ışığında yeni araştırmalar için temel bir çerçeve sunar. Bu yöntem, araştırmacıların değerler eğitimi konusunda daha fazla bilgi edinmelerini ve mevcut bilgiyi sistematik bir şekilde incelemelerini sağlar.

Son olarak, rubrik kullanımı en az kullanılan yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Rubrik, değerlendirme kriterlerini belirlemek amacıyla kullanılan bir araçtır ve genellikle eğitim araştırmalarında, öğrencilerin performansını değerlendirirken kullanılır. Ancak rubriklerin bu kadar düşük bir oranda tercih edilmesi, değerler eğitimi gibi konularda bu tür değerlendirme araçlarının gerekliliğinin daha az hissedildiğini veya araştırmalarda değerlendirme kriterlerinin belirlenmesinin daha az önemli olduğunu gösteriyor olabilir. Rubriklerin daha çok öğretim ve değerlendirme süreçlerinde kullanılan bir araç olması, bunun da değerler eğitimi gibi toplumsal ve pedagojik bir konu bağlamında daha az başvurulan bir veri toplama yöntemi olmasına yol açmış olabilir.

Değerler eğitimi ile ilgili yazılan tezlerde veri toplama yöntemleri genellikle nitel odaklı olup, en sık tercih edilen yöntemler arasında doküman incelemesi ve görüşme formu yer almaktadır. Karma yöntemlerin kullanımı, araştırmaların daha kapsamlı ve çok yönlü analizler yapma amacını taşıdığını gösterirken, anket/ölçek ve literatür taraması gibi yöntemler ise daha sınırlı bir şekilde yer bulmaktadır. Rubrik kullanımının oldukça düşük olması, bu yöntemlerin özellikle öğretim değerlendirmesi bağlamında daha az tercih edildiğini ortaya koymaktadır. Genel olarak, değerler eğitimi araştırmalarında daha çok nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı ve

karma yöntemlere yönelmenin daha derinlemesine ve kapsamlı araştırmalar için tercih edilen bir strateji olduğu söylenebilir.

5.1.9. Veri analiz yöntemine göre tezlerin dağılımı tartışması

İçerik analizinin, en yüksek bir orana sahip olması, nitel araştırmalarda sıkça başvurulan bir analiz yöntemi olarak öne çıktığını göstermektedir. İçerik analizi, metin, görsel, sesli materyaller ya da belgeler üzerinde yapılan sistematik analizleri kapsar ve araştırmacılara belirli temaların, kalıpların, anlamların ve eğilimlerin derinlemesine incelenmesi imkânı sunar. Eğitimde, sosyal bilimlerde, psikolojide ve özellikle öğretmenlerin deneyimleri, eğitim politikaları, öğrencilerin görüşleri gibi niteliksel verilerin analizinde sıklıkla kullanılan bir yöntemdir.

Bu yüksek oran, eğitim ve sosyal bilimlerdeki alanlardaki tezlerin, genellikle doküman incelemesi, literatür taraması, yazılı materyallerin içerik analizi gibi nitel veri analiz yöntemlerine dayandığını göstermektedir. Ayrıca, içerik analizi, katılımcıların bireysel deneyimlerini ve düşüncelerini daha derinlemesine anlamaya olanak tanıyan bir yöntem olduğundan, nitel araştırmalarda sıklıkla tercih edilir. Bu yöntem, metinler ve diğer görsel-işitsel materyallerdeki belirli örüntüleri, temaları ve anlamları tespit etmeyi amaçladığı için, genellikle eğitimde kullanılan teorik bir yaklaşımı benimseyen çalışmalarda daha yaygındır. Bu da, nitel araştırmaların özellikle eğitim araştırmalarında nasıl hakim bir metodolojik yaklaşım olduğunu bir kez daha vurgulamaktadır.

İkinci sırada yer alan çıkarımsal analiz, nicel araştırmalarda daha çok kullanılan ve istatistiksel veriler üzerinden genel sonuçlar çıkarmayı amaçlayan bir analiz yöntemidir. Çıkarımsal analiz, popülasyondan örneklem alarak yapılan istatistiksel analizlerle genelleme yapmayı hedefler. Bu yöntem, hipotez testi, regresyon analizi, ANOVA gibi istatistiksel testlerin kullanıldığı araştırmaların temel analiz aracıdır. Çıkarımsal analiz, daha büyük örneklemlemlerle yapılan anketler, deneysel çalışmalar ve diğer nicel veri toplama yöntemleriyle elde edilen verilerin analizinde kullanılır.

Çıkarımsal analiz, eğitimde nicel araştırmaların artan rolünü ve daha genellenebilir sonuçlar elde etme çabalarını yansıtmaktadır. Eğitim politikaları,

öğrenci başarıları, öğretmen tutumları gibi konularda yapılan araştırmalarda, büyük örneklemeler üzerinden çıkarımlar yapmak, genellikle daha güvenilir ve geniş çaplı sonuçlara ulaşılmasını sağlar. Bu yöntem, istatistiksel anlamlılık ve veri genellenebilirliği sağlamak için kritik bir rol oynar. Sonuç olarak, eğitimde, özellikle öğretmenlerin görüşleri veya öğrencilerin başarı düzeyleri gibi konularda yapılan araştırmaların giderek daha nicel ve çıkarımsal bir yönelim gösterdiği söylenebilir.

En az tercih edilen analiz yöntemi olan betimsel analiz, verilerin yüzeysel tanımlanmasına yönelik bir yöntemdir. Betimsel analiz, genellikle verilerin özetlenmesi, sıklıkla dağılımlar, ortalama değerler, mod gibi temel istatistiksel ölçütlerin hesaplanması gibi işlemleri kapsar. Bu tür bir analiz, araştırmacılara verileri anlamalarına ve basit bir şekilde sunmalarına olanak tanır, ancak genellikle derinlemesine analiz ya da neden-sonuç ilişkilerinin ortaya konulmasında sınırlıdır.

Betimsel analiz, genellikle diğer analiz yöntemlerine hazırlık aşaması olarak kullanılır. Veri toplama sürecindeki ilk adımlar, verilerin organize edilmesi ve sınıflandırılması için betimsel analizler yapılabilir. Bu yöntemi, özellikle veri analizinin başlangıcında kullanılan bir araç olarak görmek mümkündür. Bunun yanı sıra, betimsel analiz, daha küçük örneklemelerle yapılan, sadece gözlemler ve verilerin doğrudan raporlanması amacını güden çalışmalar için de uygun olabilir. Ancak, genellikle daha derinlemesine sonuçlar çıkarmak isteyen araştırmaların tamamlayıcı bir adımı olarak tercih edilir.

Bu veri analizi dağılımı, araştırmaların büyük bir kısmının içerik analizi ve çıkarımsal analiz gibi daha derinlemesine veri incelemelerine dayalı olduğunu göstermektedir. İçerik analizi, daha çok nitel araştırmalarla ilişkilendirilirken, çıkarımsal analiz nicel araştırmalarla daha yakından ilişkilidir. Betimsel analiz ise hem nicel hem de nitel araştırmalarda ilk adım olarak tercih edilse de diğer iki yöntem kadar yaygın bir kullanım alanına sahip değildir.

Eğitim ve sosyal bilimler alanında içerik analizinin yaygın kullanımı, nitel araştırmaların bu alanlarda nasıl baskın bir metodolojik yaklaşım haline geldiğini göstermektedir. Özellikle öğretmenlerin deneyimleri, öğrencilerin görüşleri ve eğitim politikaları gibi konularda yapılan çalışmalarda nitel analizlerin sıkça tercih edilmesi, bu alandaki araştırma eğilimlerini işaret eder. Eğitimde, bireylerin görüş ve

deneyimlerine odaklanmak, teorik bilgiyle harmanlanmış nitel verilerin analizine dayanan çalışmaların çoğunlukta olduğunu gösteriyor. Bu, daha çok katılımcıların bireysel deneyimlerini, tutumlarını ve perspektiflerini anlamaya yönelik bir araştırma yaklaşımının benimsenmesi anlamına gelir.

Öte yandan, çıkarımsal analizdeki yüksek tercih oranı, nicel yöntemlerin eğitimdeki etkisini ve giderek artan popülerliğini göstermektedir. Eğitimdeki başarı düzeyleri, öğretmen tutumları, öğrenci performansları gibi çok sayıda faktör, büyük örneklemeler üzerinden yapılan çıkarımsal analizlerle daha doğru ve genellenebilir sonuçlara ulaşılabilir. Bu, nicel araştırmaların özellikle büyük ölçekli veri analizleri ve geniş kitleler üzerine yapılan çıkarımlar açısından önemli bir yer tutmaya devam edeceğini göstermektedir.

Bu bulgular, eğitim araştırmalarında hem nitel hem de nicel veri analiz yöntemlerinin birlikte kullanıldığı ve her iki yöntem türünün de kendi bağlamlarında güçlü analiz araçları sunduğunu ortaya koymaktadır. Gelecekteki araştırmaların, içerik analizi gibi derinlemesine analizler ile çıkarımsal analiz gibi genellenebilir sonuçlar sağlayan yöntemleri birleştirerek daha kapsamlı ve zengin bulgular elde etmeleri, araştırma kalitesini artırabilir. Ayrıca, betimsel analiz gibi daha yüzeysel yöntemlerinde veri setlerinin ilk aşamalarında önemli bir rol oynadığı unutulmamalıdır. Bu çeşitlilik, araştırma metodolojilerinin gelişmeye devam edeceğini ve farklı araştırma sorularına yönelik en uygun analiz yöntemlerinin seçilmesinin önemini vurgulamaktadır.

5.1.10. Çalışma grubuna göre tezlerin dağılımı tartışması

Bu çalışmada yer alan tezlerin incelemesi, değerler eğitimi alanında yapılan araştırmaların büyük ölçüde öğretmenler ve doküman/eser kaynaklarına odaklandığını göstermektedir. En sık başvurulmuş çalışma grupları arasında ilk sırada doküman/eser yer alırken öğretmenler ikinci sırada yer alıyor. Bu bulgular, araştırmalarda genellikle literatür taramaları, içerik analizi, kaynak incelemeleri gibi yöntemlerin kullanıldığını, aynı zamanda öğretmenlerin deneyimleri, tutumları ve pedagojik yaklaşımlarının sıkça incelendiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, öğretmenlerin eğitimdeki rolü ve

öğretmen merkezli yaklaşımların eğitim araştırmalarında büyük bir ağırlığa sahip olduğu söylenebilir.

Doküman/eser kullanımının bu kadar yüksek oranda tercih edilmesinin birkaç nedeni olabilir. İlk olarak, dokümanlar, araştırmalara sağlam bir teorik çerçeve oluşturma imkânı sunar. Kitaplar, makaleler, raporlar ve diğer yazılı materyaller, nitel araştırmalarda kolayca erişilebilen ve analiz edilmesi daha doğrudan olan veri kaynaklarıdır. Ayrıca, nitel verilerle yapılan araştırmalarda, doküman incelemesi daha sık tercih edilen bir yöntemdir. Araştırmacılar, belirli bir alandaki literatürü tarayarak mevcut bilgi birikimini analiz etmek ve mevcut durumu anlamak için bu tür kaynakları kullanır. Bu durum, eğitimde değerler eğitimi gibi daha soyut ve çok boyutlu konularda derinlemesine bir bilgi edinmeye yönelik güçlü bir araştırma yöntemi olarak öne çıkmaktadır.

Öğretmenler ikinci sırada gelerek tezlerde araştırma grubu olarak önemli bir yer tutuyor. Bu bulgu, öğretmenlerin eğitim sisteminin temel taşı olduğu gerçeğiyle paralellik göstermektedir. Öğretmenler, sadece eğitim süreçlerini değil, aynı zamanda öğrencilerin kişisel gelişimlerini ve toplumsal değerler eğitimi süreçlerini de şekillendiren önemli bireylerdir. Eğitimde değerler eğitimi üzerine yapılan tezlerin büyük bir kısmı, öğretmenlerin pedagojik yaklaşımlarını, öğretmen eğitiminin etkinliğini, öğretmenlerin öğrencilerle kurduğu etkileşimleri veya öğretmenlerin eğitimdeki genel rolünü incelemeye yönelik olduğu görülmektedir. Bu, öğretmenlerin değerler eğitimi bağlamındaki etkilerini daha kapsamlı bir şekilde anlamak ve eğitim politikaları oluştururken öğretmen merkezli yaklaşımları desteklemek amacıyla yapılan çalışmaları işaret eder.

Eğitimde öğretmenlerin önemli bir rol oynadığı gerçeği, özellikle eğitim politikalarını geliştiren ve öğretmenlerin mesleki gelişimini hedefleyen araştırmalar için büyük bir fırsat sunmaktadır. Öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki tutumları, öğrencilerin değerler eğitimi üzerindeki etkisini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle, öğretmen merkezli araştırmaların eğitimdeki dönüşüm sürecinde daha fazla yer bulması önemlidir.

Ortaokul öğrencileri ve ilkokul öğrencileri üzerine yapılan tezlerin oranları, eğitimdeki en erken yaşlardaki dönüm noktalarının önemli bir araştırma konusu

olduğunu göstermektedir. Ortaokul, öğrencilerin bilişsel ve sosyal gelişimlerinin önemli ölçüde şekillendiği bir dönemdir ve bu dönemde yapılan araştırmalar, öğrenci başarıları, pedagojik yöntemler, eğitimde motivasyon gibi konularda derinlemesine incelemeler sunmaktadır. Bu yaş grubuyla yapılan araştırmaların orta düzeyde bir sıklığa sahip olması, ortaokul döneminin eğitim araştırmalarında belirgin bir yer tuttuğunu ancak öğretmen ve doküman incelemeleri kadar yaygın olmadığını göstermektedir.

İlkokul öğrencilerine yönelik yapılan araştırmalar ise daha temel öğrenme süreçlerine, erken dönem gelişim süreçlerine ve okuma-yazma becerileri gibi temel eğitim konularına odaklanmaktadır. Bu araştırmaların oranının ortaokul ve öğretmen araştırmalarına kıyasla daha düşük olması, ilkokulda öğretmenler ve dokümanlarla ilgili yapılan araştırmaların daha fazla yer bulmasıyla açıklanabilir. İlkokul düzeyinde eğitim, genellikle daha yapılandırılmış ve öğretmen odaklı olduğundan, araştırmaların çoğu öğretmenlerin yöntemlerine ve materyallere dayalı olmaktadır.

Lise ve lisans düzeyindeki öğrencilere yönelik yapılan araştırmalar ise daha az sayıda yer almakta. Bu lise öğrencilerinin çok daha heterojen bir grup olması ve daha spesifik çalışma gruplarına yönelim yapılmasının etkisi olabilir. Lisans düzeyindeki öğrencilerin genellikle daha temel eğitim süreçlerinde yer alması, bu gruptaki araştırmaların daha nadir olmasına neden olmaktadır. Lise öğrencileri ise daha akademik başarı ve kariyer planlaması konularında incelenmiş olabilir, ancak bu araştırmalar diğer gruplara göre daha düşük bir oranla yapılmıştır.

Anasınıfı öğrencileri ve velileri üzerine yapılan araştırmaların oranı oldukça düşüktür. Bu erken dönem eğitimdeki araştırmaların sınırlı sayıda olduğunu ve bu alanda yapılacak daha fazla çalışmanın değerli olabileceğini düşündürmektedir. Anasınıfı, çocukların eğitim yaşamlarının başlangıcı olup, bu dönemde yapılan araştırmalar, erken dönem pedagojisi ve gelişimsel süreçlere dair kritik bulgular sunabilir. Bu bağlamda, anasınıfı öğrencileri ve erken dönem pedagojisi üzerine daha fazla araştırma yapılması, çocukların eğitimdeki ilk yıllarının nasıl daha verimli hale getirilebileceğini anlamaya yardımcı olabilir. Bu bulgular, eğitimde değerler eğitimi ve öğretmenlerin pedagojik yaklaşımlarına yönelik araştırmaların büyük bir ağırlık taşıdığını göstermektedir.

Literatür taramaları ve içerik analizleri gibi nitel veri toplama yöntemlerinin yaygın şekilde kullanılması, eğitimdeki teorik ve literatürel temellerin önemine işaret etmektedir. Bununla birlikte, öğrenciler üzerine yapılan araştırmaların özellikle erken eğitim dönemi ile sınırlı kalmayıp, lise ve lisans düzeyindeki öğrenciler üzerinde de artması gerektiği söylenebilir. Özellikle anasınıfı öğrencileri ve erken dönem eğitim üzerine yapılacak araştırmaların, eğitim sistemine daha erken müdahaleler ve pedagojik yenilikler sağlanmasında önemli bir rol oynayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin deneyimlerinin ve eğitim süreçlerinin derinlemesine incelenmesi, eğitimdeki pedagojik yaklaşımların geliştirilmesinde ve öğretmenlerin mesleki gelişiminde daha fazla iyileşme sağlanmasına olanak tanıyacaktır.

5.1.11. Çalışma grubunun büyüklüğüne göre tezlerin dağılımı tartışması

Tezlerde kullanılan örneklem büyüklüklerine dair elde edilen bulgular, araştırmaların metodolojik yaklaşımlarına ve hedefledikleri analiz türlerine göre belirgin bir çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. En fazla tercih edilen örneklem büyüklüğünün eser örneklem büyüklüğü olduğu, bunu ikinci sırada 26-50 kişilik grupların takip ettiği ardından ise 201 ve üzeri örneklem büyüklüklerinin bunları takip ettiği gözlemlenmiştir. Bu dağılım, eğitim ve sosyal bilimlerde gerçekleştirilen tezlerin çoğunun farklı metodolojik tercihlere dayandığını ve her bir örneklem büyüklüğünün belirli bir araştırma amacına hizmet ettiğini göstermektedir.

En yüksek oranı alan eser örneklem büyüklüğü, araştırmaların büyük kısmının doküman incelemesi, literatür taraması veya içerik analizi gibi yöntemlere dayandığını göstermektedir. Eser örneklem büyüklüğünün bu kadar yaygın bir şekilde tercih edilmesinin ardında, tezlerin çoğunun teorik altyapıya dayalı olarak yazıldığını ve mevcut literatürün kapsamlı bir şekilde incelenmesinin gerektiği düşünülmektedir. Özellikle nitel araştırmalarda, yazılı ve görsel materyallerin analiz edilmesi, araştırma sorularını yanıtlamak için kritik bir veri kaynağı sunar. Literatür taraması, eğitimdeki değerler eğitimi gibi konularda teorik bir çerçeve oluşturmak ve önceki çalışmaların bulgularına dayalı bir analiz yapmak amacıyla tercih edilir. Bu tür araştırmaların, katılımcılardan elde edilen veriler yerine mevcut kaynakların derinlemesine incelenmesi üzerine odaklandığı anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte, eser örneklem büyüklüğünün sık tercih edilmesi, tezlerin çoğunun nicel araştırmalar yerine nitel araştırmalar ve teorik incelemeler üzerine yoğunlaştığını işaret etmektedir. Bu durum, eğitim ve sosyal bilimler alanındaki araştırmaların daha çok teori geliştirme, kavramları tanımlama ve literatüre katkı sağlama amacını taşıdığını da düşündürülebilir. Nitel araştırmalarda genellikle daha küçük ve daha odaklanmış örneklem tercih edilirken, büyük ve genel popülasyondan elde edilen verilerle yapılan çalışmalara nazaran, eser incelemesiyle yapılan çalışmalar daha özgün ve bağlama dayalı sonuçlar ortaya koymaktadır.

İkinci sırada gelen 26-50 kişilik örneklem grupları yer almaktadır. Bu büyüklükteki örneklem, genellikle anket çalışmaları, görüşmeler veya deneysel araştırmalar gibi yöntemlerle elde edilen verilerde yaygın olarak kullanılır. Orta büyüklükteki örneklem, araştırmacılara veri toplama sürecinde daha fazla çeşitlilik ve katılımcı katılımı sağlama fırsatı sunar. Aynı zamanda, daha küçük örneklemle karşılaştırıldığında, daha genellenebilir sonuçlar elde etme olasılığı sağlar. Bu tür örneklem büyüklükleri, araştırmanın güvenilirliğini artırabilir ve daha geniş bir katılımcı kitlesi üzerinden yapılan analizlerle istatistiksel olarak daha sağlam sonuçlar verebilir. Özellikle eğitim araştırmalarında, öğretmenler, öğrenciler veya belirli bir grup üzerinde yapılan çalışmalarda 26-50 kişilik örneklem büyüklüğü yaygın olarak tercih edilen bir seçenek olabilir.

Bu büyüklükteki gruplar, katılımcı çeşitliliğini sağlamanın yanı sıra, genellikle daha yönetilebilir örneklem oluşturur ve araştırmanın odağını kaybetmeden daha derinlemesine analiz yapabilme imkanı tanır. Ayrıca, orta büyüklükteki örneklemle yapılan çalışmalar, araştırmacılara daha geniş veri setleri sunarak sonuçların genellenebilirliğini artırma imkânı verir. Bu açıdan, eğitim alanındaki araştırmaların çoğunun bu örneklem büyüklükleriyle gerçekleştirilmesi hem nicel hem de nitel yöntemlerin dengeli bir şekilde kullanıldığını ve sonuçların daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilebileceğini gösteriyor.

Üçüncü sırada yer alan 201 ve üzeri örneklem büyüklüğü, büyük ölçekli nicel araştırmaların yaygın olarak yapıldığını göstermektedir. Bu tür örneklem, genellikle popülasyon genellemesi yapılması gereken ve istatistiksel anlamlılık arayışında olan çalışmalar için tercih edilir. Büyük örneklem, özellikle anket veya deneysel

araştırmalar gibi nicel yöntemlerle yapılan çalışmalarda sıklıkla kullanılır. Bu sayede, araştırmacılar daha fazla katılımcıya ulaşarak istatistiksel olarak güçlü sonuçlar elde edebilir ve bulgularını daha geniş bir popülasyona genelleleyebilirler. Eğitimdeki değerler eğitimi gibi geniş bir kitleyi ilgilendiren konularda yapılan araştırmalar, büyük örneklem gruplarını tercih ederek, elde edilen verilerle daha fazla güvenilirlik ve geçerlilik sağlayabilir.

Bununla birlikte, büyük örneklem gruplarının yönetimi, veri toplama sürecindeki zorluklar ve istatistiksel analizlerin karmaşıklığı gibi dezavantajlar da söz konusu olabilir. Bu tür araştırmalarda, katılımcı sayısının fazla olması, veri toplama ve analiz süreçlerinde zorluklar yaratabilir. Ayrıca, büyük örneklem gruplarında, genelleştirilebilirlik artarken, katılımcıların özgün deneyimlerine dair derinlemesine bilgi edinmek daha zor olabilir.

Dördüncü sırada 1-25 kişilik gruplar yer almaktadır. Küçük örneklemeler genellikle nitel araştırmalarda, derinlemesine görüşmeler, vaka çalışmaları veya odak grup tartışmaları gibi yöntemlerde tercih edilir. Küçük gruplar, katılımcıların deneyimlerini, görüşlerini ve duygusal yanıtlarını detaylı bir şekilde incelemek isteyen araştırmalar için oldukça uygundur. Bu tür örneklemeler, genellikle daha spesifik ve bağlamsal analizler yapmayı amaçlayan araştırmalar için kullanılır. Bu tür çalışmalar, katılımcıların bireysel hikayelerini ve deneyimlerini derinlemesine anlamaya yönelik olup, daha geniş bir genelleme yapmaktan ziyade, katılımcıların özgün ve kişisel görüşlerine dayalı bulgular elde etmeye odaklanır.

Küçük örneklemeler, özellikle eğitimde değerler eğitimi, öğretmen tutumları veya öğrenci deneyimleri gibi konularda daha derinlemesine bir analiz yapılmasını sağlar. Ancak bu tür gruplarla yapılan araştırmaların sonuçları, genellikle daha az genellenebilir ve yalnızca belirli bir grup için geçerli olabilir. Bu nedenle, küçük örneklem büyüklüklerinin çoğunlukla nitel araştırmalarla ilişkilendirildiği görülmektedir.

Bu bulgular, araştırmaların çoğunun ya büyük ölçekli nicel çalışmalar ya da daha küçük, derinlemesine nitel analizler üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Eser örneklem büyüklüğünün en fazla tercih edilmesi, eğitimde literatür taraması ve doküman incelemesinin büyük bir ağırlığa sahip olduğunu, bu bağlamda daha teorik

temelli ve geniş çaplı literatür araştırmalarının tercih edildiğini göstermektedir. Öte yandan, orta büyüklükteki grupların (26-50 kişilik) ve büyük örneklemelerin (201 ve üzeri) araştırmalarda önemli bir yer tuttuğu, nicel araştırmaların genellikle daha fazla katılımcıya dayalı olarak yapıldığını işaret etmektedir. Küçük grupların ise nitel çalışmalarla ilişkilendirilerek daha derinlemesine ve bireysel düzeyde analizler yapıldığı söylenebilir.

Araştırmacıların, araştırma konusunun niteliğine ve hedefledikleri analiz türlerine göre örneklem büyüklüğünü dikkatle seçmeleri, elde edilen verilerin geçerliliği ve güvenilirliği açısından kritik öneme sahiptir. Gelecekteki araştırmaların, özellikle küçük gruplar üzerine yapılan nitel analizleri ve büyük ölçekli nicel araştırmaları dengeleyerek, eğitimdeki değerler eğitimi gibi önemli konularda daha kapsamlı ve güçlü bulgular sunması beklenmektedir.

5.1.12. Tezlerde incelenen kök değerlere göre dağılımı tartışması

Bu çalışmada değerler eğitimi üzerine yazılmış tezlerde, inceleme yapılan değerlerin dağılımı dikkatle incelendiğinde, toplumsal ilişkilerde ve etik sorumluluklarda önemli bir vurgu yapıldığı görülmektedir. Saygı ve sevgi , en yüksek oranda kullanılan değerler olarak öne çıkmaktadır. Bu iki değer, insanlar arasındaki ilişkilerde temel taşlar olarak kabul edilmesi, toplumsal yaşamda bireyler arası etkileşimde saygı ve sevginin vazgeçilmez öneme sahip olduğunu ortaya koyuyor. Saygı ve sevgi, sadece bireyler arasındaki ilişkilerin değil, aynı zamanda toplumun genel işleyişinin sağlıklı bir şekilde devam etmesinin de temel unsurlarıdır. Bu bulgu, eğitim sisteminin değerler eğitimi bağlamında, öğrencilerin sosyal beceriler ve duygusal zekâ geliştirmelerine katkı sağlamayı amaçladığını düşündürmektedir. Özellikle bireyler arası iletişim ve etkileşimde bu iki değer, toplumsal uyum ve huzurun sağlanmasında kritik bir öneme sahiptir.

Sorumluluk ve adalet gibi etik ve toplumsal sorumluluklar da önemli bir yer tutmaktadır. Bu bulgular, toplumda bireylerin sorumluluk taşıma gerekliliği ve adaletin sağlanmasının ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Sorumluluk, bireylerin sadece kendileri için değil, aynı zamanda toplumsal düzende de görevlerinin olduğuna dair güçlü bir mesaj verir. Adaletin yüksek oranda kullanımı ise, toplumsal

düzenin sağlanmasında bireylerin ve toplumların dengeyi kurma çabalarını yansıtmaktadır. Adaletin bu kadar çok yer alması, adil bir toplum yapısının temellerinin atılması ve toplumsal eşitsizliklerin giderilmesi gerektiği anlayışını benimseyen bir akademik ilginin varlığına işaret eder. Bu değerler, özellikle eğitimde ve değerler eğitimi bağlamında, öğrencilerin sosyal sorumluluk ve etik ilkelere dayalı kararlar alabilen bireyler olarak yetişmesini hedefleyen bir eğitim anlayışını yansıtmaktadır.

Dürüstlük ve yardımseverlik de sıkça yer verilen diğer değerlerdir. Dürüstlük, bireylerin güvenilirliğini ve toplumsal bağlamda doğru ve dürüst bir şekilde davranma sorumluluğunu yansıtırken, yardımseverlik toplumsal dayanışma ve yardımlaşmanın önemini ortaya koymaktadır. Bu iki değer ön plana çıkması, özellikle toplumda güçlü bir işbirliği ve karşılıklı güven oluşturulmasının önemine dikkat çekmektedir. Yardımseverlik gibi değerler, bireylerin ve toplumların birbirlerine karşı duyarlı ve destekleyici olmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Ayrıca, dürüstlük ve yardımseverlik değerlerinin yüksek oranlarda kullanılması, eğitimde etik değerler ve bireysel sorumlulukların ön planda tutulduğunu ve bu değerlerin toplumun refahı için kritik olduğunu gösterir. Yardımlaşma ve dayanışma kültürünün güçlendirilmesi, özellikle toplumun kırılgan gruplarıyla ilgili çalışmalar ve sosyal adalet perspektifinde önemli bir yer tutmaktadır.

Vatanseverlik, yardımseverlik ile eşit oranda yer almakta olup, milliyetçi bir değer toplumsal bağlamda önemli bir yer tuttuğunu düşündürebilir. Vatanseverlik, toplumsal aidiyet ve bir milletin geleceği için sorumluluk taşıma anlayışını ön plana çıkaran bir değer olarak dikkat çekmektedir. Bu değer, bireylerin ve toplumların ulusal aidiyet duygusu geliştirmeleri ve kendi kültürel kimliklerine sahip çıkmaları gerektiğini gösteriyor. Özellikle vatanseverlik gibi değerlerin, toplumların birleşik bir şekilde hareket etmelerine, ortak bir hedefe yönelmelerine olanak sağladığı söylenebilir.

Diğer yandan, sabır ve dostluk gibi bireysel ve psikolojik değerlere daha az yer verilmesi, araştırmaların daha çok toplumsal ve etik bağlamda şekillendiğini düşündürmektedir. Sabır, bireysel erdemler arasında yer almasına rağmen, araştırmalarda nispeten daha düşük bir oranda kullanılmıştır. Bu durum, araştırmaların

daha çok toplumsal ilişkiler ve etik değerler üzerinde yoğunlaşırken, bireysel erdemlerin ve psikolojik değerlerin daha az ön plana çıktığını ortaya koymaktadır. Dostluk gibi sosyal ilişkilere dayalı değerlerin ise, toplumun genel refahı için önemli olmasına rağmen, daha az yer alması, araştırmaların toplumsal sorumluluk ve etik ilkelerle sınırlı bir şekilde şekillendiğini göstermektedir.

Sonuç olarak, tezlerde en sık karşılaşılan değerler, toplumsal ilişkilerin temel taşları olan saygı, sevgi, sorumluluk, adalet, dürüstlük ve yardımseverlik gibi etik ve insani değerlerden oluşmaktadır. Bu değerlerin yüksek oranda yer alması, eğitimde ve toplumsal yaşamda bu değerlerin güçlendirilmesi gerektiğine dair önemli bir vurgu yapmaktadır. Ayrıca, vatanseverlik gibi milliyetçi değerlerin de toplumsal aidiyet ve sorumluluk taşıma bilincini güçlendirdiği söylenebilir.

Bireysel değerlerin, özellikle sabır ve dostluk gibi erdemlerin daha düşük bir oranda yer alması, araştırmaların daha çok toplumsal ve etik bağlamda şekillendiğini düşündürmektedir. Bu bağlamda, gelecekte yapılacak araştırmalarda bireysel değerlerin de daha fazla ele alınması, toplumsal sorumlulukla bireysel erdemlerin daha dengeli bir şekilde tartışılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu tür bir yaklaşım, hem toplumsal hem de bireysel düzeyde daha sağlıklı ve uyumlu bir toplum yapısının inşasına katkı sağlayabilir. Değerler eğitimi alanındaki araştırmaların, toplumun ihtiyaçlarına ve güncel toplumsal sorunlara yanıt verecek şekilde şekillendirilmesi, bu değerlerin eğitim süreçlerinde daha etkili bir şekilde yer bulmasını sağlayabilir.

5.2. Sonuç

Yapılan araştırmalar, üniversiteler arasındaki danışmanlık faaliyetlerinin çeşitliliğini ve yoğunluğunu ortaya koymaktadır. Çalışmanın bulgularına göre, bazı üniversiteler, değerler eğitimi üzerine yapılan lisansüstü araştırmalarda belirgin bir şekilde daha fazla aktif rol alırken, bazı üniversiteler ise bu alanda daha sınırlı bir katılım göstermektedir. Danışmanlık faaliyetlerinin dağılımı, üniversitelerin akademik kapasitesine, araştırma politikalarına ve kaynak yönetimlerine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Öne çıkan üniversiteler, daha geniş bir akademik kadro ve güçlü bir danışmanlık altyapısına sahip oldukları için bu alandaki katkılarını artırmışlardır. Diğer yandan, daha düşük oranlarla temsil edilen üniversiteler, danışmanlık

kapasitesini artırma potansiyeline sahip olup, bu alandaki gelişimlerine yönelik stratejiler geliştirebilirler. Bu bulgular, üniversitelerin araştırma alanlarındaki dengeleri, akademik kaliteyi artırmak için yapılması gereken yatırımları ve sürdürülebilir danışmanlık faaliyetlerini teşvik etmek amacıyla daha fazla dikkat edilmesi gereken konuları işaret etmektedir.

Yapılan analizler, üniversitelerdeki lisansüstü tez çalışmalarının disiplinler arası dağılımını ve akademik ilgi alanlarını yansıtmaktadır. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, yüksek oranla en fazla tez çalışmasına ev sahipliği yaparak, bu alandaki akademik faaliyetin ne denli yoğun olduğunu göstermektedir. Eğitim alanına olan ilgi, toplumdaki değişimlere ve eğitim sistemine yönelik artan taleplere bağlı olarak sürekli bir artış göstermektedir. Sosyal Bilimler Enstitüsü ise, önemli bir ikinci sırada yer almakta, sosyal bilimler alanındaki araştırma ve tez yazımına olan ilginin özellikle toplumsal olaylar ve değişimlerle ilgili olarak arttığını ortaya koymaktadır. Fen Bilimleri Enstitüsü ise daha düşük bir paya sahip olup, bu alandaki tez çalışmalarının sınırlı olmasının çeşitli nedenleri olabilir. Fen bilimlerinin daha az tercih edilmesi, araştırma süreçlerinin karmaşıklığı veya bu alanda yeterli kaynak ve destek imkanlarının sınırlı olmasından kaynaklanıyor olabilir. Sağlık Bilimleri Enstitüsü ise, en düşük tez oranına sahip olan alan olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, sağlık bilimleri alanındaki akademik süreçlerin daha fazla zorluk içeriyor olabileceğini veya öğrenci ve danışman sayısının bu alanda daha az olduğunu gösterebilir. Genel olarak, bu bulgular, farklı disiplinlerdeki akademik yoğunluğun ve ilginin çeşitli sebeplerle farklılık gösterdiğini ve her alanın kendi içinde belirli dinamiklere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Yapılan analizler, değerler eğitimi alanındaki tez çalışmalarının farklı anabilim dallarına göre çeşitliliğini ve yoğunluğunu ortaya koymaktadır. En fazla tez, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitim Anabilim Dalı'nda yapılmış olup, bu durum, değerler eğitiminin dil ve toplumla ilişkili bir alan olarak güçlü bir şekilde ele alındığını göstermektedir. Bu disiplinlerde değerler eğitimi genellikle etik, toplumsal sorumluluk, adalet ve demokrasi gibi temalar etrafında şekillenmiştir. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı ise değerler eğitimi üzerine önemli bir paya sahiptir ve burada yapılan

alışmalar, değerlerin ğretim yöntemleri, pedagojik stratejiler ve ğretmen eğitimi gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır.

Karakter ve Değer Eğitimi ile Temel Eğitim Anabilim Dalları da değerler eğitimi üzerine önemli çalışmalar yapmaktadır. Karakter eğitimi, bireylerin kişisel gelişiminde önemli bir rol oynayan sorumluluk, dürüstlük, empati gibi değerlerin kazandırılmasına yönelik özgül araştırmaları içerirken, Temel Eğitim Anabilim Dalı ise özellikle erken yaşıardaki değerler eğitimi üzerine yoğunlaşmıştır. Fen ve Matematik Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı, bilimsel düşünme, eleştirel düşünme ve bilimsel etik gibi değerlerin öğretimini ele alırken, İlköğretim Anabilim Dalı da ilkokul seviyesindeki öğrencilerde değerler eğitiminin etkilerini inceleyen çalışmalara sahiptir. Bunun yanı sıra, değerler eğitimi üzerine yapılan alışmalar, Drama ve Eğitim, Beden Eğitimi ve Spor, Tarih Eğitimi gibi daha dar bir alana sahip anabilim dallarında da gerçekleştirilmiştir. Bu disiplinlerdeki araştırmalar, değerlerin eğitimde nasıl entegre edilebileceği, öğrencilerde empati, adalet ve takım çalışması gibi değerlerin nasıl geliştirilebileceği üzerine odaklanmaktadır.

Genel olarak, değerler eğitimi alanındaki çalışmalar, disiplinler arası bir etkileşimle şekillenmekte olup, her anabilim dalı kendi özgün perspektifinden bu önemli konuya katkı sağlamaktadır. Bu durum, değerler eğitiminin farklı eğitim düzeylerinde ve farklı alanlarda nasıl entegre edilebileceğine dair geniş bir araştırma yelpazesi sunmakta ve eğitim alanındaki çeşitli ihtiyaçları karşılamak için yapılan akademik katkılarının çeşitliliğini gözler önüne sermektedir.

Değerler eğitimi üzerine yapılan tezlerin yıllara göre değişen dağılımı, bu alandaki akademik ilginin toplumsal ve eğitimsel dinamiklerle paralel olarak şekillendiğini göstermektedir. 2019 yılı, değerler eğitimi konusunda yapılan tezlerin zirveye ulaştığı yıl olarak öne çıkmaktadır. Bu dönemde, eğitimde değerler eğitimi konusuna olan ilginin arttığı, akademik camiada bu alanda daha fazla araştırma yapmaya yönelim olduğu gözlemlenmektedir. 2019'daki yoğunluk, dönemin eğitim politikaları, toplumsal dinamikler ve yenilikçi ğretim yöntemlerine yönelik artan ilgiyle bağlantılı olabilir. Bu yıl, eğitimdeki değerler eğitimi konusunun toplumsal ve eğitimsel ihtiyaçlarla daha fazla gündeme geldiği bir dönemi işaret etmektedir.

Ancak, 2020 ve 2021 yıllarında önemli bir azalma yaşanmıştır. 2020 yılında başlayan COVID-19 pandemisi, eğitim süreçlerini ve akademik araştırmaları büyük ölçüde etkilemiş, çevrim içi eğitim ve dijitalleşme gibi faktörler araştırma konularının farklı yönleri kaymasına yol açmıştır. Bu süreç, değerler eğitimi gibi konulara olan ilgiyi geçici olarak azaltmış olabilir. 2021 yılında ise, pandemi ve uzaktan eğitim sürecinin devam etmesi, akademik çalışmaların yavaşlamasına neden olmuş ve tez üretimi üzerinde olumsuz bir etki yaratmıştır.

2022 ve 2023 yıllarında ise yeniden bir toparlanma gözlemlenmiştir. 2022 yılında, değerler eğitimi alanına olan ilginin devam ettiği, ancak 2019'daki yoğunluk kadar fazla araştırma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu dönemdeki artış, eğitimde değerler eğitiminin önemini sürdürdüğünü ancak daha düşük bir tempo ile devam ettiğini göstermektedir. 2023 yılı ise, pandemi sonrası dönemde değerler eğitimi konusuna geri dönüşün bir işareti olabilir. Bu yıl, eğitimdeki moral değerler, karakter gelişimi ve toplumsal sorumluluk gibi konulara yönelik artan bir odaklanma yaşandığını ve araştırmaların yeniden hız kazandığını göstermektedir.

Değerler eğitimi üzerine yapılan tezlerin sayısındaki yıllık değişiklikler, akademik ilginin toplumsal ve eğitimsel değişimlerle nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır. 2019'daki yüksek tez üretimi, bu alandaki araştırma yoğunluğunun toplumsal ihtiyaçlar ve eğitim politikalarındaki değişimlerle tetiklendiğini gösterirken, 2020-2021 yıllarındaki azalma, küresel krizlerin eğitim üzerindeki etkisini yansıtmaktadır. 2022 ve 2023 yıllarındaki artış ise, eğitimde değerler eğitiminin yeniden önem kazanması ve pandeminin ardından bu alanda yapılan araştırmalara olan ilginin arttığını göstermektedir. Bu bulgular, değerler eğitimi konusunun, toplumsal değişimlere, eğitim politikalarına ve küresel olaylara paralel olarak şekillenen dinamik bir araştırma alanı olduğunu ortaya koymaktadır.

Değerler eğitimi ile ilgili yapılan tezlerin düzeylere göre dağılımı, bu alandaki akademik ilginin genellikle yüksek lisans düzeyinde yoğunlaştığını göstermektedir. Yüksek lisans tezlerinin büyük bir kısmını oluşturması, bu düzeyin değerler eğitimi konusuna daha fazla ilgi gösterildiği ve bu konuda araştırma yapmanın daha erişilebilir olduğu anlamına gelebilir. Yüksek lisans düzeyindeki tezler, genellikle daha uygulamalı ve pratiğe yönelik çalışmalar olma eğilimindedir. Bu da, değerler eğitimi

gibi toplumsal ve pedagojik açıdan önemli bir alanın, öğretim uygulamalarıyla doğrudan bağlantılı ve somut çıktılar üretmeye yönelik araştırmalarla ele alındığını ortaya koymaktadır. Diğer yandan, doktora tezlerinin daha az sayıda olması, değerler eğitimi alanındaki akademik derinliğin henüz tam anlamıyla gelişmediğini ya da bu alanın daha az özgün araştırma gerektiren bir konu olarak görülüyor olabileceğini düşündürebilir. Doktora tezlerinin doğası gereği daha teorik, derinlemesine analizler ve özgün katkılar sunduğu göz önünde bulundurulduğunda, değerler eğitimi konusunun doktora düzeyinde daha az ele alınması, bu alandaki teorik çalışmaların henüz daha az yaygın olduğunu gösteriyor olabilir.

Bu bulgu, değerler eğitimi alanında daha fazla doktora araştırmasına ihtiyaç duyulduğunu ve yüksek lisans düzeyindeki araştırmaların bu alandaki akademik ilgiye dair önemli bir göstergesi olduğunu ortaya koymaktadır. Yüksek lisans araştırmaları, bu konunun eğitimdeki pratik uygulamaları açısından önemli bir yere sahipken, daha derinlemesine teorik çalışmalara ve özgün katkılara dayanan doktora tezlerine olan ihtiyaç, alanın akademik açıdan daha da olgunlaşması için kritik bir adım olarak değerlendirilebilir.

Değerler eğitimi üzerine yapılan tezlerde danışmanlık veren akademik unvanlar arasında profesör unvanına sahip danışmanların en yüksek oranı oluşturduğunu görmekteyiz. Profesörlerin danışmanlık oranının yüksek olması, onların daha fazla akademik deneyime ve bilgi birikimine sahip olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Bu durum, profesörlerin tez süreçlerine rehberlik etme konusunda daha fazla yetkinlik ve güvence sunduğunu, ayrıca daha derinlemesine teorik bilgi ve araştırma becerileri sağladığını göstermektedir. Profesörlerin sağladığı danışmanlık hem araştırma kalitesi hem de öğrencilere akademik yol gösterme açısından önemli bir rol oynamaktadır.

Doçent doktor unvanına sahip danışmanlar da önemli bir katkı sağlamaktadır, ancak profesörlere kıyasla daha düşük bir oranla tez danışmanlığı yapmaktadır. Bu durum, doçentlerin genellikle daha fazla akademik deneyime sahip olsalar da profesörlere kıyasla daha az sayıda tez danışmanlığı yapmalarını açıklayabilir. Bununla birlikte, doçentlerin de değerler eğitimi gibi alanlarda akademik rehberlik sağlama kapasitesine sahip oldukları söylenebilir.

Doktor öğretim üyelerinin danışmanlık oranının daha düşük olması, bu unvanda olan akademisyenlerin genellikle daha yeni ve az deneyime sahip olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca, profesör ve doçentlerle karşılaştırıldığında, doktor öğretim üyelerinin daha az kaynak ve akademik destek sunma imkânına sahip olabilecekleri de göz önünde bulundurulabilir. Profesörlerin değerler eğitimi üzerine yapılan tezlerdeki yüksek danışmanlık oranı, bu alandaki akademik süreçlerin ve araştırmaların kaliteli bir şekilde yönlendirilmesine olanak tanıyan bir faktör olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, doçent ve doktor öğretim üyelerinin de bu alandaki katkıları önemli olmakla birlikte, profesörlerin tecrübeleriyle daha fazla danışmanlık sağladıkları ve araştırmaların yönlendirilmesinde daha belirgin bir rol oynadıkları görülmektedir. Bu bulgu, değerler eğitimi gibi karmaşık ve disiplinler arası bir alanda, daha deneyimli akademisyenlerin rehberliğinin önemini vurgulamaktadır. Değerler eğitimi üzerine yapılan tezlerde kullanılan örnekleme yöntemleri, araştırmaların hedeflerine, kapsamlarına ve pratik gereksinimlerine göre çeşitlenmiştir. İncelenen veriler, örneklem seçiminde belirli eğilimleri ve stratejileri ortaya koymaktadır.

En fazla tercih edilen örnekleme yöntemi, araştırmacıların belirli gruplara ya da özelliklere odaklandığı amaçlı örneklem olmuştur. Bu yöntem, belirli bir hedefe ulaşmayı amaçlayan araştırmalarda sıklıkla kullanılır ve özellikle niteliksel araştırmalarda derinlemesine analiz yapmayı mümkün kılar. Araştırmacılar, belirli popülasyonlara yönelik özgül veriler toplamak amacıyla bu yöntemi tercih etmektedir.

Uygun örneklem ise, pratiklik ve erişilebilirlik faktörleri nedeniyle ikinci sırada yer almıştır. Bu yöntem, genellikle belirli bir grup ya da bölgedeki erişilebilir bireylerin seçilmesiyle yapılır ve hızlı bir şekilde örneklem temin etmek isteyen araştırmalar için uygun bir çözüm sunar. Ancak, bu yöntem her zaman genellenebilirlik açısından sınırlamalar taşıyabilir.

Maksimum çeşitlilik örnekleme, araştırmacıların daha geniş bir perspektif ve çeşitlilik elde etmek için kullandığı bir diğer yaygın yöntemdir. Bu yaklaşım, farklı alt grupları temsil etmesini ve geniş bir bakış açısı sağlamayı amaçlayan araştırmalarda kullanılır. Çeşitli bakış açılarını bir araya getirerek daha genellenebilir ve kapsamlı sonuçlar elde edilmesi hedeflenir.

Ölçüt örnekleme ise, belirli kriterlere uyan bireylerle çalışmayı gerektiren durumlar için tercih edilmektedir. Bu yöntem, belirli standartları veya ölçütleri karşılayan katılımcıların seçilmesini gerektirdiği için, bilimsel doğruluğu artırmak amacıyla sıkça başvurulan bir tekniktir. Son olarak, tesadüfi örneklem en az tercih edilen yöntem olmuştur. Bu yöntemin nadiren kullanılması, özellikle büyük ve heterojen gruplarda rastgele örneklem almanın zorlukları ve maliyetleri ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca, bazı araştırmaların hedeflerine uygun olmayabilecek bu yöntem, daha kontrollü ve hedef odaklı örneklem seçimlerini gerektiren çalışmalara nazaran daha az yaygın olarak tercih edilmektedir.

Genel olarak, değerler eğitimi alanındaki tezlerde kullanılan örnekleme yöntemleri, araştırmaların amacına uygun bir şekilde şekillenmiştir. Araştırmacılar, belirli bir grup ya da özellik üzerinde derinlemesine bilgi edinmeyi amaçlayan çalışmalarda genellikle amaçlı örnekleme yönelirken, daha geniş ve çeşitliliği hedefleyen çalışmalar maksimum çeşitlilik gibi yöntemleri tercih etmektedir. Bu bulgular, değerler eğitimi üzerine yapılan araştırmalarda, örneklem seçimlerinin araştırma amaçları doğrultusunda bilinçli ve stratejik bir şekilde yapıldığını göstermektedir.

Veri toplama yöntemlerine ilişkin yapılan değerlendirmelere göre, değerler eğitimi alanındaki tezlerde en yaygın kullanılan yöntemler doküman incelemesi ve görüşme formu olmuştur. Bu iki yöntem, araştırmaların önemli bir kısmının yazılı kaynakları inceleyerek ve bireysel görüşmeler yaparak veri topladığını göstermektedir. Bu tercihler, genellikle nitel veri toplama sürecine odaklanan ve derinlemesine analiz yapmayı amaçlayan araştırmaların yaygın olduğunu ortaya koymaktadır.

Veri toplama yöntemleri arasında bir diğer yaygın tercih ise anket/ölçek kullanımına dayanmaktadır. Anketler ve ölçekler, katılımcıların tutum, düşünce ve davranışlarını ölçmeye yönelik kullanılan nicel veri toplama araçlarıdır. Bu yöntem, nicel analiz yapmayı hedefleyen araştırmalarda sıkça tercih edilmektedir. Bununla birlikte, literatür taraması da önemli bir veri toplama yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatür taraması, mevcut bilgilerin ve önceki çalışmaların ışığında teorik bir çerçeve oluşturmak ve mevcut literatüre dayalı bir analiz yapmak amacıyla kullanılır. Bu yöntemin de önemli bir oranda tercih edilmesi, araştırmaların akademik

bir temele dayalı olduğunu ve önceki araştırmalara derinlemesine bir bakış açısı sunduğunu göstermektedir. Öte yandan, rubrik kullanımı, diğer yöntemlere göre çok daha düşük bir oranda yer almakta olup, genellikle eğitim araştırmalarında kullanılan bir araçtır. Rubrik, değerlendirme kriterlerinin belirlenmesinde kullanılan bir yöntem olup, daha spesifik ve sınırlı bir uygulama alanına sahiptir.

Genel olarak, veri toplama yöntemleri arasında nitel tekniklerin (doküman incelemesi, görüşme formu) daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Bu, araştırmaların genellikle daha derinlemesine ve bağlama dayalı analizler yapmayı hedeflediğini göstermektedir. Nicel yöntemler de kullanılsa da, bu yöntemler daha sınırlı bir kullanım oranına sahiptir. Rubrik gibi yöntemler ise daha spesifik araştırma türlerinde yer bulmaktadır. Bu bulgular, değerler eğitimi üzerine yapılan araştırmalarda, nitel veri toplama tekniklerinin ağırlıklı olarak kullanıldığını ve bu yöntemlerin daha kapsamlı analizlere olanak sağladığını ortaya koymaktadır.

Veri analiz yöntemleri açısından yapılan değerlendirmelere göre, tezlerde en çok tercih edilen analiz yöntemi içerik analizi olmuştur. İçerik analizi, özellikle nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir ve metin, görsel, sesli materyaller veya dokümanlar üzerinde yapılan derinlemesine analizlere olanak tanır. Bu yöntem, belirli temalar, kalıplar ve anlamları ortaya koyarak, araştırmacılara verileri sistematik bir biçimde inceleme fırsatı sunmaktadır. Eğitim, sosyal bilimler ve psikoloji gibi alanlarda, yazılı kaynaklar ve belgeler üzerinde yapılan analizler, içerik analizinin yüksek oranda tercih edilmesinin sebeplerindendir. Bu da, araştırmaların büyük bir kısmının metin tabanlı veri analizi ve literatür taramaları gibi yöntemlerle gerçekleştirilmiş olduğunu göstermektedir.

Çıkarımsal analiz ise ikinci en yaygın tercih edilen analiz yöntemidir ve genellikle nicel araştırmalarda kullanılır. İstatistiksel tekniklerin devreye girdiği çıkarımsal analiz, örneklemeler üzerinden yapılan gözlemlerle popülasyona dair genellemeler yapmayı amaçlar. Özellikle büyük ölçekli anket çalışmaları, deneysel araştırmalar ve sosyal bilimlerdeki nicel analizler, çıkarımsal analizi gerekli kılmaktadır. Bu yöntem, araştırmacılara genellenebilir sonuçlar elde etme imkânı sağlamakta ve büyük veri setlerinin analizinde etkili bir araç sunmaktadır. Çıkarımsal

analizlerin yaygın kullanımı, nicel veri analizine yönelik artan bir eğilimi ve istatistiksel sonuçlara dayalı çıkarımlar yapma ihtiyacını yansıtmaktadır.

Betimsel analiz ise en az tercih edilen analiz yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yöntem, verilerin tanımlanması, özetlenmesi ve betimlenmesi amacıyla kullanılır. Betimsel analiz, araştırmalara temel bir çerçeve sunar ancak daha derinlemesine çıkarımlar veya neden-sonuç ilişkileri kurmaz. Genellikle, verilerin yüzeysel bir şekilde sunulması veya ilk aşama analizlerinde tercih edilir. Betimsel analiz, nitel ya da nicel araştırmalarda, verileri anlamak ve sınıflandırmak için bir başlangıç adımı olarak kullanılabilir. Ancak, daha karmaşık veya genellenebilir sonuçlar elde etmeyi amaçlayan çalışmalar genellikle içerik analizi veya çıkarımsal analiz gibi daha ileri düzeydeki yöntemlere yönelmektedir.

Sonuç olarak, yapılan araştırmaların büyük bir kısmının içerik analizi ve çıkarımsal analiz gibi daha derinlemesine ve genellemeye yönelik yöntemlere dayandığı gözlemlenmektedir. İçerik analizi, nitel veriler üzerinden yapılan detaylı incelemelerin yaygınlığını, çıkarımsal analiz ise nicel veri analiziyle yapılan genelleme ve çıkarımların arttığını ortaya koymaktadır. Betimsel analiz ise daha çok verilerin özetlenmesi ve tanımlanması amacıyla kullanılarak, diğer analiz yöntemlerinin bir hazırlık aşaması veya başlangıç adımı olarak işlev görmektedir. Bu bulgular, araştırmaların genel olarak derinlemesine analiz ve genellenebilir sonuçlar elde etme amacına yöneldiğini göstermektedir.

Yapılan analizler, tezlerde en fazla başvurulmuş araştırma grubunun doküman/eser ve öğretmenler olduğunu göstermektedir. Dokümanlar, genellikle literatür taramaları, içerik analizleri ve kaynak incelemeleri yoluyla elde edilen verilerle yapılan araştırmaların temelini oluşturuyor. Bu yüksek tercih oranı, eğitim ve sosyal bilimlerde yapılan nitel araştırmaların büyük bir kısmının yazılı materyaller ve dokümanlar üzerinde yoğunlaştığını ortaya koymaktadır. Dokümanlar, ulaşılabilirlikleri ve analiz edilmesinin görece daha kolay olması nedeniyle araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilen veri kaynaklarıdır.

İkinci sırada yer alan öğretmenler, eğitim alanındaki tezlerde önemli bir yer tutmaktadır. Öğretmenlerin görüşleri, deneyimleri ve pedagojik yaklaşımları, eğitimdeki farklı yöntemlerin etkinliği ve öğretmen-öğrenci etkileşimi gibi konularda

yapılan araştırmalar, eğitim politikalarının şekillendirilmesi ve ğretmen gelişiminin desteklenmesi açısından kritik bir rol oynamaktadır. Öğretmenler, eğitim sürecinin merkezinde yer aldıkları için, eğitimle ilgili tezlerin bk bir kısmı öğretmenlerin pratikleri ve pedagojik tutumları üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Ortaokul ğrencileri ise eğitim araştırmalarında önemli bir yer tutmasına rağmen, öğretmenler ve dokümanlar kadar yaygın bir araştırma grubu olarak karşımıza çıkmamaktadır. Ortaokul düzeyindeki öğrenciler, kişisel ve bilişsel gelişim açısından kritik bir dönemde bulundukları için bu yaş grubuna yönelik araştırmalar, eğitimdeki pedagojik yöntemlerin etkinliği ve okul psikolojisi gibi konularda önemli veriler sunmaktadır. İlkokul ğrencileri ise daha sınırlı bir oranda araştırma grubunda yer almıştır. İlkokul düzeyinde yapılan araştırmalar genellikle erken dönem öğrenme, okuma-yazma becerileri ve temel eğitim stratejileri üzerine odaklanmaktadır.

Buna karşılık, lise ve lisans öğrencileri gibi daha st düzey eğitim grupları üzerinde yapılan tezlerin sayısı görece daha düşüktür. Lise düzeyindeki öğrencilerle yapılan araştırmalar, genellikle daha derinlemesine akademik başarılar, kariyer rehberliği ve niversiteye hazırlık süreçleri üzerine yoğunlaşmakta olsa da, bu grup daha heterojen ve genel bir yapı sunduğu için araştırmaların odaklanması daha zordur. Lisans ğrencilerine yönelik araştırmalar ise, genellikle daha temel ve giriş seviyesinde kalmaktadır.

Son olarak, anasınıfı öğrencileri ve velileri ile yapılan tezlerin oranı oldukça düşük kalmıştır. Bu, anasınıfı düzeyindeki araştırmaların sınırlı olduğunu, ancak bu alandaki gelişimsel ve pedagojik çalışmaların gelecekte daha fazla yapılabileceğini göstermektedir. Erken dönem eğitimine dair daha fazla araştırma yapılması gerektiği, özellikle eğitim sisteminin temellerinin atıldığı bu dönemde önemli bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır.

Genel olarak, eğitimle ilgili tezlerde en çok başvurulan gruplar doküman/eser ve öğretmenler olmakla birlikte, daha genç yaş grupları, özellikle ortaokul ve ilkokul öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalar da önemli bir yer tutmaktadır. Ancak, lise ve lisans düzeyindeki öğrencilerle yapılan araştırmalar daha az sayıda kalmakta, anasınıfı öğrencileri ve velileriyle yapılan tezler ise minimum seviyededir. Bu bulgular, eğitim araştırmalarında daha erken dönemlere ve ğretmen deneyimlerine odaklanıldığını,

ancak belirli yaş gruplarına yönelik daha fazla araştırma yapılması gerektiğini göstermektedir.

Yapılan analizlere göre tezlerde en fazla tercih edilen örneklem büyüklüğü, eser örneklem büyüklüğüdür. Bu durum, araştırmaların büyük bir kısmının literatür taramaları, doküman incelemeleri ve içerik analizleri gibi nitel araştırma yöntemlerine dayandığını gösteriyor. Eser örneklem büyüklüğünün yüksek oranla tercih edilmesi, araştırmaların yazılı ve görsel materyaller üzerinden yapılan analizlere yoğunlaştığını ve teorik temelli çalışmaların yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle nitel araştırmalar ve literatür odaklı çalışmalar, bu tür örneklem büyüklüklerini daha sık kullanmaktadır.

İkinci sırada yer alan orta büyüklükteki örneklem gruplarına dayalı çalışmalar, genellikle anketler, görüşmeler veya deneysel araştırmalar gibi yöntemlerle yapılan araştırmalarda tercih edilmektedir. Bu örneklem büyüklükleri, katılımcı sayısının çok fazla olmamakla birlikte, anlamlı ve genellenebilir sonuçlar elde etmek için uygun bir dengeyi sunar. Orta ölçekli araştırmalar, katılımcı çeşitliliği sağlamak ve veriye dayalı analizler yapmak adına önemli bir rol oynamaktadır.

Büyük örneklem büyüklükleri de önemli bir yer tutmaktadır ve genellikle nicel araştırmalar için tercih edilmektedir. Büyük ölçekli çalışmalarda, istatistiksel analizlerin geçerliliği ve genellenebilirliği sağlanması amacıyla daha geniş katılımcı gruplarına başvurulmaktadır. Bu tür araştırmalar, daha geniş bir popülasyona dair genellemeler yapma imkânı sunduğu için oldukça değerli sonuçlar ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan, küçük örneklem grupları daha derinlemesine analiz ve bireysel düzeyde gözlemler yapmak isteyen araştırmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır. Özellikle nitel araştırmalarda, küçük gruplarla yapılan çalışmalar katılımcıların görüşlerini, tutumlarını ve deneyimlerini ayrıntılı bir şekilde incelemeyi mümkün kılmaktadır. Orta büyüklükteki örneklem gruplarına sahip araştırmaların daha az tercih edilmesi, araştırmacıların genellikle ya çok küçük ya da çok büyük örneklem gruplarını tercih ettiğini göstermektedir. Bu durum, araştırmaların hedeflerine ve kullanılan metodolojilere bağlı olarak örneklem büyüklüğü seçimlerinin farklılaşabileceğini ortaya koymaktadır.

Genel olarak, tezlerdeki örneklem büyüklüğü tercihleri, araştırma amacına ve kullanılan araştırma yöntemine göre değişkenlik göstermektedir. Literatür incelemesi ve doküman analizi gibi nitel araştırmalar için eser örneklem büyüklüğü, daha büyük nicel araştırmalar için ise büyük örneklem grupları ön plana çıkmaktadır. Bu bulgular, eğitim ve sosyal bilimler alanındaki araştırmaların çeşitliliğini ve farklı metodolojik yaklaşımların nasıl farklı örneklem büyüklüklerine dayandığını göstermektedir.

İncelenen tezlerde yer alan kök değerler, Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen değerler doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bu değerlerin eğitim sistemindeki yeri ve bireylerin gelişimine olan etkileri, toplumsal ilişkilerden bireysel erdemlere kadar geniş bir yelpazede ele alınmıştır. Saygı ve sevgi, tezlerde en sık kullanılan değerler olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, eğitimde bireyler arası etkileşimin ve iletişimin ne kadar kritik bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Saygı ve sevgi, insanların birbirlerine karşı olumlu tutumlar geliştirmelerinde ve toplumsal uyumun sağlanmasında temel değerler olarak yerini almaktadır. Bu değerlerin yüksek sıklıkta kullanılması, toplumda sağlıklı ilişkilerin ve empatik yaklaşımların güçlendirilmesi gerektiği yönündeki toplumsal bilinci yansıtmaktadır.

Sorumluluk ve adalet gibi değerler ise toplumsal sorumluluklar ve etik ilkeler bağlamında önemli bir yer tutmaktadır. Bu değerler, bireylerin sadece kendilerine değil, aynı zamanda çevrelerine karşı da sorumluluk taşıması gerektiğini ve adaletin sağlanmasının toplumda dengeyi ve huzuru getireceğini ifade etmektedir. Adaletin yüksek oranda kullanılması, toplumların temel yapısının adalet üzerine kurulduğu ve bireylerin haklarının korunmasının ne denli önemli olduğunu düşündürmektedir.

Dürüstlük ve yardımseverlik de sıklıkla vurgulanan diğer değerlerdir. Dürüstlük, bireylerin güvenilirliğini ve doğru olma sorumluluğunu simgelerken, yardımseverlik toplumsal dayanışma ve iş birliği anlayışını güçlendirmektedir. Bu iki değer, bireyler arası güvenin inşa edilmesinde ve toplumların sağlıklı bir şekilde işleyebilmesinde kilit rol oynamaktadır.

Vatanseverlik, eğitimdeki önemli bir tema olarak yer alırken, bireylerin toplumsal aidiyet duygusunu pekiştirmeye yönelik bir değer olarak dikkati çekmektedir. Vatanseverlik, toplumsal bağları güçlendirmek ve bir milletin geleceğine duyulan sorumluluğu yansıtmak açısından önemli bir yer tutmaktadır. Diğer taraftan,

sabır ve dostluk gibi bireysel erdemler, araştırmalarda daha az sıklıkta yer bulmuştur. Bu, toplumsal değerlerin ve etik ilkelerin daha çok ne çıktığını, bireysel erdemlerin ise daha sınırlı bir şekilde ele alındığını gösteriyor olabilir. Özellikle sabır ve dostluk gibi değerlerin daha düşük kullanım sıklığı, bu değerlerin bireysel düzeyde daha az odaklanıldığı ancak toplumsal bağlamda daha fazla vurgulandığı anlamına gelebilir.

Sonuç olarak, tezlerde ele alınan değerlerin dağılımı, eğitimde ve toplumda bireylerin sadece bireysel gelişimlerini değil, aynı zamanda toplumsal sorumluluklarını ve etik değerleri de güçlendirmeyi amaçlayan bir yaklaşımın hakim olduğunu göstermektedir. Bu değerlerin farklı tezlerde farklı açılardan incelenmesi, eğitim sisteminin ve toplumsal yapının güçlendirilmesine katkı sağlamayı hedefleyen kapsamlı bir analiz sürecinin izlenmiş olduğunu ortaya koymaktadır.

5.3. neriler

Bu çalışmada elde edilen bulgulara dayanarak, Türkçe dersi ğretim programı ve genel eğitim pratiği için birkaç öneri sunulmuştur. Bu neriler, değerlerin eğitim süreçlerine entegrasyonu, veri toplama ve analiz yöntemlerinin etkin kullanımı, araştırma örneklem büyüklüklerinin çeşitlendirilmesi gibi çeşitli alanlarda eğitimdeki niteliksel gelişimi desteklemeyi amaçlamaktadır. Yapılan araştırmalar, saygı, sevgi, sorumluluk ve adalet gibi toplumsal ve bireysel değerlerin eğitim süreçlerinde büyük bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Bu değerlerin daha da pekiştirilmesi adına:

- Değerler Eğitimi programları daha yaygın hale getirilmelidir. Özellikle saygı, sevgi, sorumluluk gibi temel değerler, Türkçe dersi müfredatında daha geniş bir şekilde işlenebilir.
- Değerler temalı etkinlikler ve farkındalık oluşturma projeleri, ğretmen ve öğrenciler arasında daha güçlü bir toplumsal sorumluluk bilinci oluşturmak için kullanılabilir.
- Bireysel erdemlerin (sabır, dostluk gibi) eğitim programlarında daha fazla yer alması sağlanabilir. Bu, ğrencilerin yalnızca toplumsal değil, aynı zamanda bireysel gelişimlerine de katkı sağlar.
- Araştırmaların büyük bir kısmında doküman incelemesi, görüşme formları ve içerik analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerine başvurulmuştur. Ancak,

karma yöntemlerin daha etkin bir şekilde kullanılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda:

- Karma yöntemlerin kullanımı artırılmalıdır. Nicel ve nitel yöntemlerin kombinasyonu, daha kapsamlı ve güvenilir sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir. Özellikle büyük ölçekli veri analizlerinin yanı sıra derinlemesine görüşmeler de yapılabilir.
- Anket ve ölçek kullanımı daha yaygın hale getirilebilir. Nitel araştırmaların yanında, nicel verilerin de analizine ağırlık verilmesi, araştırmaların genellenebilirliğini artırabilir.
- Tezlerde en fazla başvuru yapılan örneklem büyüklüğünün eser örneklem büyüklüğü olduğu gözlemlenmiştir. Bu, genellikle literatür taraması ve doküman analizi yapan çalışmaların yaygın olduğunu göstermektedir. Ancak, daha geniş ve çeşitlendirilmiş örneklem gruplarının kullanılması, araştırmaların temsil gücünü artırabilir. Bu doğrultuda:
- Daha geniş örneklem grupları ile yapılan araştırmalar artırılmalıdır. 26-50 kişilik ve 201 ve üzeri örneklem büyüklükleri gibi orta ve büyük ölçekli örneklem, daha fazla çeşitliliği yansıtan ve genellenebilir sonuçlar elde etmeyi sağlayabilir.
- Küçük örneklem gruplarına yönelik araştırmalar, özellikle derinlemesine vaka incelemeleri ve nitel çalışmalarda önemli olmaya devam etmekle birlikte, orta ölçekli ve büyük ölçekli çalışmalarla daha dengeli bir araştırma ağı kurulabilir.
- Eser ve doküman inceleme teknikleri daha da sistematize edilerek, literatürdeki boşlukları tespit etmeye yönelik çalışmalar arttırılabilir. Eğitim literatüründe yapılan analizler, uygulamaya yönelik somut sonuçlar elde etmek için daha kapsamlı hale getirilebilir.
- Doküman analizinin yanı sıra daha fazla görsel ve işitsel materyalin de analiz edilmesi, özellikle medya ve dijital içeriklerin eğitimdeki yerini incelemeye yönelik çalışmaların arttırılması faydalı olacaktır.
- Toplumsal değerlerin eğitim programlarında yerini alması sağlanmalı ve öğrenciler arasında bu değerler üzerine düşünmeyi teşvik edici etkinlikler yapılmalıdır.

- Bireysel erdemlerin eğitime dahil edilmesi, öğrencilerin kişisel gelişimleri üzerinde de önemli bir etki yapacak ve onların hem toplumsal hem de bireysel hayatlarında daha sağlıklı ilişkiler kurmalarına katkıda bulunacaktır.

Saygı, sevgi, sorumluluk ve adalet gibi toplumsal değerlerin eğitimdeki önemi üzerine yapılan araştırmaların artması gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu değerlerin eğitim süreçlerine entegre edilmesi, bireylerin sadece akademik başarılarının değil, aynı zamanda karakter gelişimlerinin de güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır. Eğitimde değerler eğitimi üzerine yapılacak araştırmalar, sadece mevcut durumu analiz etmekle kalmamalı, aynı zamanda değerler eğitiminin etkilerini ölçen nicel ve nitel çalışmalara da odaklanmalıdır. Bu, eğitimde değerler öğretiminin etkinliğini arttıracak ve öğretmenlerin öğrencilerine bu değerleri öğretmedeki başarılarını değerlendirmelerine olanak tanıyacaktır. Bu öneriler, Türkçe dersi öğretim programı, eğitim politikaları ve öğretim uygulamaları için önemli adımlar sunmaktadır. Eğitim sisteminin birey odaklı, toplumsal sorumluluk bilinci taşıyan ve etik değerlere saygılı bir yapıya kavuşturulması adına yapılan bu çalışmaların, gelecekte daha kapsamlı ve bütünsel bir yaklaşımla geliştirilmesi, eğitimde nitelikli bir dönüşüm sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, O. C., ve Ergünay, O. (2012). Türkiye'de değerler üzerine gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin eğitim bilimleri ve öğretmen yetiştirme perspektifinden incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(41),18-33.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II.kademede gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akdağ, M. (2020). Medya siyaset etkileşimi bağlamında Türkiye’de siyasetin medya alanındaki düzenlemeleri üzerine bir inceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(2) ,1173-1197. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.72444>
- Akkaya, N. (2014). Keloğlan masallarında yer alan değerlerin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, 312-324. <https://doi.org/10.16992/ASOS.170>.
- Akkoç, A. (2019). Tüketim toplumunun toplumsal değerler üzerindeki etkisi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 22(2), 1-25.
- Akman, S. (2020). Türkçe eğitiminde değerler eğitimi üzerine yapılmış akademik çalışmaların değerlendirilmesi. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Turkish Studies - Educational Sciences*, 16(4), 20-29.
- Aktepe, V., ve Tahiroğlu, M. (2016). Değerler eğitimi yaklaşımları ve etkinlik örnekleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, <https://doi.org/10.9761/JASSS2941>
- Aktepe, V., Keser, H., ve Şeref, Ş. E. (2020). Sınıf öğretmenlerinin perspektifinden değerler ve değerler eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(4), 897-918.
- Altan, M. Z. (2011, Temmuz 15). Çoklu zekâ kuramı ve değerler eğitimi. *Pegem Eğitim Ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 53-57.
- Altın, Z. Ş., ve Yaşar, F. T. (2007). Yükselen değer kavramı üzerine eleştirel bir yaklaşım. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, 1(1),8-11.
- Altun, R. (2015). Fen Lisesi ve İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Değer Yönelimleri (Samsun Örneği). *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı(2), 195-224.

- Anlı, G. (2020). Maddi değerler ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(3), 624-634.
- Arslan, G. (2007). *Okul müdürlerinin öğretimsel liderlik anlayışı ile öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinin karşılaştırılması: Çaycuma örneği*. (Tez No.206459) [Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi
- Arthur, J. (2003). *Education with character: the moral economy of schooling*. Psychology Press.
- Arthur, J. (2010). *Of good character: exploration of virtues and values in 3-25 year-olds*. Imprint Academic.
- Arthur, J. ve Bailey, R. (2000). *Schools and Community: The Communitarian Agenda in Education*. New York: Falmer Press.
- Asan, T., Ekşi, F., Doğan, A. ve Ekşi, H. (2008). Bireysel Değerler Envanteri'nin dilsel eşdeğerlik geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27(27), 15-38.
- Ateş Bozdoğan, F. (2013). *Anadolu Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Değer Yönelimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Ankara İli Örneği)*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Avcı, N. (2007). *Toplumsal değerler ve gençlik*. Siyasal Kitabevi.
- Aybey, S. (2024). Şiddet ve din eğitimi: şiddetin önlenmesinde ailede dini ve ahlaki değerler. *Journal of History School* (16), 3963-3988.
- Aydın, İ. (2020). *Eğitimde temel kavramlar*. Pegem Akademi.
- Aydın, M. Z., ve Gürler, Ş. A. (2020). *Okulda değerler eğitimi yöntemler etkinlikler kaynaklar*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bağcı, C., ve Elbir, B. (2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(1), 1321-1333.
- Baş, G., ve Beyhan, Ö. (2012). Türkiye'de değerler eğitimi konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin farklı değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10(24), 55-74.
- Bayazit, M., Sabır, M., Kızılbay, C., Nurbiye, H. (2023). Türkiye'de değerler eğitimi ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmaların incelenmesi. *Cihanşümül Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(6), 17-29.

- Beldağ, A., Özdemir, Ü., ve Nalçacı, A. (2016). Yedinci sınıf sosyal bilgiler dersindeki değerlerin kazanılma düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Erzurum İli Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3), 1185-1199.
- Benli, T., ve Kızgın, Y. (2020). Schwarz'tın sosyal değerler modelindeki bireysel değerlere göre tüketicilerin çevreye duyarlı tüketim davranışlarının isimsel lojistik regresyon analizi ile incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 995-1009. <https://doi.org/10.33206/mjss.519209>
- Berk, L. E. (2017). *Development through the lifespan*. Pearson.
- Berkowitz, M. W., ve Bier, M. C. (2005). Research-based character education. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 591(1), 72-85. <https://doi.org/10.1177/0002716205277340>
- Berkowitz, M. W. (2011). Character education: An overview. In L. P. Nucci ve D. Narvaez (Eds.), *Handbook of character education*, 3-23. Routledge
- Binbaşıoğlu, C. (2005). *Türk eğitim düşüncesi tarihi*. Anı Yayıncılık.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgment of taste*. Harvard University Press.
- Brady, S. (2008). The methodology of value demonstration. *Journal of Educational Philosophy*, 12(3), 45-62.
- Çağlar, A. (2005). Okul öncesi dönemde değerler eğitimi. *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*, 2.
- Cengizhan, S. (2021). Examination of the postgraduate theses on teachers' views of values education in Turkey: a meta synthesis study. *International Journal of Progressive Education*. 17(3), 263-278.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Celepler Matbaacılık.
- Çukurova, P., Çakmaklı, T., Parin, C., Aydın, M. (2023). 20. Millî eğitim şura kararlarının okul öncesi eğitim kademesi açısından incelenmesi. *Asya Studies*, 7(23), 87-98. <https://doi.org/10.31455/asya.1212634>
- Dahrendorf, R. (1988). *The modern social conflict: An essay on the politics of liberty*. Stanford University Press.
- Demircioğlu, İ. H., ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.

- Demirutku, K. (2017). *Değerlerin edinilmesinde ailenin rolü*. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Dincel, Ö. (2023). Türkçe öğretiminde değerler eğitimi temalı araştırma makaleleri: bir içerik analizi çalışması. *Asya Studies*, 7(24), 109-120. <https://doi.org/10.31455/asya.1278960>
- Doğan, H. (1997). *Eğitimde program ve öğretim tasarımı*. Önder Matbaacılık.
- Doğanay, A., Seggie, F. N., ve Caner, H. A. (2012). Değerler eğitiminde örnek bir proje: Avrupa değerler eğitimi projesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 73-80.
- Durkheim, É. (1912). *The elementary forms of religious life*. George Allen ve Unwin.
- Dündar, H., ve Hareket, E. (2016). Değerler eğitimi araştırmalarında yönelimler: değerler eğitimi dergisi örneği. *Akademik Bakış Dergisi*, 207-231.
- Elçi, E. (2020). *Evrensel ve kültürel değerlerin öğretim boyutunun evrensel ve kültürel değerler ölçeği ile sınanması*. [Doktora Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi].
- Elias, M. J., et al. (1997). *Promoting social-emotional learning: Guidelines for educators*. ASCD.
- Engin, M. (2020). *Türkiye’de Karakter Eğitimi ve Değerler Eğitimi Üzerine Yapılan Lisansüstü Tezlerinin İncelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Eraslan, A. (2019). *Yaşam boyu öğrenme ve eğitimin önemi*. Eğitim Yayınevi.
- Erbaş, A.A. (2020). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersinde kullandıkları değerler eğitimi yaklaşımları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 926-941. <https://doi.org/10.17679/inuefd.704600>
- Ergünay, O., ve Adıgüzel, O. C. (2012). Türkiye’de değerler üzerine gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin eğitim bilimleri ve öğretmen yetiştirme perspektifinden incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(41), 18-33.
- Fichter, J. (2009). *Sosyoloji nedir?* Anı Yayıncılık.
- Kurtdede Fidan, N., ve Öner, Ö. (2018). Değerler eğitimine yönelik yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *International Journal of Field Education* 4(1), 1-17. <https://doi.org/10.32570/ijofe.388289>
- Frankl, V. E. (1963). *Man's search for meaning*. Beacon Press.

- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. Continuum.
- Friedman, B., Kahn, P. H., JR., ve Borning, A. (2006). *Value sensitive design and information systems*. Washington: University of Washington. https://doi.org/10.1007/978-94-007-7844-3_4
- Gökyer, N., ve Gülşen, C. (2016). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Anı Yayıncılık.
- Gözler, A. (2020). Değerler eğitimi kapsamında hazırlanan akademik çalışmaların farklı değişkenler göre incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 224-241. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.677048>.
- Gündoğan, A. O. (2015, Kasım 22). *Değer sorunu ve erdem*. Kırmızılar. <https://www.kirmizilar.com/deger-sorunu-ve-erdem/>
- Gündüz, M., Başpınar, Z., ve Büyükkarcı, A. (2017). 2000-2015 yılları arasında değer eğitimi üzerine yapılan doktora tezlerinin içerik analizi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* (31), 705-718. <https://doi.org/10.14582/DUZGEF.1817>
- Güneş, A. (2015). Manevi-insani değerler eğilim ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Journal of International Social Research*, 8(41).
- Günindi, Y. (2010). *Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarına uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi programının çocukların sosyal uyum becerilerinin gelişimine etkisi*. [Doktora Tezi Gazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi
- Güney Gedik, E. (2010). *Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimlerinin Ve Öğrencilerine Aktarmak İstedikleri Değerlerin İncelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Zonguldak: Karaelmas Üniversitesi/SBE.
- Güven, A. (2014). Türk efsanelerinin değerler eğitimi bakımından incelenmesi / Investigation of Turkish legends in terms of values education. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11(26), 225-246.
- Halstead, JM ve Taylor, MJ (2000). Değerleri öğrenmek ve öğretmek: son araştırmaların gözden geçirilmesi. *Cambridge Eğitim Dergisi* 30(2), 169-202.
- Hoffman, M. L. (2000). *Empathy and Moral Development: Implications for Caring and Justice*. Cambridge University Press.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations*. Sage Publications.

- Houghton, S., ve You, J. (2019). *Character education: A comprehensive approach. In International handbook of character education and democratic citizenship, 1-16.* Routledge.
- Hökelekli, H. (2011). *Değerler psikolojisi ve eğitim ailede, okulda, toplumda.* Timaş Yayınları.
- Kapkın, B., Çalışkan, Z., ve Sağlam, M. (2018). Türkiye’de 1999-2017 yılları arasında değerler eğitimi alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(35), 183-207.
- Kazu, İ. Y. ve Yıldırım, D. (2020). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü çalışmaların incelenmesi: Bir içerik analizi çalışması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(34), 421-449.
- Kesicioğlu, O. S., ve Alver, M. (2019). *Karakter ve değer eğitimi yaklaşımları ve uygulamaları.* Pegem Akademi, 155-164.
- Kohlberg, L. (1981). *Essays on Moral Development: The Philosophy of Moral Development.* Harper ve Row.
- Köylü, M. (2020). *Teoriden pratiğe değerler eğitimi.* Nobel Yayıncılık.
- Kristjánsson, K., Arthur, J., Harrison, T., ve Thompson, A. (2017). *A framework for character education in schools.* University of birmingham.
- Küçük, N. (2016). Schwatz’ın "Değer Yönelimleri Ölçeği" İle Türkiye’deki Öğrenciler Üzerine Yapılmış Olan Bazı Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi* (57), 280-296.
- Küçükaycan, S. B. .- D., ve Bilge, S. (2013). Maliye Bölümü Öğrencilerinin Yaşam Değeri Yönelimlerini Oluşturan Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 419-431.
- Lickona, T. (1992). *Educating for character: How our schools can teach respect and responsibility.* Bantam Books.
- Marshall, C. ve Rossman, G. B. (2014). *Designing Qualitative Research.* New York: Sage.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- MEB. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (4-5. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu.* Devlet Kitapları Müdürlüğü.

- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* , 1(1), 93-107.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Morsink, J. (1999). *The universal declaration of human rights: Origins, drafting, and intent*. University of Pennsylvania Press.
- Morsümbül, Ş. (2014). Kültürel değerlerin üç kuşak arasındaki değişimi üzerine bir inceleme: Ankara örneği. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* (21), 137-160.
- Namdar, A. O. (2020). *İlkokulda Drama ile Değerler Eğitimi Uygulamaları*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Nucci, L. P. (2001). *Education in the moral domain*. Cambridge University Press.
- Oğuz, E. (2020). *Değerler eğitimi: Kuram ve uygulama*. Pegem Akademi.
- Onbaşlı, Ü. (2002). *Ahlak ve değerler*. Düşün ve ötesi.
- Özdaş, F. (2013). *Ortaokullarda değerler eğitimi ve istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. (Tez No. 349352) [Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi
- Özdemir, A. (2021). *Ortaöğretim eğitimi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Özgüven, İ. E. (2004). *Psikolojik testler*. Nobel akademik yayıncılık.
- Özlem, D. (2001). *Max Weber'de Bilim ve Sosyoloji*. İnkılap kitabevi.
- Özmete, E., ve Algan, T. (2021). Sosyal hizmet uygulamalarında bireysel ve toplumsal değerlerin işlevselliğine kavramsal bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 357-382. <https://doi.org/10.33417/tsh.768479>
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Prior, L. (2003). *Using documents in social research*. Sage Publications.
- Priya, R. ve Soundhararajan, M. (2016). Value education. *National conference on Value Education Through Teacher Education*. https://ijariie.com/AdminUploadPdf/VALUE__EDUCATION_c1266.pdf .
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. Free Press.

- Rokeach, M. (1979). *Understanding human values: Individual and societal*. Free Press.
- Ryan, K., ve Bohlin, K. E. (2001). *Building character in schools: practical ways to bring moral instruction to life*. Jossey-Bass.
- Sak, R., Sak, İ. T., Şendil, Ç. Ö., ve Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 228-248.
- Schwartz, S. H. (1992). *Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries*. In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology*, (25) ,1-65. Academic Press.
- Schwartz, S. H. (2012). *An overview of the Schwartz theory of basic values*. In R. A. Hinde ve D. K. Kitchener (Eds.), *The handbook of value theory*, 1-20. Routledge.
- Seligman, M. E. P. (2002). *Positive psychology: Fundamental concepts and applications*. In C. R. Snyder ve J. L. Sullivan (Eds.), *Handbook of positive psychology*, 3-12. Oxford University Press.
- Senghaas, D. (1998). Civilizing the state: A theoretical approach to the role of culture in the process of globalization. *Journal of Peace Research*, 35(4), 421-436.
- Singh, A. (2011). Değer eğitiminin etkilerinin değerlendirilmesi: Bazı örnek olaylar. *Uluslararası Eğitim Planlaması ve Yönetimi Dergisi*, 1(1), 1-8.
- Spranger, E. (1928). *Types of men: The psychology and ethics of personality*. Harper ve Brothers.
- Şahin, M. (2021). *Değerlerin tanımı ve sınıflandırılması*. T. Kamer (Ed.) *Toplum ve kültür bağlamında karakter ve değerler eğitimi içinde* (S.41-63). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Şimşek, H., Akbulut, Y., ve Direkçi, H. (2020). Türkçe Öğretiminde Değer Eğitimi Alanında Yürütülen Lisans Programlarının Değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 34(2), 113-129.
- Şimşek, H., ve Kara, T. (2021). Ortaokul öğrencilerinin evrensel ahlaki değerlere uyma düzeylerinin sınıf ve cinsiyet değişkinleri açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 69-83.
- Şişman, M. (2022). *Örgütler ve kültürler*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tarhan, N. (2024). *Değerler psikolojisi ve insan güzel insan modeli*. Timaş Yayınları.

- TDK. (2024, Nisan 21). *Değer*. Türkiye.
- Thomas, W. I., ve Znaniecki, F. (1996). *The polish peasant in Europe and America: a classic work in immigration history*. University Of Illinois Press.
- Thornberg, R. (2008). *The lack of professional knowledge in values education*. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:263611/FULLTEXT01.pdf>
- Titus, D. N. (1994). *Values Education in American Secondary Schools*. Kutztown University.
- Traynor, P. L. (2002). Scientific evolution of five strategies teachers use to maintain order. *Education* ,122(3), 453-510.
- Tulunay Ateş, Ö. (2017). Türkiye’de değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilere kazandırılması istenen olumlu özellikler üzerindeki etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*,15(34), 41-60.
- Türen, M. (2019). *2009-2018 yılları arasında yayımlanan değerler ve bilişim teknolojileri konulu yayınların incelenmesi*. (Tez No. 600255) [Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi
- Türküresin, H. E. (2021). Türkiye’de değerler eğitimi üzerine yapılan lisansüstü çalışmaların değerlendirilmesi: bir içerik analizi çalışması. *International Journal of Curriculum and Instruction*, 1640-1674.
- Vatansever, E. (2023, Şubat 5). *Toplumsal değer nedir? Toplumsal değerler ve özellikleri*.<https://www.sosyologer.com/toplumsal-deger-nedir-toplumsal-degerler-ve-ozellikleri/>
- Veblen, T. (1899). *The theory of the leisure class*. Macmillan.
- Weber, M. (1930). *The protestant ethic and the spirit of capitalism*. Unwin Hyman.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi eğitimde yeni ufuklar*. Akçağ Yayınları.
- Yaman, E. (2016). *Değerler eğitimi*. Akçağ Yayınları.
- Yazar, T., ve Tural, Ö. (2020). *Değer eğitimi: kavram, ilke ve yaklaşımlar*. Pegem Akademi.
- Yazar, T., ve Tural, Ö. (2020). Trends of values education research in Turkey: a content analysis of published articles. *Dinamika Ilmu*, 20(2), 267-290.
- Yazıcı, D. K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (19), 499-522.

Yazıcı, M. (2016). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.
<https://doi.org/10.18069/fusbed.10221>

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A., ve Kuzu, İ. (2020). Eğitimde değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların analizi: 2019-2020 dönemi değerlendirmesi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 32(4), 67-82.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2020). *Yükseköğretim sisteminin yapısı*. <http://www.yok.gov.tr>

EKLER

EK 1: Tez İnceleme Formu

Değişkenler					
Tezin Adı					
Üniversite					
Enstitü	Eğitim Bilimler Enstitüsü	Sosyal Bilimler Enstitüsü	Fen Bilimler Enstitüsü	Sağlık Bilimler Enstitüsü	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Anabilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitim A. B. D.	Türkçe Eğitimi A. B. D.	Felsefe ve Din Bilimleri A. B. D.	Karakter ve Değer Eğitimi A. B. D.	Temel Eğitim A. B. D.
	Eğitim Bilimleri A. B. D.	Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi A. B.	İlköğretim A. B. D.	Fen Bilgisi Eğitimi A. B. D.	Sosyal Bilgiler Eğitimi A. B. D.
	İlköğretim (Fen Bilgisi Eğitimi) A. B. D.	Drama ve Eğitim A. B. D.	Eğitim Programları ve Öğretimi A. B. D.	Beden Eğitimi ve Spor A. B. D.	Tarih Eğitimi A. B. D.
Tezin Türü	Yüksek Lisans	Doktora	Bütünleşik Doktora Tezi		
Danışman Unvanı	Profesör	Doçent Doktor	Doktor Öğretim Üyesi		
Örneklem Büyüklüğü					
Örneklem Seçimi	Maksimum Çeşitlilik	Ölçüt Örneklem	Amaçlı Örneklem	Uygun Örneklem	Kolay Ulaşılabilir
	Tesadüfi Örneklem	Basit Tesadüfi			
Veri Toplama Yöntemi	Görüşme Formu	Doküman İncelemesi	Karma Yöntem	Literatür Taraması	Anket Formu
	Değer Eğitim Ölçeği	Eser İncelemesi		Süreç Sonu Değerlendirme Formu	Açık Uçlu Soru Formu
Veri Analiz Yöntemi	İçerik Analizi	Betimsel Analiz	Karşılaştırma Testleri	SPSS Programı	Çok Değişkenli Analizler
	Ön Test ve Son Test	İlişki ve Yordama Analizleri	Fenemoloji (Olgubilim)		
Hedef Kitle	Öğretmen	Ortaokul Öğrenci	İlk Okul Öğrenci	Lise Öğrenci	Lisans Öğrenci
Hedef Kitle Büyüklüğü	1--25	25--50	50--100	100-200	200 ve Üzeri
İncelenen Kök Değerler					

EK 2: Çalışmaya Dahil Edilen Tezler

Tezin Adı	Tezin Yazarı	Tezin Danışmanı	Tezin Türü	Tarih
5. Sınıf Düzeyinde Hazırlanan Değer Eğitimi Etkinliklerinin Uygulanabilirliği Ve Başarısı Üzerine Bir Durum Çalışması	Özlem ÇAKMAK	Doç. Dr. Yusuf KESKİN	Yüksek Lisans Tezi	2019
Ahmed Mürşidî Efendi'nin Pendnâmesindeki Değer Eğitimi Unsurlarının İncelenmesi	Fatih ASLAN	Doç. Dr. Mehrali CALP	Yüksek Lisans Tezi	2019
Ailede Değer Eğitiminde Modelleme	Mehmet Enis SERİNSU	Prof. Dr. Recai DOĞAN	Yüksek Lisans Tezi	2019
Animasyon Destekli Değerler Eğitimi Programının Akademik Başarıya, Derse Ve Bilişim Değerlerine Yönelik Tutuma Ve Kalıcılığa Etkisi	Berkay ÇELİK	Prof. Dr. Kerim GÜNDOĞDU	Doktora Tezi	2019
Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarında Değer Eğitimi Ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı	Ramazan BAŞAR	Dr. Öğr. Üyesi Banu ÖZDEMİR	Yüksek Lisans Tezi	2019
Coğrafya Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi Ve Coğrafya Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi İlişkin Görüşleri	Hatice AYDIN	Prof. Dr. Okan YAŞAR	Yüksek Lisans Tezi	2019
Çizgi Filmlerde Değerler Eğitimi, Değerler Eğitimi Açısından Rafadan Tayfa Çizgi Filminin İncelenmesi	Sabriye Sümeyra KARACA	Prof. Dr. Mehmet BAHÇEKAPILI	Yüksek Lisans Tezi	2019
Değer Eğitimi Temelli Drama Programının 6. Sınıf Öğrencilerinin Demokratik Değerleri Kazanmalarına Etkisi	Merve Çiçen	Doç. Dr. Şerifnaz Gülin Karabağ	Yüksek Lisans Tezi	2019
Değerler Eğitimi Açısından Necip Fazıl Kısakürek'e Ait "Çile" Adlı Eserde Kök Değerlerin İncelenmesi	Neslihan DEMİR	Doç. Dr. Macid YILMAZ	Yüksek Lisans Tezi	2019
Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Genetiği Değiştirilmiş Organizmalara (Gdo) İlişkin Karakter Ve Değer Eğilimlerinin Belirlenmesi	Selvi GÖR	Dr. Öğr. Üyesi Perihan GÜNEŞ	Yüksek Lisans Tezi	2019
Haldun Taneri'nin Öykülerinde Tespit Edilen Değerlerin Türkçe Öğretim Programında (1-8. Sınıf) Yer Alan Kök Değerlerle Uyumu	Zehra Ergül ÖZKUL	Prof. Dr. Mustafa Volkan ÇOŞKUN	Yüksek Lisans Tezi	2019
Hasan Latif Sarıyüce'nin Roman Ve Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi	Fatma ŞAHİN	Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY	Yüksek Lisans Tezi	2019
Hayat Bilgisi Dersi Değer Eğitiminde Örnek Olay Yöntemi: Bir Eylem Araştırması	Özge BAL	Doç. Dr. Hüseyin ANILAN	Yüksek Lisans Tezi	2019
İlkokul 4. Sınıflarda Etkinlik Temelli Değer Eğitimi Yoluyla	Saniye TEKİN	Dr. Öğr. Üyesi Nusrettin YILMAZ	Yüksek Lisans Tezi	2019

Sorumluluk Değerinin Kazandırılması					
İlkokul 4. Sınıfta Destanlarla Değer Eğitimi Uygulamalarının Etkililiği	Burhan Mikdat ALBAYRAK	Prof. Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN	Yüksek Lisans Tezi	2019	
Nehcü'l Belağa'ya Göre Din, Ahlak Ve Değer Eğitimi	Gülbahar AYDIN	Dr. Öğr. Üye. Ramazan GÜREL	Yüksek Lisans Tezi	2019	
Okul Dışı Etkinlik Temelli Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Etkin Vatandaşlık Değerlerine Etkisi	Yusuf YILDIRIM	Doç. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN	Doktora Tezi	2019	
Ortaokul Matematik Ders Kitaplarında Yer Alan Matematiksel Değerlerin Ve Matematik Eğitimi Değerlerinin İncelenmesi	Ayşegül ÖZENÇ	Doç. Dr. Cemil İNAN	Yüksek Lisans Tezi	2019	
Öğretmen Adaylarının “Değerler” Ve “Değerler Eğitimi” Algılarının Metafor Yoluyla Analizi	Rabia BAĞCI ÇELİKSOY	Dr. Öğr. Üyesi Zeynep BAŞCI NAMLI	Yüksek Lisans Tezi	2019	
Öğretmen Ve Aile Görüşlerine Göre Okul Öncesi Dönemde Çocukların Sahip Olduğu Değerler İle Değerler Eğitiminde Okul Aile İşbirliğinin İncelenmesi	Ayşegül YILDIRIM	Prof. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN	Yüksek Lisans Tezi	2019	
Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Algısının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Kırşehir İli Örneği)	Hacı Hüseyin ERBAŞ	Prof. Dr. Remzi KILIÇ	Yüksek Lisans Tezi	2019	
Sınıf Öğretmenlerinin Fen Bilimleri Dersinde DeğerEğitimine Yönelik Görüşleri: Durum Çalışması	Burcu Tok	Prof. Dr. Rabia SARIKAYA	Yüksek Lisans Tezi	2019	
Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlerle Kütahya İli Menkıbelerinde Geçen Değerlerin Karşılaştırılması	Mustafa AĞIZ	Doç. Dr. Baykal BİÇER	Yüksek Lisans Tezi	2019	
Trabzon İlinde En Çok Satılan Çocuk Kitaplarındaki Değerler İle Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İçerdiği Değerlerin Karşılaştırılması	Hasan ÖZCAN	Prof. Dr. Bilal KIRIMLI	Yüksek Lisans Tezi	2019	
Türkçe Eğitimi Açısından Nurettin Topçu'nun Eserlerinde Değer Eğitimi Unsurları	Berrin GÜNER	Doç. Dr. Salim PİLAV	Yüksek Lisans Tezi	2019	
Bestami Yazgan'ın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi Ve Ortaokul Türkçe Ders Kitapları İçin Metin Önerileri	Esra ER	Prof. Dr. H. Ahmet KIRKKILIÇ	Yüksek Lisans Tezi	2020	
Çocuk Edebiyatında Değer Eğitimi: Ümit Kaftancıoğlu Örneği	Beste KALFA	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZER	Yüksek Lisans Tezi	2020	

İlkokul Öğrencileri İçin Değer Bilinçlendirme Yaklaşımına Dayalı Değer Eğitimi Uygulaması	İlker AKGÜL	Doç. Dr. Metin DEMİR Ortak Danışman: Prof. Dr. Hasan BACANLI	Doktora Tezi	2020
Okul Öncesi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimi Hakkındaki Görüşleri İle Karakter Eğitimi Yetkinlikleri Arasındaki İlişki	Erdin ATA Burak	Prof. Dr. Çavuş ŞAHİN	Yüksek Lisans Tezi	2020
Ortaokul Düzeyinde Değer Eğitimiyle Bütünleştirilmiş Stem Eğitimi Uygulamalarının Tasarlanması Ve Etkinliğinin Değerlendirilmesi	Esra ÇAVDAR	Doç. Dr. Ahmet TEKBIYIK	Yüksek Lisans Tezi	2020
Ortaöğretim Matematik Ders Kitaplarında Matematiksel Değerler Ve Matematik Eğitimi Değerleri	Damla Ceren BAKIRCI	Doç. Dr. Abdullah Çağrı BİBER	Yüksek Lisans Tezi	2020
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Kök Değerlere Yönelik Görüşleri (Kahramanmaraş İli Örneği)	Elif PIRNAZ	Dr. Öğr. Üyesi Esmâ KURU	Yüksek Lisans Tezi	2020
Tür Değiştirme Yöntemi İle Değer Eğitimi	Ertürk TEMUR	Doç. Dr. Yusuf AVCI	Doktora Tezi	2020
6. Sınıf İngilizce Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değerler Açısından İncelenmesi Ve Değer Eğitimi Uygulamaları Hakkında İngilizce Öğretmenlerinin Görüşleri	Didem ÖZYUVA	Doç. Dr. Ahmet YAMAÇ	Yüksek Lisans Tezi	2021
Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarında İngilizce Dersi Değer Eğitimi Sürecinde Hikâye Anlatıcılığının Etkisi	Zeliha AKIN	Prof. Dr. Ergün ÖZTÜRK	Yüksek Lisans Tezi	2021
Çocuk Kitaplarında Yer Alan Dedektif Karakterlerin Özellikleri Ve Ortaokul Öğrencilerinin Bu Karakterlere İlişkin Algıları	Semra YAZAR	Doç. Dr. Yasin Mahmut YAKAR	Yüksek Lisans Tezi	2021
Eğitim Filmlerinde Yer Alan Değerlerin Evrensel Değerler Çerçevesinde İncelenmesi	Sultan GÜNEY	Prof. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN	Yüksek Lisans Tezi	2021
Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Dünya Vatandaşlığına İlişkin Karakter Ve Değer Yargılarının Belirlenmesi	Barış GÜRLEYEN	Doç. Dr. Nurhan ÖZTÜRK	Yüksek Lisans Tezi	2021
İngilizce Öğretmenlerinin Karakter Ve Değerler Eğitimine Yönelik Görüşleri Ve Sınıf İçi Uygulamaları	Bilal BUDAK	Prof. Dr. Ergün ÖZTÜRK	Yüksek Lisans Tezi	2021
Karakter Ve Değerler Eğitimi Sürecinde Velilerin Değer Algıları Ve Okullardan Beklentileri	Ali HASKUŞ	Prof. Dr. Ergün ÖZTÜRK	Yüksek Lisans Tezi	2021

Orhun Yazıtları'ndaki Sosyal Bilgiler Dersi Değerleri Ve Bu Değerlere Yönelik Değer Eğitimi Etkinliklerinin Oluşturulması	Aygün YILDIZ	Dr. Öğr. Üyesi Kerem ÇOLAK	Yüksek Lisans Tezi	2021
Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerle Ortaokul Öğrencilerinin Yazılarında Kullandıkları Değerler Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme	Enver TAÇYILDIZ	Dr. Öğr. Üyesi Sayın Kenan BULUT	Yüksek Lisans Tezi	2021
Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Zorlaştıran Faktörlere İlişkin Görüşleri Ve Değerler Eğitime Yönelik Uygulamaları	Yusuf TOSUN	Doç. Dr. İshak KOZİKOĞLU	Yüksek Lisans Tezi	2021
Yusuf İle Züleyha Mesnevilerinin Türkçe Derslerinde Değerler Eğitimi Amaçlı Olarak Kullanımı	Yunus YALÇIN	Prof. Dr. Kudret ALTUN	Doktora Tezi	2021
Acil Uzaktan Eğitim İle Teknoloji Destekli Örnek Olay Tabanlı Etkinliklerin Öğretmen Adaylarının Teknolojik Değer Yönelim Algılarına Ve Değer Eğitimi Tutumlarına Etkisi	Mehmet Selim YILDIRIM	Prof. Dr. Tuğba YANPAR YELKEN	Doktora Tezi	2022
Amerika Birleşik Devletleri'nde Uygulanmakta Olan Karakter Eğitimi Programlarının İncelenmesi Ve Türkiye'de Karakter Eğitimi Programlarının Geliştirilmesine Yönelik Öneriler	Nermin KASAPOĞLU KAYA	Prof. Dr. Yavuz ERİŞEN	Doktora Tezi	2022
Değer Eğitime Yönelik Etkinliklerle Matematik Öğretimi: 5.Sınıf Örneği	Medine AKYILDIZ	Prof. Dr. Sevgi COŞKUN KESKİN	Yüksek Lisans Tezi	2022
Fen Bilimleri Dersini Yürüten Öğretmenlerin Fen Bilimleri Dersi Değer Eğitimi Ölçeği Puanlarının Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi	İlkay YEŞİLTAŞ	Dr. Öğr. Üyesi Şerif Ali DEĞİRMENÇ AY	Yüksek Lisans Tezi	2022
Ortaöğretim Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Tipleri Ve Değer Yönelimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Burçin AYHAN	Doç. Dr. Alpaslan GÖZLER	Yüksek Lisans Tezi	2022
Sınıf Öğretmenlerinin Eğitime İlişkin İnançları, Temel İnsani Değerlere Yönelik Tutumları Ve Bu Değerlerin Öğretimine Yönelik Davranışlarının İncelenmesi	Melek ÇINAR	Doç. Dr. Fatma SADIK	Doktora Tezi	2022
Sosyal Bilgiler Dersi Değer Eğitimi Etkinliklerinde Aile Katılımı: Öğretmen Görüşleri Ve Uygulamaları	Merve BALLI	Nur Prof. Dr. Handan DEVECİ	Yüksek Lisans Tezi	2022
Sosyal Bilgiler Öğretimi Alanında Değer Eğitimi Konulu Yüksek Lisans Tezlerinin İncelenmesi	Ekberhan BOZ	PROF. DR. İbrahim GÜNER	Yüksek Lisans Tezi	2022

Yenilenen Ders Müfredatlarında Yer Alan On Kök Değer Eğitimi Hakkında Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri	Ziya NAKİBOĞLU	DOÇ. DR. Erdal ASLAN	Yüksek Lisans Tezi	2022
Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenlerinin Etik Değerlere Yatkınlık Durumları İle Kişisel Değerlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi	Hilal GÜREL	Dr. Öğr. Üyesi Vahit ÇİRİŞ	Yüksek Lisans Tezi	2023
Cumhuriyet Dönemi Milli Eğitim Şuralarında Din Ve Değer Eğitimi (2010-2021)	Kübra AYAN BAYSAL	PROF. DR. Remziye EGE	Yüksek Lisans Tezi	2023
Dijital Vatandaşlık Eğitiminin İnsani Değerlerin Gelişimine Etkisi	Ahmet AYDIN	Prof. Dr. Ergün ÖZTÜRK	Yüksek Lisans Tezi	2023
Erken Çocukluk Dönemi Öğrenme Yaklaşımları Ve Din/Değer Eğitimi Uygulamaları	Halit KARGA	Doç. Dr. Fatih ÇINAR	Yüksek Lisans Tezi	2023
Hayat Bilgisi Dersinde Gerçekleştirilen Değer Eğitiminin Görsel Kültür Çalışmaları Yoluyla Yürütülmesi: Bir Eylem Araştırması	Betül YAR SEVMİŞ	Prof. Dr. Mehmet GÜLTEKİN	Doktora Tezi	2023
Irak Ve Türkiye Tarih Ders Kitaplarının Değer Eğitimi Açısından Karşılaştırılması	Rawaa Yateemlr	Doç. Dr. Meliha KÖSE	Yüksek Lisans Tezi	2023
Ortaokul Matematik Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi Ve Ortaokul Matematik Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri	Hacer Rabia KIRLAR	PROF. DR. Cemalettin IŞIK	Yüksek Lisans Tezi	2023
Türkçe Derslerinde Bibliyoterapi İle Değer Eğitimi	Dilek Bilgin	Prof. Dr. Necati DEMİR	Doktora Tezi	2023

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı:	Şerife GEDİK
Uyruğu:	TC

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Karakter Ve Değerler Eğitimi ABD	2024
Lisans	Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi	2015
Lisans	19 Mayıs Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği	2008
Lise	Mustafa Koyuncu Anadolu Öğretmen Lisesi	2004

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2008-2023	Milli Eğitim Bakanlığı	Sınıf Öğretmeni
2023-Halen	Sancaktepe Şehit Fahrettin LİVÇALKAN İlkokulu	Müdür Yardımcısı

YABANCI DİL

İngilizce (YÖKDİL : 56 puan)

YAYINLAR

Gedik, Ş. ve Mutlu, N. (2024, May 29-31). Examination of postgraduate theses in the field of values education [Conference presentation abstract]. 12th International Istanbul Scientific Research Congress. İstanbul, Türkiye.